kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300-8636

SAYI: 44 KASIM 1998

300.000 TL. (KDV DAHİL)

semiha berksoy

88 YILDIR HAYATINI YAŞIYOR

SERPİL'İ ÇOCUKLAR DEĞİL ERKEKLER ÖLDÜRDÜ

KAĞIT BEBEKLER GERÇEK KADINLARA KARŞI

Merhaba,

kadınlara yönelik şiddetin yoğun olduğu bir ay yaşadık. ya da belki de kadınlara ve çocuklara yönelik erkek şiddeti sürekli bir artış içinde. ama bu ay yaşanan ümraniye hadisesi, bu konularda hassas olmayanları bile etkileyip üçüncü sayfadan birinci sayfaya taşındı, ülkenin siyasal gündeminin bile önüne geçti. katiller on üçle on yedi yaş arasında dört çocuktu. bir tanesinin canı bakire çekmişti, yoldan rastgele seçtikleri kurbanlarına sırayla tecavüz etmeleri ve öldürmek amacıyla bıçaklamalarının arasında meme uçlarının kesilmesi, gözlerin oyulması gibi dehşet verici "ayrıntılar" vardı.
herkes infial içindeydi. cinayetin çeşitli yönlerini ele alan onlarca yazı, haber yazıldı. çocukların çeşitli özellikleri, geçmişleri artık alıştığımız yalan yanlış habercilik anlayışı içinde yansıtıldı. şaşırtıcı olan yazılarda erkek lafının hiç geçmemesiydi. üstüne üstlük, çocukların tiner kullanması bahane edilerek, erkek şiddetinin bizzat kurbanları olan sokak çocuklarına yönelik bir sürek avı başlatıldı. halbuki bu çocukların evleri, erkeklerin kadınlara egemen olduğunu ve şiddet uygulayabildiklerini kendilerine öğreten aileleri vardı. evde öğrenemediklerini televizyonlar, porno dergileri, askerlik edebiyatı ve binbir ideolojik mecra öğretmişti.
ümraniye'de yaşayan fatma irier'in ümraniye vahşetiyle ilgili yazısını ilgiyle okuyacaksınız.
biz bu sayıyı hazırlarken cumhuriyetin 75. yıldönümü kutlamaları başlamıştı bile. manken ve fotomodellerin taksim'de yaptığı yürüyüş de bunlaran bir tanesiydi. cumhuriyetin kadınlar için anlamı her zaman tartışılacaktır. cumhuriyetin yarattığı değişimi temsil eden kadınları biz de zaman zaman tarih sayfalarımızda ele almaya çalıştık. o kadınlarla şimdi cumhuriyet için yürüyen mankenlerin arasındaki fark inanıyorum ki bu tartışmalar açısından anlamlıdır.
istanbul geçen hafta yine kadınların yoğunlukta olduğu bir başka yürüyüşe şahit oldu. bu da türbana özgürlük için yapılan gösteriydi. iki gösterive katılan kadınlar arasındaki fark da bugünümüzü aydınlatan ipuçları veriyor.
geçen ay kadınları ilgilendirmez gibi görünen bir sürü gelişmenin arasında suriye'yle yaşanan gerginlik gündemi uzun süre işgal etti. savaşın kadınlar için ne anlama geldiğini defalarca yazdık. dolayısıyla bu konudaki tavrımızı açıklamamıza gerek yok.
yönetenlerin, savaş ya da benzeri bir "olağanüstü durum"un yaratacağı baskı imkânlarına duydukları ihtiyaç dış politikadan daha önemli bir etmen olarak ortaya çıkıyor. böyle bir dönemin, kadın hareketinin de parçası olduğu toplumsal muhalefeti nasıl etkileyeceğini tahmin etmek güç değil.
farkındayım, çok karamsar bir tablo çizdim. inanın ki dergide daha neşeli ve ümitli şeyler de var.
önümüzdeki ay görüşmek üzere...

ayşe düzkan

Kitap Fuarı'ndayız

7-15 Kasım tarihleri arasında İstanbul Kitap Fuarı gerçekleşecek. Her sene olduğu gibi bu sene de Tepebaşı'ndaki Tüyap'dayız. Stand numaramız A-43.

Mesajlarınızı, haberlerinizi bekliyoruz

pazartesidergi@superonline.com

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

"kağıt bebekler" de oyuncak bebekler gibi bir sürü kıyafet giyiyorlar. asgari maharet gerektiren bir iş, ama esas mesele şu ki bütün erkekler onları arzuluyor; bütün kadınlar onlar gibi olmak zorunda.

kâğıt bebeklerle kim oynuyor?

modellerden kaçınmak mümkün değil. nereye başınızı çevirseniz onların makyaj hileleriyle, fotoğraf oyunlarıyla mükemmelleştirilmiş görüntüleriyle karşılaşıyorsunuz. bu görüntüler bütün kadınlara karşı kullanılıyor; "asla o kadar güzel değilsiniz!" öyleyse değersizsiniz, öyleyse size birşeyler satalım...

"asla o kadar değils

bir zamanlar küçük, çıtı pıtı bir kız varmış, bütün boş zamanlarında bebekleriyle oynar, onlara elbiseler giydirir, çıkarır, onların güzel uzun saçlarını tararmış. bebeklerinin ince bellerine, uzun bacaklarına, ta kalçalarına kadar inen sarı saçlarına hayranmış. büyüyünce hep o bebekler gibi olmayı, öyle güzel elbiseler giymeyi, masal aynaları karşısında uzun güzel saçlarını taramayı hayal edermiş. kendisine, "batılı top modeller haricinde senden güzeli yok," diye fısıldayan aynalar karşısında...

"güzeli severler on dört yaşında"

mankenlik/fotomodellik genç kadınlara bu aynayı sağlıyor. belki o yüzden, boyu 1.75'in üzerine çıkan, kıyafet ölçüsü en fazla 38 olup malum 90-60-90'a yaklaşan genç kızlar, büyüyünce, hatta daha büyümeden bu mesleğe heves ediyorlar ve giriyorlar. rakamlar, bu meslekle ilgili birçok ipucu veriyor bize. son zamanlarda gözde olan mankenlerin boylarıyla kiloları arasında 30 birim fark var. yani. 1.80 boya 50 kilo gibi. genellikle 90-60-90'ın altında kalınıyor. ama türkiye'de göğüsler hep dolgunca; kudretten öyle değilse bile, mazbutlarda mucize sutyenler, daha profesyonellerde ise silikonlarla 85 gibi bir şey temin ediliyor. mesleğe başlama yaşı ise epeyce aşağıya düşmüş durumda; yarışmalara on dört yaşında katılan kızları basından tanıyoruz.

yaşlarının küçüklüğü yalnızca istenmeyen bir iki sivilce olarak belirmiyor, bir çoğunun yüzünde hazır annesi evde yokken sokakta oynayacağına, topuklu ayakkabı provası yapan bir kız çocuğu ifadesi var. ne gam, önce makyaj, sonra kamera bu ifadeyi siliyor. lise flörtleri, çaylar, kantin şakalaşmaları yerine ya da onların yanı sıra podyumlarda ve kameraların önünde geçen yaşlar, o çocuksu ifadeyi zaten silip atacak. cazip genç kadınlar elde etmenin kolay bir yolu, küçücük kızları bu yönde giydirip boyamak sanki.

mesleğe girmenin en iyi yolu "yarışmalar." bunlardan kasıt yalnızca bekârların katılabildiği güzellik yarışmaları ve en namlısı *elit model look* olan mankenlik yarışmaları.

bu güzellik yarışmalarının kıstasları yıllar içinde değişikliğe uğruyor. öyle ki başından bir nikâh geçmiş olduğu için bir zamanlar tacı elinden alınan ama o zamandan beri adı hep türkiye'nin en güzel kadınları arasında anılan hülya avşar şimdi benzer bir yarışmaya katılsa, bırakın dereceye girmeyi, finale bile kalması şüpheli. buna karşılık, gündelik hayatta pek güzel sayılmayacak kızlar bu yarışmalarda birinci oluyorlar. yukarıda izah ettiğim 1.75 üstü ve 90-60... mevzuundan dolayı.

güzellik kıstaslarının en azından yarışmalarda böyle değişmesi (işin incesini o kadar bilmeyen erkek nüfus müjde ar'dan ayşegül aldinç'e geçeli bile şunun şurasında kaç yıl oldu?) uluslararası yarışmalarda azıcık olsun dikiş tutturabilme ihtiyacının yanında ve ondan daha fazla, yarışmaların esas olarak mankenlik/fotomodellik mesleğine kadro devşirme amacına yönelik olmasından kaynaklanıyor.

mankenlerin/fotomodellerin yüzleri, bedenleri kullanılarak elde edilen "güzel" ve güzellik görüntüleri ise bütün kadınların başına bela oluyor. amerikalılar modeller ve gerçek kızlar ayrımını kullanırlar. (*models* ve *real girls*) türkiye'de de gerçek kızlar arasında "manken gibi" güzel olanlar var. ama öyle olmayan çoğunluk hep o ölçülerle, bazen estetik ameliyatlar, bazen makyaj hileleri, bazen de fotoğrafçılık oyunlarıyla mükemmeleştirilmiş hatlarla rekabet etmek zorunda.

kadın nüfusun çoğunun 1.60 civarında boya sahip olduğu, tekstil üretiminin önemli bir kısmının da iç pazara yönelik olduğu bir ülkede, kıyafetleri alıcıya sunanların en az 1.75 boyunda olmaları ise, moda denen şeyin gerçekçiliği konusunda bir fikir verebilir bize.

ama mankenler sadece kıyafet sunma işinde mi istihdam ediliyor?

"meraba sayın seyirciler"

akşam haberlerini dinlemek üzere televizyonun karşısına geçiyorsunuz. ekranda bir kız beliriyor. sarışın, şaşırmıyorsunuz. türkiyeli kadınlar ekrana çıktıklarında renkleri soluyor. saçları kuaförden yeni çıkmış, üzerinde illa ki, içine bluz giyilmek üzere tasarlanmış bir ceket. ceketin içine bluz giymek ise sanki yasaklanmış. (bu bir şaka değil, star'ın dekol-

te giyilmesi konusundaki yönetmeliğinin üzerinden çok zaman geçmedi.) genç kadın müştereddit bir türkçe'yle gündelik hayatında hiç kullanmadığı her halinden belli olan kelimelerden müteşekkil haberleri sunuyor.

haberlerin arkasından reklamlar geliyor. burada da iyi giyimli kadınlar, ellerine hiç yakışmayan bulaşıkları, çamaşırları neş'eyle yıkamakla meşguller. daha sonra bir dizi başlıyor. aynı kızlar günün modasına uygun saç kesimleriyle çevrili ifadesiz yüzleri ve son moda kılıklarıyla ekranın dört köşesi arasında serbestçe dolanıp bazı cümleler sarf ediyorlar.

sonra bir eğlence programında, haberlerden biraz daha güvenli türkçeleriyle, şarkıcıları sunuyorlar. ya da yarışmalarda hosteslik yapıyorlar. güner ümit, mehmet ali erbil gibi hergele sunucular onlarla kafa buluyor. çocuklarımıza cinsiyet modellerini belleten zararlı yayınlar; akıllı hınzır erkekler ve aptal, seksi sarışınlar.

belki de televizyon ekranı olmasa mankenler bu kadar hayatımıza girmeyecek.

yazar kürşat başar, manken ve modellerin televizyonda böyle sık görünmelerini türkiye'de sinema ve tiyatronun yaşadığı krize bağlıyor. "Ne sinema ne de tiyatro kendi yıldızlarını çıkaracak durumda değil. ekranın da ışıklar altında yürümeyi, konuşmayı becerebilen insanlara ihtiyacı var. Bunun için de mecburen mankenlere başvurmak zorunda kalıyorlar," diyor.

güzel

niz!"

ama mankenler yalnızca televizyonda değil, magazin basınında da çok yer kaplıyor. *pasha* dergisinin yayın yönetmeni şenay gülek ise aynı konuda şunları söylüyor:

"Medyanın yeni yüzlere ihtiyacı var. Magazin günümüzde nedense büyük prim yaptı. En ciddi ana haber bültenlerinde bile magazin var. Halk yeni yüzleri merak ediyor. Magazin dünyası da artık Sibel Can, Seda Sayan, Hülya Avşar gibi starların yanı sıra yeni isimlerle malzeme çoğalmasına gitti. Sonuçta da her an gözönünde bulunan manken ve fotomodeller halkın merakı ölçüsünde magazin dünyasının yeni malzemeleri oldu."

20 ekim gecesi yayınlanan dr. stress programında, tiyatro eğitimi almış ve şu anda çok tutulan *çocuktan al haberi* adlı programı sunan berna laçin, bu duruma isyan edip "Herkes kendi mesleğini yapsın, oyunculuk bir eğitim işidir, beceremeyenler bu işi yapmasın," dediğinde emine ün'den şöyle bir cevap aldı: "Ben ilk doksan dakikalık bir filmde oynamıştım. Sonradan baktım, çok kötüyüm. Ama onun üzerine 26 bölümlük bir dizi yaptım, onun yirmiden sonraki bölümlerinde gerçekten iyi oynu-

"Ailemiz çok teşvik etti"

Duygu Dikmenoğlu, son zamanlarda adından en çok bahsettiren modellerden birisi. Henüz on yedi yaşında. İzmir'de ailesinin yanında yaşıyor. Yine kendisi gibi İzmir'li olan ve ailesinin yanında yaşayan 21 yaşındaki Neshan Mulâzım'la çok iyi arkadaşlar. Duygu da, Neshan da eski çevrelerini değiştirmemişler. Ajanslarından, mesleklerinden çok memnunlar. İleride "herkes gibi" mutlu birer yuva kurmayı, çoluk çocuğa karışmayı hayal ediyorlar. İkisi de iyi para kazanan mankenlerden, birikimleriyle geleceklerini garanti altına aldıklarına inanıyorlar.

Sizce mankenliğin koşulları nelerdir?

Duygu: Bu sadece boy uzunluğu, yüz güzelliğiyle ilgili bir şey değil, Kulağının iyi olması da lazım, çünkü dans edilecek. Kampta bütün bunları gördük.

Manken olmaya nasıl heves ettiniz?

Duygu: Ben küçükten beri isterdim. Ablam bana makyaj yapar, annemin giysilerini giydirir, saçlarımı tiftikleyip kabartır, sonra da öyle resimlerimi çekerdi.

Neshan: Benim öyle bir şeyim yoktu. Daha önce voleybol oynuyordum. Ben atv'nin yarışmasıyla başladım bu işe. O yarışmaya girmemi babam ve babaannem teşvik ettiler.

Duygu: Ben sırf değişik insanlarla tanışayım diye girdim yarışmaya. Kampta filan hep dalga geçiyordum. Sonra işi ciddiye almaya başladım.

Yaşıtınız erkeklere göre çok para kazanıyorsunuz. Tanımıyorsunuz. Bu ilişkilerinizde bir zorluk yaratıyor mu?

Neshan: Ben eğer birisinin benden hoşlandığını hissedersem işimden, kazandığım paradan falan hiç sözetmem. Ama istemediğim birisiyse, çok üzerime geliyorsa onu kendimden uzak tutmak için bunu kullanırım.

Gece çıkıyor musunuz?

Neshan: Binde bir.

Akşamları ne yaparsınız?

Neshan: Televizyon seyrederim, kitap okurum.

Duygu: Ben de, biri bitmeden öteki kitaba başlarım. Okumayı çok severim.

Neler okuyorsunuz?

Duygu: Ben en son *Adı Aylin*'i bitirdim.

Neshan: Onu ben de okudum.

(Burada bir sürü popüler kitabın adını sayıyorlar.)

İç çamaşırı, mayo defilesine çıkıyor musunuz?

Neshan: Mayoya çıkarım, iç çamaşırına çıkmam.

Duygu: Ben de. Zaten bizim ajans iç çamaşırı işi almıyor.

Neshan: Barda defile yapıyorlar. Saat birde içkili adam çamaşıra değil içindekine bakar. Ne gerek var?

Mankenlerle birlikte olmaya meraklı erkekler var değil mi?

Neshan: Evet, ben öyle adamlara hiç yüz vermem. Onlar mankenler aracılığıyla reklamlarını yapmak istiyorlar.

Duygu: Bizim ajansımız özel hayatımız konusunda zaten çok titizdir. Biz İzmir'den iş için geldiğimizde Gaye Hanım'ın evinde kalırız. Böyle ilişkilerimize izin verilmez.

Ama Demet Şener de sizin ajansa bağlı ve hakkında çok haber çıkıyor.

Duygu: Ben o yazılanların doğru olduğuna inanmıyorum. Kendimden biliyorum. Yeni tanıştığım birisi, Neshan'ın arkadaşı, yan yana duruyoruz. Sevgilim diye yazdılar.

"Mankenler yürüyüş yapacakmış!"

Ahşkanlıktan olacak, Tünel'den ya da Galatasaray'ın önünden Taksim meydanına yürüyeceklerini düşünüp önce oralarda aradık. Daha fazla aramaya gerek kalmadan Onuncu Yıl Marşı'nın "modernize" edilmiş hali eşliğinde önde tramvay arkada gsd (Giyim Sanayicileri Derneği) mensupları onların arkasında ajanslarının flamalarıyla yürüyen mankenler ve etrafta meraklı gözlerle seyreden sıradan vatandaş öbekleri, mankenleri sıradan vatandaştan koruyan sevgili polislerimiz ve tabii ki medya ordusu. Şimdiye kadar yüzlerce yürüyüşe ya da yürüyüş girişimine tanık olan büyük caddede, cam çerçeve inmedikçe pek umursamayan hassas ve incelikli medyamızın mensuplarının bu yürüyüşe ilgileri göz yaşartıcı derecede yoğundu. Böyle olması da normaldi. Gündemde atbaşı giden iki konu bir aradaydı.

Onuncu Yıl Marşı nın modernize biçimi kulakları tırmalamaya devam ederken, eli yüzü her yeri düzgün yürüyüş grubu ara sıra durup "Türkiye Türkiye," tezahüratı yapmayı ihmal etmiyordu.

Derken Galatasaray Lisesi'nin önüne varıldı. Sirk ve festival havasını tamamlayan balonlar burada gökyüzüne salıverildi. Galatasaray önemli bir duraktı, az ötede 75. yıl fotoğraf sergisi, beride artık kaçıncı haftalarını doldurduklarını sayarken şaşırdığımız ve daha geçen haftalarda biber gazı ile ödüllendirilen Cumartesi Anneleri'nin oturmaya çabaladıkları yer vardı.

Kortej Tünel'e doğru ilerlerken bol bol fotoğrafları çekildi. Demet Şener, Duygu Dikmenoğlu, Seçkin Piriler, camiada paçoz diye anılan Emine Ün (bu yürüyüşte erkek mankenler arasında bu kadar ilgi çeken birinin olmayışı ilginç) objektiflerin hedefiydiler, hedef olmaktan hoşnuttular. Bir şartlı refleksle kendilerine dönen bir mercek görür görmez poz veriyorlardı.

Fotoğraflarda otuz otuz beş yaşlarında bakımlı vamp kadınlar, burada yaşıtlarından güzelce gelişkin genç kızcağızlar. Tünele varıldığında modernize Onuncu Yıl Marşı bir kez daha söyleniyor ve esas duruş alınarak İstiklal Marşı'yla bitiriliyor yürüyüş ve böylece 75. yılın manken yürüyüşü de eksik kalmıyor.

Ancak Cumhuriyetin mankenlik mesleğine getirdikleri bir muamma olarak kalıyor aklınızda.

Bilge Seçkin

yorum. Her şeyin eğitimi alınmaz ki, bazen de bir iş yapa yapa öğrenilir."

nedim saban, bu cevap karşısında, "Ama dizinin ilk yirmi bölümünü seyreden seyircilerin günahı ne?" demekten kendini alamadı. nedim saban da kabul edecektir ki, o dizilerin birçoğunun yönetmenleri, senaristleri ancak o mankenlerin oyunculuğu kadar bir maharete sahiptirler. dolayısıyla, manken/fotomodel tipinin hayatımıza bu kadar girmesinin en kötü yanı "sanat"a verdikleri zarar gibi gelmiyor bana.

birçok manken/fotomodel oynadıkları herhangi bir rolü asla inandırıcı kılamayacak bir görüntü ve kıyafet içindeler. (*bir demet tiyatro*'da demet şener'i hatırlayın.) bu hallerini her rolde, her kurguda muhafaza edebilmelerinin onlardan çok film yönetmenlerinin kabahati olduğu ortada. onların sayesinde türkiye'de sinemanın son yıllarda bir nebze olsun ulaşabildiği gerçekçilik de ortadan kalktı. peri masalı/filmleri aratmayacak "çalışma"lar, en azından ekrana hâkim oldu. bunların birçoğu öyle kötü mesajlar içeriyor ki, kazaen inandırıcı olabiliyorlarsa, mankenler aracılığıyla bile olsa bu inandırıcılığın ortadan kaldırılması isabetli bir durum.

"tıpkı barbie'ler gibi..."

buna karşılık, esas mesele daha başka bir yerde. küçük kızların, kendileri sahip olsunlar olmasınlar, oynasınlar oynamasınlar maruz bırakıldıkları (çünkü bir oyuncağı çocuğunuza almayarak o oyuncağa maruz kalmasını engelleyemezsiniz) barbie ve benzeri bebeklerin aktardığı en zararlı ve çağdaş masalın sanki gerçek ve doğruymuş gibi gösterilmesinde. yani büyümenin, esas olarak saçı, bacağı, boyu uzun göğüsleri iri bir cinsel obje halini alarak güzel kıyafetleri giyip çıkarmak olması mankenler aracılığıyla meşru kılınmıştır. genç kızlara bir kadın olarak yaşamanın hakikatlerini unutturan bir masal. hem arzum onan mayo defilesine bile çıktığı halde ivi bir evlilik yaptı, biz neden aynısını başaramayalım?

"her mankenim diyen manken olsa"

bu ülkede tekrarlanan çok şey vardır. son birkaç yıldır bunların arasına her hafta bir mankenin yukarıdaki cümleyi sarf etmesi girdi.

mankenliğin ne olup olmadığı, kimlere manken denilip denilmeyeceği konusundaki tartışmalar genellikle mazbutlukla profesyonelliğin karşı karşıya getirildiği bir ikilem içinde sürüp gidiyor. mayo ve özellikle de iç çamaşırı defilesine çıkanlar bu tavırlarını profesyonellikle açıklarken, çıkmayanlar da biraz daha mazbut olduklarını ima ediyorlar.

piyasanın en ciddi sayılan ajanslarından kendi adını taşıvanm yöneticisi olan gaye sökmen, "Kızların ileride çoluk çocuğa karıştıkları zaman utanacakları hiçbir şey yapmamalarını," öneriyor. ama özel hayatı magazin basınında en çok konu edilen ve yine gaye sökmen'e bağlı olan demet şener "iç çamaşırına" çıkmazken, ikisi de evli ve magazin basınından uzak yaşayan güner özkul ve merve ildeniz, iç çamaşırı da mayo da giyiyorlar. bu açıdan türkiye'nin en cesur mankenlerinden sayılan ve "her şeyi" giyen merve ildeniz, özel hayatında mini etek bile giymediğini söylüyor. yani podyumla özel hayat arasında bire bir bir örtüşme yok. yine güner özkul, "Aslında özellikle kaliteli ajanslar çok dikkatlidir mankenlerin özel hayatları konusunda. Belli bir noktaya gelmiş mankenler ise belli bir hoşgörüyle karşılaşır. Ama uyuşturucu konusunda daha az hoşgörü gösterilir," diyor.

buna karşılık, "Mankenlik için çeşitli kıstaslar öne sürülüyor, boy, müzik kulağı gibi şeyler. Hakkında çeşitli dedikodular olan kızlar da bu tür teknik özelliklere sahip. Bence eğer bir insan harcamalarını, evinin kirasını, benzin parasını, gezme tozma masraflarını mankenlikten kazandığı parayla karşılayabiliyorsa mankendir. Başka parayla geçiniyorsa manken değildir. Mankenliği hobi düzeyindedir. Toplumdan gizlemeye çalıştığı şeyleri saklamak için kullandığı bir paravandan öte bir şey değildir. İstediği kadar podyuma çıksın beni ilgilendirmez. Bütün bu özelliklere sahiptir ama firma sahibinin arkadaşıdır, belki para da almıyordur. Onu bilemem," diyen güner özkul, mankenlik adı altında fuhuş yapıldığıyla ilgili iddiaları bakın nasıl yorumluyor:

"Böyle şeyler benim de kulağıma geldi. Diğer yandan bugün işe taksiyle gelen bir arkadaşımız ertesi gün ciple geliyor. Bu cipin fiyatı ne kadardır? diye sorduğunuz zaman, hediye, diyor. Bu hediye ne demektir? 'Senin sevgilin fakir sana kitap hediye ediyor, benimkisi zengin bunu alabiliyor, sana ne,' diyebilir. Keçiye sormuşlar nasıl böyle boncuk boncuk sıçıyorsun, o benim kıçımın marifeti demiş. Bunun gibi bir şey. Ama her meslek grubunda ilişkilerini çıkar kaygısıyla kullanan kadınlar olacaktır. Başka meslek dallarında daha çok, güzel kadınlar böyle yollara sapar diye düşünülür. Mankenlerin hepsi güzel, en azından çirkin değil. Bir de çok göz önünde olduğumuz için daha çok göze batacaktır."

nitekim, birçok ünlü mankenin doğrudan para değil fakat ayni hediyeler karşılığında erkeklerle kısa süreli beraberlikler yaşadığı mankenlerle birlikte olmanın bedelinin ise çok çok yüksek olduğu söyleniyor.

erdal acar'ı nasıl bilirsiniz?

bazı kadınların birlikte oldukları erkeklerle anılmaları eleştirilir. magazin basınında adı çok sık geçen bazı erkekler var ki onlar sadece birlikte oldukları kadınlarla anılıyorlar. ne iş yaptıkları kim oldukları bilinmiyor. mankenlerin ünlü erkeklerle birlikte olarak kendi reklamlarını yaptırdıkları söyleniyor. buna karşılık şenay dülek şunları söylüyor: "Özellikle bekâr ve playboy olan zengin işadamları

için ne yazık ki bu tarz kaçamaklar onların ön plana çıkmasını tabii sağlıyor. Aralarında açık açık, hangi manken veya sanatçı ile birlikte olduğunu söyleyen, hatta paparazzilere haber yollayıp kendisinin fotoğraflarının çekilmesini isteyen çok isim var.

güner özkul da, bu erkeklerin mankenlerle birlikte olarak kendi reklamlarını yaptıkları kanısında: "Ben Erdal Acar iyi midir kötü müdür bilmiyorum. Yolda bile görsem tanımam. Ama başlıkları okuduğum kadarıyla işin şu tarafı yanlış. Emel Yıldırım diye bir kız Türkiye ikinci güzeli seçildi. Sonra bana göre boyundan büyük işlere kalkıştı, ajans sahibesi oldu falan. Her neyse, iyi kötü mankenlik yapıyordu. Özel hayatı istenilen çizgide olmayabilir. Ben Erdal Acar'ın adını ilk Emel Yıldırım ın sevgilisi olarak duydum. Ama şimdi Erdal Acar'ın yanında kimi görseniz Erdal Acar'ın sevgilisi. Niçin bir kadınla birlikte oldu diye bu adam adam oldu? Ne iş yapar, ne yer, ne içer? Ben bir ahbabımız, 'Erdal Acar'dan ev alıyorum, bana indirim yapıyor,' dediği zaman müteahhit olduğunu öğrendim. Ve bu adamlar böyle oldukça daha fazla ev satıyorlar galiba. Erdal Acar'dan alalım diye bu adamın bir piyasası oluşuyor. Bir çevre ediniyor, belki aynı zamanda iyi bir tüccar. Bu kızlar aracılığıyla tanıdığı insanları da ikna ediyor evlerinin güzel olduğuna.

"belli ki canları sıkılmış.."

yine nedim saban'ın programına katılan bir manken şunları anlattı, "Firmadan çağırırlar, hazırlanıp gidersiniz. Adamlar kıyafetleri gösterirler, bunları giyersiniz. Onlar da işi verip vermemeye karar verirler. Bir defasında adamlar bizi çağırdılar, bir kıyafet verdiler, her tarafınız açıkta kalıyor. Orada bazılarımız bunu giymeyi reddedip orayı terk etti, bazıları da kaldı. Sonra ne çekim yapıldı ne bir şey. Adamların canı sıkılmış, 'Birkaç manken çağıralım da eğlenelim,' demişler gibi geldi bana.

belki parayla cinsel ilişkiye giren mankenler vardır ama onlar da böyle bir muameleyi hak ediyorlar mı?

öte yandan aynı manken, mesleğinin adının anılmasının bile kendilerine karşı tavrı değiştirdiğini anlattı, "Bir bayan arkadaşımla ev tutmaya gittik. Eve baktık, beğendik filan. Tam o sırada ev sahibi bize işimizi sordu. Ben durumu bildiğim için halkla ilişkiler gibi bir şey söylemeyi düşünüyordum. Ama arkadaşım, 'Mankeniz,' deyiverdi. Ben bir insanın yüzünün ifadesinin bu kadar çabuk değişebildiğini hiç görmemiştim. Tam o sırada da, kira konusu konuşulacaktı. Adam birden, 'Siz merak etmeyin, biz o konuyu konuşur hallederiz,' filan demeye başladı. Tabii evi tutamadık."

baştaki küçük kızın peri masalıyla tekstilcinin

Gülsevim Bozar, Seçkin Piriler:

"Her şey Barbie bebekle başladı"

Caye Sökmen Ajansı'nın kapısından giriyoruz. Sekreter Esra bize görüşeceğimiz mankenlerin orada olduğunu söylüyor. Etrafımızda manken ararken bilgisayarın başındaki aşırı makyajlı iki kız çocuğu bize doğru ilerleyip kendilerini tanıtıyorlar: Gülsevim Bozar, Seçkin Piriler. Gülsevim on sekiz yaşında, iki yıl önce Star'ın yarışmasıyla mankenliğe başlamış, ondan önce iki yıl Almanya'da mankenlik yapmış. Seçkin on yedi yaşında, *Elite Model Look*'ta dereceye girince hayatı değişmiş.

Mankenliğin zor bir meslek olduğunu duyuyoruz, aynı anda dışarıdan çok çekici bir dünya. Siz nasıl görüyorsunuz?

Gülsevim: Mankenim diye geçinenler var piyasada ama gerçekten manken olmak çok zor.

Gülsevim: Ben sabah dokuzda uyanıyorum. Bol bol su içiyoruz. İstediğimiz her şeyi yemiyoruz, mesela yirmi hamburger istersen ancak bir tane yiyebilirsin.

Manken olmak hep istediğiniz bir şey miydi?

Seçkin: Çocukken en büyük hayalimdi.

Gülsevim: Ben de isterdim tabii de, güzellik yarışmasına kendi isteğimle katılmadım. Teyzem fotoğraflarım göndermiş. İlk 200'e kalınca da annem beni teyzemin yanma göndereceğini söyleyip bavul hazırlıyor, içine eşofman falan koyuyor. Havaalanında ben bileti verdim o zaman söyledi güzellik yarışmasına gittiğimi.

Çocukluğunuzda annenizin makyaj malzemelerini karıştırmak, topuklu ayakkabılarını giymek gibi şeyler yaptınız mı?

Gülsevim: Annemin Christian Dior'ları vardı çok kıymetli makyaj malzemeleri, kapatır kutuya koyardı, yatak odasının kapısını kilitlerdi. Ben oda havalansın diye açık bıraktığı pencereden odaya girerdim rujları falan yüzüme sürerdim.

Seçkin: Beni de bir kere bu yüzden annem dövmüştü. Pudrasını yatağın üstüne dökmüştüm.

Çocukken Barbie oynadınız mı? Hiç Barbie gibi olsam diye düşündünüz mü? (İkisi de hararetle onaylıyorlar.)

Gülsevim: Her şey onunla başladı zaten. Ben çok fazla özenmezdim ama Barbie bebekle oynadım, giydirmek, çeşit çeşit giysileri çok güzeldi.

Seçkin: Hep Barbie bebek gibi olmak istemişimdir. Onun çok güzel sarı saçları vardı. Benim de çocukken saçım sapsarı hep onun gibi upuzun çok güzel olsun isterdim. Büyüyünce Barbie olucam derdim.

Manken olmak istemenizde etkisi oldu diyebilir miyiz?

Seçkin: Evet, ben çok özenirdim. Bir de mankenlere özenirdim, biz çocukken daha azdı. Burnumu ekrana dayayıp hayran hayran izlerdim televizyondan. Mesela bir kere Merve İldeniz'i rüyamda görmüştüm, dokuz on yaşlarımdayken ben manken olabilecek miyim, diye sormuştum. O da, olacaksın ama daha zamanın var demişti.

Magazin basınında mankenlerin gece hayatı ile ilgili çok sayıda haber çıkıyor, siz de camianın gözde mekânlarına gidiyor musunuz?

Seçkin: Benim hem yaşım tutmuyor, hem de gece dışarı çıkmama ailem izin vermivor.

Gülsevim: Ben mesela Pasha'ya giderim ama çok az, sabahlamam oralarda, bir düzenim var, sabah dokuzda kalkmam gerekiyor.

Ailenizle mi kalıyorsunuz?

Seçkin: Ben ailemle yaşıyorum.

Gülsevim: Benim ailem Almanya'da yaşıyor ama aileden biri hep yanımda kalıyor.

Çalışma şartları nasıl?

Gülsevim: Ben en son gelinlik çekimleri için Kula'ya gittim mesela sabahın altısında kaldırıyorlar. Bir saat hazırlanmak sürüyor, bir saat makyaj. Sabah sabah yüz makyaj tutar mı? Bir saat de saç yapıyorlar. Çekimlerde çok yoruluyoruz; gözler falan kapanıyor, kayıyor, gece biri ikiyi buluyor, sabah yine altıda kalk...

Peki defileler?

Gülsevim: Defileler, podyum çok farklı: yürümeyi, durmayı bileceksin. Gözler falan çok önemli çok kolay görünüyor, ama öyle değil. Mankenlikle uzaktan yakından ilgisi olmayan insanlar var bir yerde yakalanınca, uygunsuz durumlarda, ben mankenim diyorlar.

Defilelerde tacize uğrama ihtimali var mı?

Seçkin: Benim hiç başıma gelmedi.

Gülsevim: Benim bir kere başıma geldi. Masa satın alıyorlardı bir ara, sosyetede böyle bir moda vardı. Podyumun önündeki masalardan, tam dönüşümü yapacağım, laf atıyorlar.

Müdahale etme şansınız var mı?

Gülsevim: Podyumda yok, eteğiniz düşse öyle yürümek zorundasınız, podyumun arkasında sinirden titriyorum, ağlıyorum. Sokakta başka biri yapsa kafasına ayakkabıyı fırlatırım.

Peki iç çamaşırı ya da sokak defilelerine çıkıyor musunuz?

Gülsevim: Zaten bizim ajans almıyor bu işlerden. Aslında manken transparan da giyer iç çamaşırı da ama ben Almanya'da da çalıştım, Türkiye'de her şey çok farklı. İnsanlar giysiye çamaşıra değil içindekine bakıyorlar, gazeteciler eteğin altından olmadık fotoğraf çekiyorlar.

Defilelere nasıl seçiliyorsunuz?

Seçkin: Önce firma sahibinin beğenmesi gerekiyor, onunla görüşmeye gidiyorız.

Görüşmelerde işten farklı teklifler aldığınız oluyor mu?

Seçkin: Benim hiç olmadı.

Gülsevim: Bir görüşmede firma sahibi akşam yemeği teklif etti. Pırlanta yüzük hediye edecekmiş, işi ancak bu şartla alabilirmişim, bağırıp çağırıp çıkıp gittim tabii... Bu yüzden hep tanıdıklarla birlikte gitmeye çalışıyoruz görüşmelere.

Peki iş almak nelere bağlı?

Seçkin: İsminizin çok duyulmasına.

Gülsevim: Dergilerde çıkmanıza, tanınmanıza; nasıl olduğu önemli değil, gazeteci sanatçı tanıdıklarınızın olmasına, arkanızın olmasına.

Magazinde çıkan haberler iş olanağı mı açıyor?..

Gülsevim: Evet, o zaman işi kolay alıyorsunuz, zaten defilelerde de sizin giysiyi sunuşunuza değil, içindekine bakıyorlar, tanınmış isim olmanıza bakıyorlar.

Sizin hiç fotoğrafınız çıktı mı? *Viva, Pasha, Gala* vb. dergilerde.

Gülsevim: Bir kere şortlu tişörtlü bir fotoğrafım çıkmıştı arka sayfada, ama insanların bakışları değişiyor, sen de mi onlardansın gibi bakıyorlar insanlar. O yüzden bir daha olmadı, istemedim.

Bilge Seçkin

Kürşat Başar:

"Bazıları bâkire mi, fahişe mi belli değil"

Kürşat Başar gazeteci ve yazar. Ama mankenler, fotomodeller dünyasını yakından tanıyor. Onunla bu ilgiyi, juri üyeliğini, genelde "kızlar"ı konuştuk.

Sizin bu dünyayla ilginiz nasıl başladı?

Ben on yedi yıldır gazetecilik yapıyorum. Daha önce biliyorsunuz *Tempo* dergisinin başındaydım. O zamandan beri iddia ettiğim bir şey var. Basında magazin gazeteciliğine yeterince önem verilmedi, en başarılı kadrolar hep siyasete yöneltildi. Politikacılarla, o kabız adamlarla röportaj yaptılar hep. Ben o yüzden özellikle, *Yeni Yüzyıl* için bir şey yapmam gerektiğinde gidip de politikacılara soru sorayım, onlar da konuşup konuşup aslında bana cevap vermesinler yerine bu kızlarla konuşmayı tecih ettim. Çünkü bence bir şarkıcının, bir pavyon şarkıcısının, bir mankenin hayatı bir politikacınınkinden çok daha ilginçtir.

Siz *Elite Model Look*'ta juri üyeliği de yaptınız...

Evet, ilk yarışmada jürideydim. Başka da yapmadım. O zaman bunun Avrupa ayarında bir yarışma olacağı söylendi. Ben de ısrarları kırmadım. Ama daha sonra yarışmanın tarzını öğrenince, çünkü Fransa'dan *Elite*'in uzmanları da geliyor ve göğüssüz, zayıf kadınları tercih ediyorlar, ben büyük kalçalı, büyük göğüslü kadınları beğenirim. Siz beni yanlış yere getirdiniz, dedim.

Bu yarışmaya çok küçük yaşta kızlar katılıyor. O yaşta kızlara alıcı gözüyle bakmaktan rahatsız olmadınız mı?

Ben bu küçük kızlar, çocuk yaşta kızlar filan konusuna hiç sıcak bakmam. Lolitacılıktan, bunun estetize edilmesinden hayatım boyunca hiç hazzetmedim. Ama bir yandan da şunu görmek gerek. İlkel toplumlarda biliyorsunuz cinsellik yaşı çok küçüktü. Âdet görmeyle birlikte cinsellik de başlıyordu. Daha sonra bu yaş yükseldi. Dolayısıyla siz de kabul edersiniz ki on dört yaşında bir insanın da cinselliği vardır.

Ama sizin söz ettiğiniz kendi tercih ettiği cinselliği yaşamak. Burada bir cinsel nesne olma durumu var.

Haklısınız. Benim bir arkadaşım yurdışından geldi. Bu kızlarla ilgili olarak, "Bunlar bâkire mi fahişe mi belli değil," demişti. Gerçekten de aslında çoğu bâkire. Ya da en azından üç kişiyle birlikte olmuş da otuz yazıyorlar, diye kızıyor. Çoğu aileleriyle oturuyor. Ama görüntüsü bambaşka.

Nasıl oluyor bu?

Her kız çocuğu küçükken annesinin topuklu ayakkabılarını giyer, rujlarını sürer. Bunu hepimiz biliriz. İşte bu kızlar da bu duygularla kendilerini öyle bir ortamda buluyorlar. Size şunu söyleyeyim. Bu kızların başlarında anneleri olmasa ben çok uçacaklarına inanıyorum. Çünkü yurtdışında böyle kızlar çok uçuyorlar, inanılmaz şeyler yapıyorlar. Bir de şu var, örneğin Cindy Crawford, o kadar çok para kazanıyor ki, onunla ilgili ne yazsanız zarar veremezsiniz. Kendini koruyacak kadar parası vardır. Ama bizimkiler öyle değil, eninde sonunda gelip sizin bizim aramızda oturacak. O yüzden çoğu iç çamaşırı defilesine filan çıkmaz. Aslında böyle şey olmaz, manken dediğin ne verilirse onu giyer ama burada haklılar böyle yapmakta.

Hafta sonu ilavelerinde görüyoruz, artık kızları takip etmek mümkün değil. Nasıl oldu da bu iş birden bu kadar büyüdü?

Türkiye'de "showbiz" dive bir şeyin gelişmesi özel kanallardan sonra oldu. Ondan önce böyle bir şey yoktu. Televizyonun bir takım yıldızlara ihtiyacı var dünyanın her yerinde. İşte ışıklar altında yürümeyi bilecek, iki çift laf edecek. Sinema kendi yıldızlarını yetiştiremiyor, çökmüş durumda, tiyatro öyle. Başka yıldız yetiştiren bir yer yok. Bu sektörün bu hale gelmesinin sebebi budur.

Bu işe büyük paralar yatırılıyor. Büyük paralar dönüyor. Hangi sektördür bu paraları sağlayan?

Dünyanın her yerinde birkaç sektör vardır. Birincisi kozmetik...

Türkiye'de öyle Lancome gibi büyük kozmetik firması yok ki.

Doğru. Ama tekstil sektörü var. Siz belki burada görmüyorsunuz ama örneğin adam Adana'da sokak ekspozisyonu yapıyor, defile yapıyor ve onun sonucunu alıyor. Bu konuda her zaman söylenen bir şey vardır. Kadınların sömürüsü diye. Burada belki öyle. Ama Cindy Crawford'un son resimlerini gördünüz mü? Orada artık kadın bedeni sadece güzel bir nesne.

Öyleyse neden erkekler kullanılmıyor?

Bir kere kadınlar dünyanın en çekici yaratıkları. Sonra erkekle yapabileceğiniz şeyler sınırlı. Gömlek giydirirsiniz, takım elbise giydirirsiniz. Şimdi başka şeyler de giyiyorlar ama abuk sabuk oluyor. Yapabileceğiniz şeyler sınırlı, ama bir kadına bir ipek bluz giydiriyorsunuz, bir inci takıyorsunuz. Harika şeyler yapabiliyorsunuz.

batı'da mankenler esas olarak kozmetik ve tekstil sanayileri için çalışıyorlar. birçok kozmetik firmasının yıllar boyu birlikte çalıştıkları "yüz"leri oluyor. ama türkiye'de bu klasmanda kozmetik firmaları yok. buna karşılık tekstil, memleket üretimi ve ihracatı içinde önemli bir yer tutuyor. mankenlere esas ihtiyaç duyan da bu tekstilciler. ancak türkiye'de yaratıcı bir modadan bahsetmek mümkün değil. kendi koleksiyonlarını hazırlayan ve defile yapan modacıların sayısı bir elin parmaklarını geçmez. dolayısıyla defilelerde "haute couture" kıyafetler değil, genellikle kotlar, penyeler sunuluyor. eh, allah herkese claudia schiffer kısmeti verecek değil ya...

pasha kapısında heyecan...

ama türkiye'de "kızlar"dan, ya da basının kullandığı deyimle "güzeller"den kâr edenler çok çeşitli. bugünlerde günlük gazetelerin verdikleri magazin ekleri mankenlerin resimleri ve dedikodularıyla çıkıyor. bu mesleğin içindeki birçok genç kız sırf reklamları olsun diye bu dergilerde resimlerinin çıkmasını istiyorlar. böylece basın da normal olarak para karşılığında elde edeceği pozlara bedava ulaşmış oluyor.

öte yandan manken dedikodusu bu basının başlıca konularından. kendilerine paparazzi adını veren, ama basının bu en az muteber dalma bile mensup olmayan gazeteciler pahalı gece kulüplerinin içinde, kapılarında dolaşıp "samimi pozlar" yakalamaya çalışıyorlar. duygu dikmenoğlu haklı olarak, "Bunların neresi paparazzi? Paparazzi birisini gerçekten yakalar. Ben Pasha'nın kapısından çıkarken, gazetecilerin orada olduğunu zaten biliyorum. Yakalanmak diye bir şey söz konusu değil. Paparazzi olsunlar da gerçekten gizli bir olay yakalasınlar," diyor.

basın mensupları birçok mankeni bu şekilde tâciz ediyorsa da haklarında ufak da olsa bir haberin çıkması için yanıp tutuşan kızlar da var. çünkü esas olarak reklam amaçlı olan bu mesleğin en önemli unsurlarından birisi de yine reklam. reklamı olan bir "kız"ın iş alma şansı artıyor. özellikle de açık saçık resim çektirenlerin. dolayısıyla "soyunmak" mankenler arasında hayati bir karar. magazin basınında çıplak resmi çıkanların fiyatı artıyor, çalışma şartları iyileşiyor. bir çok kaliteli ajans böyle şeylere izin vermediklerini söyleyip duruyorlarsa da, "yanlış" yapan prestijli bir mankenleri olunca ses çıkarmıyorlar. böylece, ünlü ve pahalı mankenler, soyundukça ünleri ve servetleri artıyor.

bu servet onlara, aslında çoğunun doğuştan ait olmadıkları bir dünyanın, sosyetenin kapılarını açıyor. servet, zevk, güzellik, ışıltının iyi bir fotoğrafçı tarafından çekilmiş resmi bir mıknatıs büyüsüyle onları kendine çekiyor. o çekimin gücünün onların hayatına ne yaptığını tahmin etmek güç değil. o güç etrafında dolaşan bizleri ise sarsıp devirerek hayatımızın ortasından geçiyor. aslında her şey bir fotoğraf, ve her an fotoğraflanmayı göze alarak o ışıkların altında parıldayabilirsiniz. hadi şimdi kameraya bakın lütfen.

ayşe düzkan

ve ev sahibinin memleket gerçeği hikâyelerinin buluştuğu bir nokta olmalı muhakkak ki. esas muamma da bu noktada değil mi zaten?

kârlar kimin için akıyor?

duygu dikmenoğlu, *elit model look* için paris'e bağlı olduğu ajansın sahibi gaye sökmen'le birlikte gitmiş. gaye abla'sı onun her şeyiyle ilgilenirken dikmenoğlu ailesinin de içi rahat ediyor.

duygu izmirli. *elit model look* yarışmasına katıldığında henüz on dört yaşındaymış. gaye sökmen'in birçok mankeni gibi o da ailesinin desteğiyle girmiş yarışmaya. yani o on yıl, yirmi yıl öncesinin ailesinden gizli yarışmaya giren kızı tarihe karışmış durumda.

konuştuğumuz birçok kişi namus mevhumundaki bu esnemenin kızların kazandığı yüksek paralarla doğrudan bağlantılı olduğunu söyledi. özellikle başarılı kızlar gerçekten yüksek paralar kazanıyor. hele gaye sökmen ajansı tarzı, "no mayo, no iç çamaşırı defilesi, no gece hayatı, yes muhafazakârlık" mankenliği ileride yapılabilecek iyi bir izdivaca da engel olmadığı için iyice kolay.

Güner Özkul:

"iş konusunda disiplinliyimdir ama kendimden vazgeçmem"

Güner Özkul, "farklı" bir manken. Onu televizyonda seyretmiştim, telefonda randevulaştık, buluşma yerine gittiğimde tanıyamadım. Benden bile sade giyinmiş, uzun saçlarını tepesine toplayıvermişti. Boyasız, akıllı, mütevazı ve gerçekten çok tatlıydı.

Nasıl başladınız mankenliğe?

Kızlar ne kadar reddetseler de annelerinin yolundan giderlermiş. Ben de öyle yaptım. Tamamen tesadüflerle annemle aynı liseyi bitirdim, onun gibi Akademi'ye girdim, mankenlik yaptım. Bir gazete ilanıyla, bu iş de yapılabilir deyip başladım. Yani ek gelir olsun diye.

Çocukken Barbie bebeklerle oynayıp büyüyünce manken olmayı hayal ettiğiniz oldu mu?

Barbie'lere elbiseler dikmek, halıfleks mağazalarının numuneleri ve kolilerle onlara ev kurmak, mandallardan iskemle yapmak daha çok hoşuma giderdi. Manken olacağım zaman da Barbie'ye benzeyeceğimi düşünmedim. Aynaya bakınca göz var, izan var. Benden önce de piyasada tipi değişik olan mankenler vardı, mesela Sabahat Yılmaz Doğanay. Ama ondan sonra ben kendimi tipik kızların bir neferi sayıyorum. İnsanların klasik güzellik kalıplarına uymayan bir tip. Bu yüzden birçok fotomodellik işini kaçırdım. Bana hep burnunu ameliyat ettir dediler. Ama bu geçici bir iş. Bu iş bittikten sonra ben hâlâ yaşam için genç ve güzel bir kadın olacağım ama daha fazla iş yapabilmek uğruna bambaşka bir tipe bürünmüş olacağım. İş sırasında çok ahlaklıyımdır, disiplinliyimdir ama kendimden vazgeçmem. Ben şimdi gündemde olan birçok arkadaşımıza göre daha eskiyim. Pır pırlarım var. On yıldır mankenlik yapıyorum, otuz iki yaşındayım. Geç başladım. Ve dediğim gibi yan gelir olsun diye başladım. Ama gezmek, hareketli bir ortam... O sırada Akademi'de birçok bölüm kazanmıştım. Sonra yanlış bir şey yaptığımı düşündüm ve bu hayal kırıklığıyla da dört elle sarıldım. Bir de podyumun büyüsü var. Bırakamıyorsunuz. Değişik kılıklarla değişik kılıkların insanı oluyorsunuz. Herkesin bir stili vardır. Diyelim ki Ayşe diye bir manken. Spor da giyse onu yürüyüşünden tanırsın. Tuvalet de giyse tanırsın. Blucin de giyse bu Ayşe dersin. Benim kendim için belirlediğim tarz farklıydı. Blucin giyiyorsam blucinli insan gibi yürüdüm. Tuvalet giyiyorsam sarayda yaşıyormuş gibi yürüdüm. Diyelim smokin giyiyorsam erkek gibi yürüdüm. Ama her zaman kıyafetin hakkını vermek gibi bir kaygım oldu. Birçok arkadaşım oyuncu olduklarını söylüyorlar. Belki doğrudur. Ama düşünsenize bir oyuncu bir oyunu yüz, yüz elli gece oynamak zorunda. Biz anlık, yani üç dakikalık, beş dakikalık sürelerde oynuyoruz. Normal hayatımda göze batmaktan hoşlanmamakla birlikte orada kendimi ne kadar gösterebilirim diye düşünüyorsun. Bir de üstelik, Türkiye'de kadınlarla erkekler arasında eşit işe eşitsiz ücret gibi bir olgu var. Bunun tersine işlediği tek meslek diyebilirim. Hem bir defilede yapılan iş başka. Kızlara beş kıyafet giydiriliyor, erkeklere iki kıyafet. Hem de çıkan iş sayısı fazla.

Türkiye'de kıyafete kadınlar daha mı çok para harcar?

Yeni yeni erkeklere yönelik bir pazar da oluşuyor, diye düşünüyorum. Herhalde yuppie'lerin artmasıyla birlikte erkeklerin de bir müşteri potansiyeli olduğunu anlamaya başladılar. Hızla erkek dergileri de arttı, erkek kuaförleri de. O yüzden tamamen erkeklerin çıktığı defileler de olmaya başladı. Orada da biz kızlar aksesuvar oluyoruz.

Meslek çevrenizden arkadaşlarınız var mı? Evlisiniz (alyansı var), eşiniz bu çevreden mi?

Beklam filmi yönetmeni, ama manken olmadan çok önce tanıdığım bir insan. Babalarımız çok eski arkadaştı, benim babam Münir Özkul, onun babası Özdemir Asaf. Eskiden tanışıyorduk. Bu piyasada çok sevdiğim ve sürekli görüştüğüm birkaç insan var ama onun dışında eski arkadaşlarımla görüşuyorum. Deniz Pulaş, Merve İldeniz, Serdar Önal, Beril Önder, bu çevreden edinebildiğim birkaç arkadaş.

Türkiye'de çok fazla defile düzenleniyor. Bunun sebebi sizce nedir?

Artık sadece bir tekstil firmasının malım satmaktan öteye, bir bar mı açılıyor, dükkân mı açılıyor. O mekânların da reklamı için hemen bir defile düzenleniyor. Bir tatil köyü mü açılıyor, mayo firmasına da, siz defilenizi yaptınız ama bize koleksiyonunuzu verin, hem sizin de reklamınız olur deniyor. Mankenlerle ne yapılır? Defile yapılır, sirk yapılacak değil ya. Gerçi bizimkiler de artık sirke döndü.

Mayoya, iç çamaşırına çıkıyor musunuz?

Çıkıyorum. Göze batmayan bir insan olduğum için bir sürü insan beni çıkmıyor zannediyor. Hatta mayo ve iç çamaşırında daha rahat ediyorum. Çünkü bunlara genellikle çıplak ayakla çıkılıyor.

Barda iç çamaşırına çıkıyor musunuz?

Ben bir kere çıktım. Çok sevdiğim ve afişe olmamış arkadaşlarla çıkacağım, çamaşır seçiminde de çok dikkatli olunacağı söylendi. Sonra ne denli doğru olduğu konusunda kendimi çok sorguladım. Hatta paramı da vermediler. Kendime çok söylendim. Artık çıkmamayı tercih ediyorum. Ama bir kot olur, elbise defilesi olur. O zaman da dikkat edeceğim şey şudur, podyumda her zaman çıktığım arkadaşlarımla mı birlikteyim, bir de şu, ben bu bara gider miyim? En azından ben bu barda oturan insanlarla birlikte olmaktan hoşlanır mıyım? O sırada elimde iş varsa kabul etmem. Ama ihtiyacım varsa düşünürüm.

Bu mesleğe çok erken giriliyor. Bununla ilgili ne hissediyorsunuz?

Ben daha ileri bir yaşta başladım. Ama *Bayan Vizon* yarışmasına katıldığımda on dört yaşındaydım. Finalist de seçildim. Kötü bir şey hissetmedim. Ancak yatılı okuyordum. *Vizon Show*'un provaları için izin alamadım. Bugün izin alamadığıma ve mankenlik hayatımın ertelenmiş olmasına çok memnunum. Okul hayatım biterdi, belki liseyi bile bitiremezdim. On dört on beş yaşında bir insanın doğru kararları verebilecek yetenekte olduğuna inanmıyorum. Moda sektöründe teenager'lar için de kıyafetler var. Onu da biz giyince komik oluyor. Bu bir sportif faaliyet, bir hobi gibi görülerek, ailelerin denetiminde, belki ileride mesleğin de olur düşüncesiyle yapılabilir. Ama böyle geri dönülmeyecek bir biçimde çocuğu sırtından iterek değil.

Gerçekten çok para kazanılıyor mu bu işte?

Para esas olarak fotomodellikten, basın ilanlarından, katalog çekimlerinden kazanılıyor. Benim bunlarda şansım yaver gitmedi. Ayrıca piyasanın en çok podyuma çıkan mankeni de değilim ama yine de bir küçük evim, bir arabam, bankada bir hesabım var. Ama düzensiz bir gelir.

Podyumda hiç ters bir lafla ya da davranışla karşılaştınız mı?

Hayır, meslek hayatım boyunca hiçbir uygunsuz teklifle karşılaşmadım. Yalnızca manken olmadan önce *Playboy*'dan grafiker arıyorlardı. İşyeri uzak olduğu için reddettim. O zaman ayın güzeline soyunur musunuz dediler. Seçme şansım vardı, reddettim.

Çıplak resim çektirmez misiniz?

Bu bir medeni cesaret meselesi. Prensip meselesi değil. Dedikodu dergilerine soyunmayı uygun bulmuyorum. Ama herhangi bir dergiye sembolik ya da ihtiyacımı karşılayacak bir para karşılığı soyunulursa, "Helal olsun," derim ama kendim yapamam.

Genellikle kadınlar fotoğrafta ve ekranda daha çirkin çıkarlar. Ama mankenler olduklarından güzel çıkıyorlar...

Ama işimiz bu. Biz de vesikalık fotoğraf çektirdiğimizde çirkin çıkıyoruz. Hele o polaroid'de. Ama profesyonel olarak o işi yapan insanın mahareti. Dediğim gibi bir Cindy Crawford'un *Playboy*'a soyunması, bir Madonna'nın soyunması beni rahatsız etmiyor.

Kadınların böyle doğrudan cinsel obje olmalarından rahatsız olmuyor musunuz?

Hayır, çünkü ben onları fotoğrafçının malzemesi olarak görüyorum. Ayın güzeli, bacaklarım açmış, bunu kastetmiyorum tabii. Cindy Crawford'ya da Madonna kadar soyunmaktan bahsediyorum.

Podyumda giydiklerinizi giyiyor musunuz?

Yok, defilede tuvalet giyiyorum diye gece öyle çıkacak değilim. Ama bir de şöyle bir şey var. Siz beni böyle görüyorsunuz ama iş görüşmesine böyle gitmiyorum. Standart manken şıklığı diye bir şey var. Baştan aşağı siyahlara bürünmek; herkesin üstüne yapışan bir bluzu veya pantolonu, topuklu çizmeleri veya botları vardır. Kocaman siyah çantalar vardır, içine makyaj çantası ve bir çift ayakkabının sığabileceği... (Gülüyor)

Diğer mankenlere göre daha insani ölçüleriniz var. O kadar zayıf değilsiniz.

Evet, hayatı, yemek yemeyi seviyorum. Çok zayıf değilim. Boyum 1.77. Podyumlar için kısa bir boy. Ama sokakta bu bile dikkati çekmeye yetiyor. Bu çekiciliği artırmak niye, diye düşünüyorum. Ben iç çamaşırı defilelerine çıkmakla birlikte asla sokakta şortla dolaşmam. Onun dışında ölçülerim yüzünden iş kaçırdığım da oldu. Ama kaçırmadığım işler de oldu. Aslında aranan ölçü tam bir 38 beden olmak.

RAMİZE ERER

TÜPÇÜ

1. Kadın Sığınakları Kurultayı

Türkiye'nin her yerinde yoğun bir şekilde yaşanan kadına yönelik şiddete karşı verilen mücadele somut adımlarla ilerliyor; Mor Çatı ve Kadın Dayanışma Merkezi çalışmalarını sürdürüyorlar. Bursa, Diyarbakır, Adana, Mersin, Antalya gibi illerde kadınlar danışma merkezi ve sığmak açmak üzere örgütlendiler ve çalışmalara başladılar. Kadın sığınakları, kadın danışma merkezleri ve sığınak girişimleri olarak aramızdaki iletişimi güçlendirmek, sayılarımızı arttırmak, deneyimlerimizi birbirimize aktarmak, yaşadığımız ortak sorunlar çerçevesinde çözümler geliştirmek, kadın dayanışmasını kuvvetlendirmek amacıyla biraraya gelmek istiyoruz. Bu doğrultuda 21-22 Kasım günlerinde Türkiye genelinde 1. Kadın Sığınakları Kurultayı'nı düzenlemeyi hedefliyoruz. 2 gün sürecek kurultayın hazırlık sürecinde varolan kadın sığınakları, kadın danışma merkezleri ve sığınak girişimleri ile iletişim içinde olmaya çalışıyoruz. Henüz iletişim kuramadığımız gruplar varsa en kısa sürede bizimle ilişkiye geçmelerini diliyoruz. İstanbul Teknik Üniversitesi Maçka Konferans Salonu'nda gerçekleştirilecek Kurultay'a ilgilenen tüm kadınların katılımını bekliyoruz.
Bilgi için, tel: 0212 248 16 80.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

Ana-baba okulu açılıyor!

Öğrenci Aileleri ve Yakınları Derneği altı hafta sürecek bir ana-baba okulu açıyor. Okulun amacı eğitim-öğretim sürecine anne babaların bilinçli ve aktif katılımının sağlanabilmesi, çocukların ve gençlerin soru ve sorunlarına çözümler geliştirmek, anne babaların sadece öğüt veren konumlarından çıkmalarını sağlamak olarak özetlenebilir. Katılımın ücretsiz olduğu okul programına 7 Kasım 1998, Cumartesi günü başlanıyor. Seminer ve söyleşilerde, "Aile içi ve kişiler arası iletişim, çocuk ve gençle iletişim, çocuğun geçirdiği gelişim dönemleri, çocuklarda ve gençlerde uyum ve davranış sorunları, eğitim başarısının yükseltilmesinde ailenin görevi, cinsel eğitim ve önemi, uyuşturucuyla mücadele ve aile" gibi konu başlıkları yer alıyor. Seminer ve söyleşilerin psikolog-eğitimci Yılmaz Gelegen'in yönetiminde gerçekleştirilecek olan programa dahil olmak için 5 Kasım'a kadar 0212 292 04 80 numaralı telefonu arayabilirsiniz.

Müslümanlarla...

"El Ele, Gönül Gönüle!"

Başörtüsü özgürlüğü için çoluk çocuk muazzam bir kalabalık sokağa dökülmüş. El ele verip "zincir" yapmış, yapmaya çalışmışlar. Tabii ki, Müslüman kadınlar, erkekler el ele tutuşamayacakları için, zincir pek de zincir olamamış; yan yana, biraz aralıklı olarak durmaya dönüşmüş.

Akın akın geliyorlar, zincir sürekli ilerliyor, çoğunluğu erkeklerden oluşan kortej görevlileri durmadan bağırıyor, "İlerleyelim, arkadan gelenlere yer açalım."

Önlerinden geçerken bekliyorsunuz ki, tüm cemaatin yüzünde ayrı ifade, ayrı verilmeyen hakkı alma arzusu olsun. Ama öyle değil işte. Göz göze geliyoruz kadınlarla ve erkeklerle; doğal olarak karşılıklı birbirimize bakıyoruz. Kadınlara 'yanımızdayız' mesajı yollamaya çalışıyoruz biraz utanarak, çünkü aralarında değiliz, sadece turistler gibi hafif sırıtık bir suratla önlerinden geçip gidiyoruz. Erkeklerle de göz göze geliyoruz. Onlar da gözlerimizin içine bakıyor, ama sadece gözlerimizin içine değil, tepemizden tırnağımıza bizi gözden geçiriyorlar, süzüyorlar. Bir mahalle kahvesinin önünden geçerken boğazımı sıkan aynı duygu, "Görünmez olayım da, omuzlarıma saplanmış gözlerle, her an düşeceğim korkusuyla şunların önünden geçmeyeyim," arzusu yüzümü karartmaya başlıyor. Halbuki, biz bir eylem izliyoruz, o an sıradan bir an değil, Türkiye'de bugüne kadar görülmüş en kalabalık eylemlerden birinin katılanları onlar. Artık rahat değilim, artık onlarla barışık değilim; hatta biraz ürkme, biraz korku, yavaş yavaş bütün keyfimi. keyfimizi kaçırmaya başlıyor.

Yürüyüş günü. "Herkese adalet, herkese özgürlük" pankartları ve "Özgürlük için el ele" balonlarıyla karşılaştığımızda rehavet veren bir barış ve huzur duygusuyla zincire yaklaştık. İlk cümlemiz, "Başardılar galiba, Fatih'ten Kadıköy'e kim bilir kaç kilometre, bu kadar insan" olmuştu. Gözlerimize inanamayarak önlerinden yavaş yavaş yürüyerek geçmeye başladık. Arkadaşım fotoğraf çekiyor, ben de ona eşlik ediyordum.

Kortej görevlilerinden bir delikanlı bana ve elimdeki sigaraya bakıyor dik dik: Elinde yanmayan sigarasıyla ve hafiften alaycı bir ifadeyle. Bakışma gereğinden fazla uzadığı için ona doğru yürüyüp, "Ateş mi istiyorsunuz?" diye soruyorum, şaşırarak kafasını "evet" anlamında salıyor. Sigaramı uzatıyorum, alıyor, sigarasını yakıyor ve hiçbir şey demeden sigaramı elinde tutup bana bakmaya devam ediyor... Sigaramı geri istemek zorunda kalıyorum. Ne yapacağını şaşırmış da o yüzden sigaramı elinde tutmuş değil, aynı tepeden, aynı erkek bakışı, süzüyor. Garip bir rahatsızlık başlıyor bende. Sanki bir eylemde değil de, herhangi bir sokakta... Ben karşısında ona göre açık, ona göre içindeki şeytanı dürten kabahatli kadın... O rahat, o gevşek haliyle, benden sigaramı alıyor, o süre içerisinde beni süzmeye devam ediyor. Neden ona sormadım, ne var, ne oluyor, ne bakıyorsun diye sormadım pişmanlığıyla oradan uzaklaşıyorum.

Yavaş yavaş fark ediyoruz ki, aslında apayrı bir dünya, apayrı bir anlayış. Erkeklerin gözlerinde, biz de sizin farklılığınızı kabul ediyoruz ifadesi hiç yok. Kadınların kısıtlanan özgürlükleri için dayanışma böyle bir durumda nasıl olur? O adamlar, o kadınlarla aynı görüşü paylaşan o erkekler, sizi böyle tepeden tırnağa süzerken bunun imkânı ne kadardır?

Allak bullak olmuş bir şekilde yürümeye devam ediyoruz. Bu arada Avrasya Maratonu'nun koşucuları geçiyor zincirin önünden. Erkek ve kadın koşucular. Erkekler alkışlanıyor, kadınlara ise mayolarıyla önlerinden geçerken sadece bakılıyor... koşucu kadınlar neden alkışı hak etmediler acaba?

Eylem, başörtüsü özgürlüğü eylemi, yani çok kabaca düşünüldüğünde en nihayet bir kılık kıyafet özgürlüğü eylemi olunca, ister istemez belki biz de dahil tüm o kalabalık için giyim çok önemli oluyor. Belki de orada giyime takmak, erkeklerin bakışlarına takmak benim paranoyam. Ortalık çok toz duman. Kafam çok karışık.

Müslüman kadınlara, "Sizin kısıtlanmış, hatta elinizden alınmış başörtüsü takma özgürlüğünüz, benim de savunmam, başörtüsü takmadığım halde yalnızca sizin için değil, kendim için de savunmam gereken bir özgürlüktür," demek istiyorum, ama ürkmeden korkmadan bunu söyleyebilmenin imkânı var mı? Aramızdaki ayrılıkların çok derin olduğunu biliyorum. Buna rağmen onların hak arayışlarını desteklemek istiyorum. Onlardan da "Travestilerin kimlik hakkı hepimizin savunması gereken bir hak" kabulünü almak istiyorum, mini eteğimi yeri geldiğinde onların da savunmasını istiyorum. Ama "Başörtüsü namusumdur,"dan başka bir şey demiyor onlar.

Onlarla özgürlükler söz konusu olduğunda, "El ele, Gönül gönüle!" olmak istiyorum, ama nasıl, nereye kadar? Onlar bana, türbana karşı görüşlerini ifade edenlerin bıçaklanmayacaklarının (Ege Üniversitesi'ndeki SİP'li öğrenci gibi), dövülmeyeceklerinin (İTÜ'de olduğu gibi) güvencesini verebilecekler mi?

Sevda Kılıç

Serpil'i çocuklar değil erkekler öldürdü

Hemen tiner çekerek sokaklarda yaşamını sürdüren sokak çocuklarına yöneldi gözler. Serpil'in katillerine de "çocuk" dendi. "Sokak çocukları..." Ovsa, Serpil'e tecavüz eden ve işkence ederek öldüren yaşları küçük erkeklerin dördü de evlerinde, aileleriyle birlikte yaşıyor. Keyif amacıyla, "uçmak" amacıyla tiner çekmenin dışında sokak çocuklarıyla benzerlikleri yok. Onlar, erkek egemen kültürün, ailenin, dini tabuların, cinsel açlığın ortasında yetişmekte olan birer erkek durumundalar. Yaptıkları fiil, işledikleri cinayetler çocukça değil, tam erkekçe...

Pazar günü (4 Ekim) "Serpil'le annesi kaçırılmış" haberini aldığımızda, henüz hiçbir ayrıntı bilmiyorduk. Kimse de bilmiyordu...

Kim, nasıl, neden, soruların beynimizde dönüp durdu. Gün boyu bu sorulara yanıt aradık. Serpil'i de annesini de tanıyorduk. Yoksullukla, ölümüne bir çalışma temposuyla süren, babasız bir hayatın içinde yetiştirilmiş ve "eli ekmek tutar hale" getirilmiş iki kız kardeşin büyüğüydü Serpil. Ömrünü, iki kızını "eli yüzü düzgün olarak el içine çıkarma"ya adamış olan tipik Anadolu kadını anne Hanım Yeşilyurt ne zorluklar ve ne çilelerle "çok şükür" demekte olduğu günlere yeni adım atmıştı. İki kızı da tez elden bir mesleğe ulaşmak için Kız Meslek Lisesi Çocuk Gelişimi Bölümü'nü bitirmişti. Serpil stajını tamamlar tamamlamaz özel bir anaokulunda öğretmen olarak çalışmaya başlamıştı. Artık ocakta aş pişirmenin ötesinde küçük küçük taksitler öder hale gelmişlerdi. Sevimli minyon yapısı, sürekli gülümseyen güzel yüzü ve sımsıcak sevgi dolu yüreğiyle kısa sürede okul personeliyle, çocuklarla ve ailelerle inanılmaz bir sevgi bağı kurmuştu. Her sabah onun güler yüzüne, sımsıcak "hoş geldiniz"ine çocuklarını güvenle teslim eden veliler gözleri arkada kalmadan işlerine gitmenin mutluluğunu yaşarlardı içten içe...

Böylesine sade, sessiz, böylesine emekle tırnakla kazanılmış bir yaşam içindeki anne kızı, kimler, neden kaçırmış olabilirdi? Acabalar peş peşe sıralandı: "Acaba kıza yanık bir delikanlı 'vermezler' düşüncesiyle böyle bir yola mı başvurmuştu?" "Acaba çok eskiden kalan aile düşmanları mı vardı? İntikam amaçlı olabilir miydi?" Ya da, "Acaba, yıllardır yüzünü görmeden büyüdüğü babası kızını yanına almak için böyle bir kaçırma tertiplemiş olabilir miydi?" İlk haberin duyulduğu günün sorularıydı bunlar.

O gün, Serpil ve annesinin, "Bekâr kız bozma" alemi düzenlemek için ava çıkmış erkek serserilerin avına düşmüş oldukları kimsenin aklına bile gelmemişti. Çünkü yine, o güne kadar, gazete köşelerine sıkışır ya da "sıcağı sıcağına" uydu gazeteler ve programların haberleri arasında gözden yitip giderdi. tecavüz edilmiş kadın cesetleri... Başı kesilmiş, taşla ezilmiş ya da boğulmuş olarak bulunurdu yol kenarı ormanlarda... Okur geçerdik tepkisiz. Tanımazdık onları. bir sahip çıkanları da olmazdı. Hatta çoğu zaman kimlikleri (nüfus kayıt bilgileri) de bilinmezdi. Bu cesetlerin kimliği ya "fahişe", ya "tele kız" ya son yılların rumuzu "Nataşa" ya da "travesti" olurdu gazete köşelerinde. Geleneksel değer yargılarıyla bunlar "vaka-i adliye"den sayılır hatta "su testisi su yolunda..." atasözüyle yorumlanıp öldürülenler suçlanırdı... "İffetli", "ahlaklı" vahşi erkek toplumu sorgulanmaz, "ehli-namusa dokunuluyor mu", "iffetli ev kızına yan bakılıyor mu?" türünden iç tesellilerle geçiştirildi.

Serpil, küçücük yavrularımızı bir anne, bir abla sevgisiyle yarınlara hazırlayan genç ve güzel bir kadın, çiçeği burnunda bir öğretmen, servisle işinden evine gidip gelen, tek başına ya da arkadaş grubuyla bile dışarıya çıkmayan toplumun değer ölçülerine göre son derece "mazbut" yaşayan bir aile kızıydı...

5 Ekim Pazartesi sabahı telaşla taradık gazeteleri. İç sayfalarda "Ümraniye'de anne ile kızı evlerine giderken silahlı dört kişi tarafından bir otomobile bindirilerek kaçırıldı," diyordu haberde. "Anne Hanım Yeşilyurt Dudullu Çekmeköy mevkiindeki ormanlık alanda ağır yaralı olarak bulunmuş"tu. Serpil Yeşilyurt'un nerede, nasıl olduğu ise bilinmiyordu. Anne öldü sanılarak ormana atılmıştı.

Yine de, "Gecenin o vakti acaba nereden geliyorlardı anne kız?" diye sormadan edemedi erkek egemen kültürle yoğrulmuş toplum kafası. Eğer, gecenin o vakti dedikleri 22 sularında, anne kız Kadıköy'de ya da Beyoğlu nda, bir bardan ya da düğünden çıkarken kaçırılmış olsalardı, yerleşik kültür "Haaa..." deyip geçecek, rahat bir nefes alacak, yorgam kafasına çekip deliksiz uykusuna devam edecekti. Hatta, Serpil'le annesi için bile, Ümraniye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ndeki şube amirlerinden biri, Serpil'in çalıştığı anaokulunun üzüntüden sarsılmış haldeki müdiresine, "Gece vakti iki kadın ne arıyorlarmış sokakta?" diyebilmişti. Müdire hanım, Serpil'in Milli Eğitim'e bağlı bir öğretmen olduğundan hareketle, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Serpil'e sahip çıkması, onun bir an önce bulunması için girişimlerde bulunması, kamuoyunu duyarlı hale getirmesi talebiyle gitmişti oraya... Anaokulu müdiresi, bir umutla gittiği Milli Eğitim'in kapısından, daha da dehşete düşmüş ve daha da derinden sarsılarak ayrılmıştı.

Oysa Serpil ve annesi. hemen evlerinin parelel sokağındaki dernekte yapılan, akrabalarının kına gecesinden dönmüşler, yine evlerine 20-30 metre mesafedeki akrabalarının balkondan, "Çay içiyoruz, siz de gelin," diye seslenmesi üzerine akrabalarına çay içmeye giderken kaçırılmışlardı. Kaçıranların amaçları sadece kızı almaktı. Anne, kızına sarılıp direnince, onu da arabaya zorla atıp bir an önce oradan uzaklaşma telaşı içine girmişlerdi.

Anne kızın çığlıklarını duyarak, kaçırılmalarını görenler olmuştu mahallede. Ama kimse, evinden dışarıya çıkma, imdat isteyen anne kıza yardım etme, saldırganların peşine düşme cesaretini gösterememişti. Serpil'in kız kardeşi de sesler üzerine balkona koştuğunda, ablasını arabanın yarı açık kapısından içeri sürükleyerek çektiklerini ve arkada toz bulutu bırakarak hızla uzaklaştıklarını görmüş. Çığlık çığlığa ve şok olmuş bir durumda hemen "155 Polis İmdat"ı arayarak, polisten yardım istemişti. Kapılarının, perdelerinin arkasına çekilen ve böyle işlerin hep başkalarının (uygunsuzların) başına geldiğini düşünen mahalleli için evlerinin önüne kadar gelmiş, yakın ve sıcak bir tehlikeydi yaşanan. Ama hâlâ, "Kim bilir kimlerdir, kim bilir ne için kaçırdılar?" soruları vardı kafalarında...

Annenin vahşice bıçaklanarak "öldü" sanısıyla ormana atılmış olarak bulunmasıyla, anne kızı kaçıranların amaçları anlaşılmıştı. Tecavüz etmek. Diğer ihtimaller birer birer silinmişti. Siyasi bir hasımlık olamazdı, ne Serpil'in ne de annesinin öne çıkmış siyasi bir kimliği bulunmuyordu. Fidye istemek vb. olamazdı, çünkü, hiçbir malvarlığı bulunmayan yoksul bir emekçi ailesiydi. Kıza uzaktan uzağa tutkun birinin işi olamazdı, çünkü seven biri anneye bu kadar vahşice bıçak sallayamazdı. Geriye tek ihtimal, erkek hazzını gasp ve zorla yaşamak için kaçırılmış olmaları kalmıştı.

Haberi duyan, gazetelerden okuyan, Serpil'i tanıyan ve ona ölümü yakıştıramayan herkes, annenin ormanda ölümle pençeleşirken bulunmuş olmasına rağmen, Serpil'in sağ olduğuna, sapıkların onu bir yerlerde gizlediğine, emellerine ulaştıktan sonra bırakacaklarına, ya da bir ipucuyla Serpil'e ulaşılabileceğine inanmak istiyordu. Bütün aile yakınları, kız kardeşi, okul personeli ve veliler, aniden başlarına gelen bu olayla adeta şok olmuş durumdaydı. Herkes telefon bekliyordu. Her an "Serpil elimizde," diyecek bir telefon. Ya da Serpil'den gelecek bir ses... Evde bekleyen polis ve aile bireyleri kendilerini gelecek bir telefona öylesine kilitlemişlerdi ki, sanal bir telefon görüşmesi bile üretilmişti. Korkunç acılı bekleyiş, halisünasyonlara yol açmıştı.

Gözaltında tecavüze beraat!

Şükran Aydın Haziran 1993 tarihinde, Mardin'in Derik ilçesine bağlı Taşıt köyünde yapılan baskında gözaltına alınmış ve Derik Jandarma Komutanlığı'nda tecavüze ve işkenceye maruz kalmıştı. Mardin Devlet Hastanesi'nden tecavüze uğradığını belgeleyen rapor alarak Derik Cumhuriyet Savcılığı'na başvurmasına rağmen dava açılmamıştı. Bunun üzerine Aydın, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurmuş ve dava dört yıl sürdükten sonra, Türk Devleti 25 bin Sterlin (7 milyar TL.) ödemeye mahkûm edilmişti. Bu karar üzerine Mardin 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde, Derik Merkez Jandarma Komutanı Musa Çitil hakkında ırza tecavüz suçundan dava açılmıştı. Şükran Aydın'ın Mardin 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde bir yıldır süren gözaltında tecavüz davası sona erdi. Derik eski Merkez Jandarma Komutanı Musa Çitil beraat etti! 20 yıl hapis istemiyle yargılanmasına rağmen dava süresince bir kere bile mahkemeye çıkarılmayan Çitil, ifadesini de yazılı olarak veriyordu.

2 Ekim Cuma akşamı "İyi tatiller," diye ayrıldıkları Serpil'i, Pazartesi sabahı her zamanki gülümseyen yüzü ve sıcacık "Hoş geldiniz," hitabıyla göreceklerini beklerken acı haberle sarsılan veliler şaşırmış kalmışlardı. Kimi telefonla, kimi okula gelerek daha geniş bilgi almaya, neler yapılabileceğini, Serpil'i kurtarmak için nerelere başvurulacağını danışıyorlar, çoğu Serpil'in mesai arkadaşlarının gözyaşlarına ortak oluyordu. Hiçbir şey hissettirilmemeye çalışılan Serpil'in minik öğrencileri, "Öğretmeniniz hasta oldu, iyileşince gelecek," denildiği için, Serpil öğretmenlerinin bir an önce iyileşmesi dileğinde bulunuyorlardı çocuk yürekleriyle.

Korkunç ağır, kasvetli, belirsiz bir hava çöküvermişti üzerimize. "Bir şeyler yapmak gerek, böyle oturup ağlamakla Serpil'in bulunmasını sağlayamayız," dedik. Eğer hâlâ yaşıyorsa ve ellerindeyse, kamuoyunu duyarlı hale getirerek, Serpil'e sahip çıkarak, polisin, jandarmanın daha sıkı çalışmasını, daha duyarlı olmasını sağlayabiliriz, diye düşündük.

Aile yakınları, komşuları, okul velileri ve Umraniyeli duyarlı kadınlar Serpil'in oturduğu sokaktaki Sevgi Parkı'nın önünde toplanıp, "Serpil'i bulun" yürüyüşü yaptık. Olayın, sadece emniyetin ilgilendiği bir asayiş olayı olarak unutulup gitmesini istemiyorduk. Kamuoyu. en azından mahalle halkı duyarlı hale gelmeli, sokağına, komşusuna sahip çıkmalıydı. Medya bu haberi iç sayfaların köşelerine atıp polisin çalışmalarından sonuç aldıkça küçük küçük haberlerle yetinmesin, sorunun toplumsal boyutu görülsün istiyorduk. Pazartesi günü (5 Ekim) bilgi almak için Serpil'in oturduğu ev ve sokakta bekleşmekte olan muhabirlere, "Yarın Serpil'i bulun yuruyuşu yapacağız, Umraniyeli kadınlar olarak sesimizi sokaklara, emniyete, Ankara'ya

duyurmak istiyoruz, sizi de sabah saat 10'da Sevgi Parkı'na bekliyoruz," dedik. 6 Ekim Salı günü, üç yüze yakın kişi parkta toplandık. Serpil'in evinin bulunduğu sokağa doğru yürümeye başladık.

O kadınların, özellikle on üç on dört yaş grubundaki öğrenci kızların çığlık çığlığa kendi ürettikleri sloganları haykırışları görülmeliydi... "Serpil'i bulun!" diye bağırıyorlardı. "Evden çıkmak hakkımız, söke söke alırız!" diyorlardı. "Kadınız, sokağa çıkmak hakkımız!" diye slogan attırıyordu ayağında terliği, kucağında bebesiyle o mahalleden katılan ev kadını... Bu sırada, balkondan, pencerelerden yürüyenleri seyredenlere gözü takılan bir başka mahalleli kadın, elini balkondan bakanlara uzatarak, "Susma sustukça sıra sana gelecek!" diye bağırıyordu. "Bugün Serpil'e, yarın bize!" diye bağırttı kitleyi bir başka kadın. Kısa yürüyüş boyunca kadınlar, bir dizi slogan üretmişlerdi kendiliklerinden, hemen oracıkta...

Yürüyüş kısa sürdü. Katılan kadın kitlesi çok kalabalık değildi. Ama yürüyüşle amaçlanan toplumsal duyarlılığa seslenmek çok önemliydi ve etkisi büyük oldu. Basın ertesi günlerde de Serpil olayıyla ilgilenmeye devam etti. Kamuoyunun sorunun üzerine gitmesi, yaşları küçük erkek katillerin bundan önce işledikleri cinayet gibi unutulup gitmeyeceğini görmelerini ve korkuyla kendilerim ele vermelerini sağladı.

Ve tecavüzcü katiller yakalandılar. Anlattıklarıyla bu defa tüm Türkiye dehşete düştü. Tiner çekip âlem yapmak, gasp suçuyla girdiği hapisten yeni çıkan şeflerine kutlama armağanı bulmak için gaspettikleri otomobille üç saate yakın Birlik mahallesinde dolaştıklarını, orada bir "çıtır" bulamayınca paralelindeki Çamlık mahallesine geçtiklerini, uzaktan anne ile kızı görünce, "Tamam, bunu alalım," diye karar verip saldırdıklarını, annesini almak istemediklerini ama kızının belıne yapışıp bırakmadığı için onu da almak zorunda kaldıklarını, sonra kadını öldü diye ormana attıklarını ve "Bekâreti ilk kim bozacak" tartışması yaşadıktan sonra, ilk sırayı çetenin şefine verdiklerini ve sırayla tecavüz edip annesinden bir saat sonra da kızı, yüzlerini gördü diye öldürdüklerini anlattılar polise, gazetelere... Vahşi bir av hayvanı gibi, Serpil'i paramparça ederek öldürmeleri sadece tanıyanları ve Serpil'in yakınlarını değil, tüm Türkiye'yi sarstı, dehşete düşürdü.

Hemen tiner çekerek sokaklarda yaşamını sürdüren sokak çocuklarına yöneldi gözler. Serpil'in katillerine de "çocuk" dendi... "Sokak çocukları..." Oysa, Serpil'e tecavüz eden ve işkence ederek öldüren yaşları küçük erkeklerin dördü de evlerinde, aileleriyle birlikte yaşıyor. Keyif amacıyla, "uçmak" amacıyla tiner çekmenin dışında sokak çocuklarıyla benzerlikleri yok. Onlar, erkek egemen kulturun, ailenin, dini tabuların, cinsel açlığın ortasında yetişmekte olan birer erkek durumundalar. Yaptıkları fiil, işledikleri cinayetler çocukça değil, tam erkekçe...

Topluma, aileye, sisteme egemen olan erkeklik kultüru, devlet içinden boy boy, soy soy çıkan çeteler sistemi. uyuşturucu-mafya düzeni, 12 Eylül 1980'den itibaren toplumsal dokusu değiştirilip yozlaştırılan, atomize edilen, duyarsızlaştırılan toplumsal ilişkiler, yükselen siyasallaştırılmış din, büyüyen eşitsiz gelir uçurumu, hiçleştirilmiş, kimliksizleştirilmiş 12 Eylül gençliği, cinayetlerin, yolsuzlukların, hırsızlıkların ve çetelerin hesabının sorulmadığı ülke gerçekliği, kara paranın, borsa kumarının bir gecede köşe döndürdüğü, her şeyin parayla satın alınabileceği tüketim kültürü, kadın cinselliğini her yerde, her konuda sere serpe kullanan reklamcı medya dünyası ve gençleri uyuşturucu batağına her geçen gün daha fazla gömen uluslararası emperyalist uyuşturucu şebekeleri, plansız kentleşme ve savaş göçünün dağ gibi büyüttüğü uçsuz bucaksız varoşlar ve daha onlarcası sıralanabilecek bütün yakıcı toplumsal sorunların yığıldığı **bu düzen** sorgulanmalı, enine boyuna... Bir kadın bakanın, "Elli iki yaşındayım, bakireyim," diye övündüğü, sanatçısının, "Soyunuyorum, ama bakireyim," diye kutsadığı bekâret tabusu sorgulanmalı...

Bunlar es geçilerek, ya da teğet geçilerek, tinerci sokak çocuklarının üzerinde odaklanılması, onların hedef gösterilmesi, bu tabuların sorgulanmasını el çabukluğuyla geçiştirmek çabası gibi geliyor bana. Serpil'in vahşice öldürülmesiyle biriken öfkeyi, bu katilleri asalım mı, linç mi edelim, keselim mi tartışmalarıyla, suç örgütlerine potansiyel eleman olan sokak çocuklarına yönelterek, sokaklardaki tehlikenin gerçek kaynaklarını unutturan her türlü yaklaşımın daha büyük zararlara yol açacağını duşunuyorum. Serpil'in katilleri en ağır şekilde cezalandırılıp (yaptıkları suçun cezasını mutlaka çekmeliler) asılsalar da, egemen kültür yenilerini yetiştirmeye devam edeceğinden, bu gerçek çözüm olarak görülemez. Cani erkek çocuklara karşı oluşan öfke ve mahallelerimize, sokaklarımıza kadar gelen kadın, kız avlama çetelerine karşı oluşan tepki, başta kadınlar olmak üzere, tüm toplumda bu çeteleri üreten kültüre, sisteme, geleneklere karşı bir bilince dönüşmelidir. Bu nedenle, bu olayın daha incelenecek, üzerinde durulacak çok boyutları var. Unutturulmamalı...

Fatma İrier

Gözaltında tecavüz davası iki yıl sonra başladı

22 Şubat 1997'de gözaltına alınıyor, işkence görüyor, tecavüze uğruyor. Elinde tecavüze uğradığına dair rapor var. Tecavüz davası ancak yaklaşık iki yıl sonra görülmeye başlıyor ve sanıklar tutuklanmıyor bile.

Asiye Güzel 22 Şubat 1997 yılında bir grup arkadaşıyla birlikte politik nedenlerden dolayı Terörle Mücadele Şubesi'nden polislerce gözaltına alınıyor ve arkadaşlarıyla birlikte işkence görüyor. Asiye, işkencenin yanı sıra bir de tecavüze maruz kalıyor ve bazı kadın arkadaşlarına da elle sarkıntılık yapılıyor. Gözaltına alındıktan sonra, ilk kez DGM'de görülen davasında uğradığı tecavüzü açıklayabilen Asiye Güzel'in tüm başvuruları yanıtsız bırakılıyor. Tecavüze uğradığını kanıtlayan raporu alan Asiye Güzel'in ilk duruşması mhayet 2 Ekim'de Sultanahmet 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görüldü. Adliye'de Asiye Güzel'in avukatları Gülizar Tuncer ve Eren Keskin'in yanı sıra ailesi, arkadaşları, kadın gruplarından kadınlar ve basın mensupları vardı. Tutuksuz yargılanan sekiz polis ve onlara destek vermek için gelen yirmi beş arkadaşları dışında, adliyede görevli resmi polis memurlarının kalabalıklığı da oldukça dikkat çekiyordu. Duruşma salonunun önüne barikat kuran polis memurları salonda kuş uçurtmadı! Duruşmaya üç basın mensubu ve Asiye Güzel'in ailesi dışında kimseyi almayan polisler, aynı ketumluğu yargılanan polislerin arkadaşlarına göstermediler. Duruşma salonunda sağa sola kaş göz işareti yapan sanık polisler, gazetecilere de sataşmaktan geri kalmayarak hâkime, "Basın mensubu diye içeri giren kişiler yasa dışı örgütlerin yayın yapan mensuplarıdır, bu şahısların huzurdan çıkarılmasını istiyoruz," dediler ama bu talepleri reddedildi.

Mahkeme heyeti, sanıkların tutuklanma talebini, iş ve ikametgâh sahibi oldukları, duruşmada hazır bulundukları ve kaçma ihtimallerinin olmadığı gerekçesiyle reddetti. İkinci duruşma diğer delillerin incelenmesi için 10 Aralık 1998 tarihine ertelendi.

Güzide medyamızın tavşana kaç tazıya tut ahlak anlayışı:

Çocuk soymak vs. vs.

Manken memesinin çoktan aşıldığı bugünlerde, bir de baktık ki, İstasyon Sanat Merkezi sahneye dört yaşında bir kız çocuğunu çırılçıplak çıkarmış. Hafta Sonu , o fotoğrafı çekip baş sayfasına basmasa, altına çocuğun "cinsel organından" (Terminolojiye dikkat!) filan söz eden sözümona ağır ahlakçı tavşana kaç tazıya tut yazıyı döktürmese, durum hiç de bu kadar müshtehcen olmayacak.

İstasyon Sanat Merkezi "Sanal Defile" adı altında bir defile düzenlemiş, geçenlerde. "Miş"; zira The Marmara'da orda burda yapılan bu güzide organizasyonlara ne çağırıldığımız var, ne de çağırılsak gideceğimiz.

Hoş, işin aslı da bundan oluşuyor: Taş çatlasa iki üç yüz kişinin izleyeceği bu organizasyonları, basın televizyon vs. izliyor; sonra da magazin programlarında, ana haberlerde şurda burda burnumuza dayayıp cümle âlemimizin haberinin olması sağlanıyor. Yalnız burda işin içinde bir numara var: Ekranlara gelebilmek, gazetelerde yer alabilmek için bir "yenilik" fışkırtmalısın. Mesela bir ara şeffaf bluzlar bu işi görürdü. O transparan bluzların altından gözüken manken memelerinden, yalnızca iki yüz, üç yüz kişinin değil de, cümle âlemin nasiplenebilmesi için, çekim ekipleri çılgınca çalışır. "Bilmem kimin defilesinde manken Bilmemkim büyüledi," diye konu, manşet olurdu.

Gel zaman git zaman manken memeleri bir dovgunluk yarattı. Artık daha başka numaralar gerekmeye başladı. Öyle çarpıcı bir sahne yaratmaya muvaffak olacaksınız ki, "promosyon" kareleriniz olsun. Yoksa bu sansasyon bombardımanı altında kaynar gidersiniz alimallah. Mesela yaşlı başlı, saygın yönetmenlerimizden Atıf Yılmaz bile son filmi *Nihavend Mucize*'ye böyle bir sahne yamamıştı. Yamamıştı ki, Lale Mansur'un poposunun açıkta kaldığı gelin olma sahnesiyle, film gündeme gelsin. Film, gündeme geldi hakikaten. Mesela ben Lale Mansur'u artık poposu açık bir gelinlikle salındığı o zavallı halini hatırlamaksızın, düşünemiyorum.

Mevzu derin. Çankaya protestocusunun mesela hem vücudu güzeldi, hem (Hülya Avşar'ın işaret ettiği gibi) çamaşırları. Yoksa nah bu kadar ilgi çekerdi. Ya da kapatılan bankaları protesto etmek için pantolonunu indiren teyze kadar ilgi çekerdi. Şimdi manken memesinin çoktan aşıldığı bu günlerde, bir de baktık ki, İstasyon Sanat Merkezi sahneye dört yaşında bir kız çocuğunu çırılçıplak çıkarmış. Vay sen misin bunu yapan! Bir kere medyamızın ahlak seviyesi yüksek mi yüksekti. Çocuk tacizine, çocuk kullanılmasına filan asla gelemezlerdi. İnterstar "ana" haberlerinde "El kadar çocuğu çıkarlarına alet ettiler," diye zehir zemberek bir dille olayı verip feci şekilde kınadı. Çok kızmışlardı; çoook! Oysa ortada çocuğun "kullanılması" gerçeği varsa, bu görüntüleri tekrar tekrar yayınlayarak İnterstar da aynı şeyi yapmıyor muydu? **Vay gidinin ahlaksızları!** tarzı benim "*Hafta Sonu* Ahlakçılığı" dediğim, inanılmaz sahtekârca bir ahlak bekçiliğine soyunmuyor muydu?

Sezar'ın hakkı Sezar'a: Bu işi *Hafta Sonu* zirveye taşımıştı. **Ahlaksızlar** diye koca bir başlık atıp altına zehir zemberek bir yazı döşenir, acayip kınadığı ahlaksızlık sahnesini de baş sayfasının dörtte üçünü kaplayacak büyüklükte basarak, korunmamız gereken ağır ahlaksızlığı mutlaka görüp ders almamızı garantiye alırdı. Bu ahlaksızlık kimi zaman bir film karesi olurdu, kimi zaman bir gece eğlencesi, kimi zaman da "sahnelenmiş" bir şov. Nitekim **"Allah kahretsin"** dramatik manşetiyle *Hafta Sonu*, baş sayfasının tam yarısında o küçük kızı yakından ve en yakından görmemizi garantilemiş durumda. Ahlakımızı korumaya bunca meraklı İnterstar, *Hafta Sonu* vs. vs. olmasa, o küçük kızın yaşamak zorunda bırakıldığı o manasız sahneleri yalnızca o defileyi izleyen yüz, iki yüz kişi görmüş olacak.

Oysa siz bu kuruluşlar gibi kendinizi toplumun ahlakına adamışsanız, çocuğu gazetenizde yirmi, otuz bin, televizyonunuzda en az bir milyon kişinin görmesini, çocuğun çok daha büyük kitlelere teşhir edilmesini garantiye alır, vazifenizi yerine getirirsiniz.

Ben bu kız çocuğuna bakınca (beni affedin) müstehcen hiçbir şey göremiyorum. Hâlâ bir parmak boyu Viktoryen ahlak anlayışından uzaklaşamamış olmamdan olsa gerek, bence çocukların çıplaklığında müstehcen hiçbir yan yok. Ama çocuk "kullanılıyor" ve bu beni acayip rahatsız ediyor. Muhtelif maskara kılıklar içinde podyumlarda zıplayan çocuklar da beni tedirgin ediyorlar; reklamlarda, dizilerde oynayan ve çocuktan ziyade üstümde "dehşet cüceleri" intibaı bırakan tüm o diğer çocuklar da. Ayrıca beni üstlerinde o çirkin ve küçücük mayolarla "Beğenin beni! Beğenin beni!" diye gayretkeşçe sırıtan güzellik yarışması adayları da mahvediyor, podyumlarda bir aşağı bir yukarı salınan "yetişkin" mankenler de. Giysiler çirkinse, sunuş inestetikse, mankenler kendilerini, işi taşımaktan acizse, evet evet kebap salonlarında barlarda defileler "düzenlenen" bu memlekette beni cümlesi birden rahatsız ediyor.

Çocuğun oraya anadan üryan çıkarılması müstehcen değil; şu ya da bu; ama müstehcen değil. Ancak *Hafta Sonu*'nun profesyonel ellerine geçip de, o dana kadar resimleri basılıp o başlığı yiyince ve altında şu yazı belirince: "Ancak ne olup bittiğini anlamayacak yaşta olan küçücük bir kız çocuğunu (dört yaşında) çırılçıplak soyarak podyuma çıkarıp, cinsel organını tamamen ortada bırakmaya hiç, ama hiç kimsenin hakkı yoktur. Böylesine bir rezillikle, ilk kez karşılaştık... İnanın fotoğraf çekerken yüzümüz kızardı."

İşte o an her şey yüz kızartacak kadar hakikaten, müstehcenleşiyor. Artık Türk pedofillerinin elinde *Hafta Sonu* nun 39'uncu sayısı bir başeser olarak bulunmakta mesela. Bakıp bakıp çocuğu kullanabilirler. Ama bunca yüzü kızaran *Hafta Sonu*, o fotoğrafı çekip baş sayfasına basmasa, altına çocuğun "cinsel organından" (terminolojiye dikkat!) filan söz eden sözümona ağır ahlakçı tavşana kaç tazıya tut yazıyı döktürmese, durum hiç de bu kadar "müstehcen" olmayacak.

Diyelim aynı fotoğraf bir psikoloji ya da sosyal psikoloji kitabında yayımlanıp bambaşka bir yazıya refakat etse, hiç de rahatsız edici, kirletici değil: aksine açıklayıcı olabilecek. Burda medyamızın üstün kirlendirme kapasitesi de, müthiş önem kazanıyor. Bu, yılların bayat *Hafta Sonu* su; ve biz, *Hafta Sonu* nun bilinçaltı ya da üstü asıl niyetinin çocuğu teşhir etmek, kullanmak olduğunu, bal gibi bilmekteyiz. Burda yer, bağlam, üslup ve dilin önemi ve Allahını ne çok ne çok şey giriyor devreye.

Ama haddimizi aşan sosyopsikolojik açılımlardan ziyade bir sonraki *Hafta Sonu* nun baş sayfasına uzanmamız yeterli. "Cinsel organ" lafından (ben dört yaşında bir kız çocuğu için mesela, bu lafı asla kullanmazdım; kullanılması da bende bir dehşet hissi uyandırmakta) ilham kap-

mış olsa gerek, hooop bir sonraki *Hafta Sonu*'nun kapak konusu Hande Ataizi'nin "cinsel organı" zira. Hem böylece karşılaştırmalı ve kallavi bir ahlak dersi de veriyor bize *Hafta Sonu*: "4 yaşında göstermek çok ayıp: 24'ünde göstermelisin." Şu gizli ışık da yanıp yanıp sönmekte: "Ailenizin bekçisi *Hafta Sonu* size muhtelif vesileler yaratarak 4 yaşından 24 yaşına kadar cinsel organ sunmakla mükelleftir."

Bir sonraki başlık: "Aaa! Hande de **Külotsuz**"

Aman, pek şaşırmış *Hafta Sonu*! Olacak iş değil. Alt başlık ise: "Hande de Hülya gibi gafil avlandı."

Biliyorsunuz güzide Türk magazininin yıldızları tatillerini geçirdikleri otelin balkonunda çırılçıplak yakalanıyorlar, iskele üstlerinde "üstsüz" güneşlenirken yakalanıyorlar, ya da böyle içlerinde külot olmadan masum oturma pozları verirken "gafil" avlanıveriyorlar. Sibel Can'ın, Hülya Avşar'ın, Seren Serengil'in tüm o yakalanma pozlarının aslında sıkı reji çalışmaları olduğunu hepimiz biliyoruz; zavallı Hande Ataizi'nin "külotsuz" (cinsel organı ortada!) "gafil avlanmasının"da. Ama bu tavşana kaç tazıya tut ahlak anlayışı uyarınca "gafil rejilerle avlananlar mübah, 4 yaşındaki çocuklar günah: Her iki durumun teşhiri ise, üstün ahlakımızın üstün bekçilerinin bir numaralı vazifesi.

Bu "yakalanma" "basılma" "gafil avlanma" terminolojisinin de tabii apayrı pornografik bir lezzeti söz konusu. Stüdyo çalışmaları ayrı (ki Erol Atar sağolsun; gırtlağımıza kadar onlara boğulmuş vaziyetteyiz); bu hayatın "içinde"; yani plajda, iskelede, sette bir objektife "yakalanmanın" lezzeti ayrı. Burda ikili bir tat söz konusu: Bir teşhirci var, bir röntgenci. Teşhirci öyle hiç farkında değilcesine, elleriyle memelerini filan okşayarak iskelede dalgın dalgın dolaşmakta, röntgenci de bizleriz. Zumlarla, filtrelerle sanki hiç de "masum" "kurbanımız" fark etmeden çekilmiş o alabildiğine "doğal" fotoğrafları ne kadar incelersek, o kadar zevkleniriz.

Türk toplumu hâlâ ve inatla Freud öncesi bir toplum. Sanki Sigmund Freud diye bir adam çıkmadı; sanki "bilinç"ti altıydı üstüydü diye bir şey keşfedilmedi, sanki masumuz, bihaberiz. Daha doğrusu kaypağız, sahtekârız, adiyiz. Hiçbir şeyin gerçek adını koymaktan haz etmeyiz. Ahlak bekçiliği adına en büyük ahlaksızlıkların yapılması da bizi ırgalamaz, hiçbir şey de. Yeter ki röntgenciliğimizi yaparken kimse çıkıp "Röntgenci" demesin. Hoş dese de, cevabımız hazır. "Ulan sen kim oluyorsun da bana öyle diyorsun! Ulan, sen ben kimim biliyor musun? Ulan, ahlak benden sorulur: sen kim ahlak kim! Ben ahlakımı için yaşıyorum ulan; ahlak **benim**!"

Perihan Mağden

"Clinton davası" vesilesiyle:

Hangi "özel" ne kadar "politik"?

Beklenebileceği gibi "Clinton davası" internette tartışılıyor. ABD'den Lynn Chancer adlı bir feminist bu tartışmaya şu soruyla katılmış: Yeterince nüanslı ve karmaşık bir feminist tahlil ışığında feministler bu konuda ne diyebilirler, ne demeliler?

Chancer, her şeyden önce, kendi deyimiyle iki "uç" yaklaşımı reddediyor. Bunlardan ilki klasik liberal yaklaşım: Özel yaşamın ya da kişisel olanın politik olduğu anlayışını kabul etmeyen erkek sağduyusu

Nitekim, Fransa'dan, Rusya'dan çeşitli devlet adamları bu tavrı sergilediler ve Chancer ın sözleriyle, "bütün dünyanın patriyarkları birleşin" sloganı altında birleştiler. Feministler açısından meselenin bu biçimde kestirilip atılamayacağı açık. Karşı kutupta ise, Chancer'a göre, ozel alanla politikayı özdeşleştiren yaklaşım yer alıyor. Bunun, Hıristiyan sağın (ve tabii ki siyasal İslam'ın) baskıcı politikalarının eline oynayacağını ve çeşitli güçlerin, buradan hareketle insanların aşklarını ve cinselliklerini kiminle, nasıl yaşayacakları konusunda müdahale hakkını kendilerinde göreceklerini savunuyor yazar.

Bu iki yaklaşımı dışladıktan sonra, Chancer özel ya da kişisel olanın politik olduğunu kabul edip yine de insanların din, devlet ve yasalar karşısında mahremiyetlerine sahip çıkmalarına imkân verecek bir bakışı bu somut duruma uygulamaya çalışıyor. Yazara göre feminist bir bakış şunları göz önünde tutmalı: Birincisi, özellikle Lewinsky'nin durumunda, kadının "rızasına rağmen" maruz kaldığı bir davranış söz konusu değil. Öte yandan, Paula Jones davasında ise ABD yasalarına göre "işyerinde cinsel taciz" kapsamına girecek bir şeyden söz edilemez, çünkü bu olayın bir sonucu olarak Jones'un mesleğine halel gelmemiş ya da çalışma ortamı olumsuz biçimde etkilenmemiş. Chancer, işyerinde cinsel taciz konusundaki bu yasal düzenlemenin anlamlı olduğunu ileri sürüyor: Aksi takdirde cinsel taciz kavramının çok genişleyeceği ve içinin boşalacağı kanısında.

Bütün bunlara rağmen, Jones olayında da Lewinsky olayında da, Clinton'un gücünü, iktidarını kullanması söz konusu, yazara göre ve yasal olarak cinsel taciz sayılmasa bile bu teşhir edilmeli, eleştirilmeli. Ayrıca, olaylarda sözü geçen kadınların niyetleri ne olursa olsun, bütün cinsel taciz ve tecavüz olaylarında olduğu gibi bu durumda da kadınlar hakkında ortalıkta bir yığın cinsiyetçi laf dolaşmış, kadınların geçmişlerinin sorgulanmış olması, iffetli/iffetsiz ayrımını gündeme getirdiği ölçüde bütün kadınları ilgilendirir

Feministlerin göz önünde tutmaları gereken ikinci nokta ise şu Chancer'a göre: Bill ve Hillary Clinton'un ilişkilerini nasıl sürdürdükleri onların mahrem meselesidir. Ne var ki, bu, son derece yaygın olan bir ikiyüzlülüğün üstünü örtmemeli. Chancer soruyor: Clinton genç bir kadınla değil de genç bir erkekle ilişkiye girseydi, ya da Hillary Clinton'un bir cinsel ilişkisi açığa çıksaydı, bugün Clinton a hoşgörü gösterenler o zaman ne yapardı?

Chancer ın söylediklerinde pek fazla itiraz edilecek bir şey yok. Ama "Clinton davası" bana başka şeyler de düşündürttü ve bir süredir kafamda dolanan bazı düşünceleri pekiştirdi. 80'ler 90'lar dünyasında ve bu dunyanın "esas oğlanı" olan medya karşısında, feministler olarak bazı ilkelerimize çok büyük bir özenle, hatta paranoyak bir titizlikle sahip çıkmamız gerektiğine giderek daha çok inanıyorum. Özel olanın politik olduğu anlayışı, artık iyice bulaşık bir hale gelmiş olan itirafçılık-teşhircilik-röntgencilik şeytan üçgeninden korunmalı. Kimi kadınların tacize, tecavüze uğradıklarını ya da özel yaşamlarının iç gıcıklayıcı başka ayrıntılarını anlatmak için sıraya girdikleri, onları izleyenlerin ise, va üzerinde konuşulmayı bile hak etmeyecek bayağı güdülerle, ya da bir mağduriyeti paylaşmanın yüce gonüllulugu içinde vicdanlarını rahatlatarak büyülendikleri bir oyun oynanıyor. "Bağır, herkes duysun!" ya da "Özel olan politiktir!" derken bizim kastımızın bu olmadığı açık: Bu sözler, kadınların bağımsızlaşmalarına, özgürleşmelerine doğru adım atmalarını sağlayacak bir karşı çıkışı (itiraf ya da kendini teşhir değil) başlattığı ölçüde gerçek anlamına kavuşuyor. Bugün yaşanan ise bunun tam tersi: Feminist sözün içi boşalıyor, bu soz kendi karşıtına dönüşerek kendine yabancılaşıyor, feminizm sulandırılıyor, evcilleştiriliyor: İtiraz yerini vıcık vıcık bir kanıksamaya bırakıyor.

Ayrıca "özel olan", yalnızca dayak, tecavüz, taciz gibi cezayı gerektiren bir durum olduğunda "politik" değil. Evde kocaların çamaşırları vıkanırken, evin ve çocukların bütün yükü kadınların omuzlarına yüklenirken de politik. Yani yalnızca "adli" bir durum olduğunda değil, huzur ve barış varken de politik. Şiddetin, ihanetin söz konusu olmadığı aşklar yaşanırken de politik. Özel olan politik, ama politik olan yalnızca, şiddet, taciz, tecavüz değil. Bu yanılsama, bir yandan feminist politikayı cezai tedbirlere indirgerken, öte yandan da "huzurlu", "olağan" hayatları depolitize etmek anlamına geliyor.

Clinton olayının bende en çok infial uyandıran yanı, Savcı Starr'ın ayan beyan ilkelliği değil, Clinton'ın hukuki savunmasının dayanağını oluşturan cinsellik tanımı oldu. Anlaşılan Jones davasında beyler bir mutabakata varmışlar: "Cinsel ilişki" tanımına giren "uygunsuz" temaslarla girmeyen "uygunsuz" temasları birbirinden ayırmışlar. Yine anlaşılan, bu kategoriye giren temaslar arasında, karşıdakini uyarmak veya tatmin etmek için genital organlara dokunmak ve cinsel birleşme var, ama oral seks yok. Bu tanıma nasıl varıldı bilmiyorum, çok da merak etmiyorum. Ama Lewinsky davasında, jürinin karşısında Clinton en pişkin haliyle, Lewinsky'yle cinsel ilişkisi olmadığını savunurken yalan söylemediğini, çünkü yaptıklarının bu tanımın dışında kaldığını tekrarlayıp durdukça kendimi cinsel saldırıya uğramış hissettim. Bedenim parça parça ayrılıyormuş, benim ve bütün kadınların cinselliği üzerinde tepiniliyormuş duygusunu yaşadım. Bu küstahça saldırıda Savcı Starr ile Başkan Clinton el ele vermişlerdi.

İktidarın bu kadar tepelerinde dönen dolaplar arasında feminizmin anlamını koruması çok güç. Kadınlar ne kadar kadın, Lewinsky hangi oyunların içinde, bunları bilmek, medyayı da izledikçe, iyice abes bir çaba haline geliyor. Medyada yaratılmak istenen gerçeklik efekti dönen dolapları daha da anlaşılmaz kılıyor.

İktidarın bu kadar tepelerinde, karısını aldattığı için eve çiçekle gelen erkeklerin yerini, halkını "aldattığı" için Afganistan'a, Sudan'a bomba yağdıran başkanlar alıyor.

İktidarın bu kadar tepelerinde, bugüne kadar dünyanın dort bir yanındaki insanları ve kendi vatandaşlarını olume sürüklerken Starr, Clinton ve benzerlerinin ağız birliği ederek söyledikleri yalanlar yalan sayılmıyor, "neresine... ne kadar?.." konusunda ikiyüzlü bir dürüstlük farsı oynanıyor.

İktidarın bu kadar tepelerinde, oral seks, telefonda dünya halklarının geleceğini ilgilendiren kararlar alınırken yapılıyor.

İktidarın bu kadar tepelerinde, "özel"in de "politik"in de içi boşalıyor.

Gülnur Savran

bakmayın, en iyisini ferdi yapmış

yaz geçti, herkes cicilerini ekrana taşıyor. yeniler de eskiler de hareketlenmiş. ama dikkatimizi kurunun yanında yaş da yanmış.

doğruyu söylemek lazım; ertuğrul özkök şöyledir böyledir ama allah için belli ki damat kıymeti bilen bir ailesi var. ercan saatçi, kı hem özü hem köküyle ertuğrul bey'e layıktır, yeni klibinde gördüm, gülümsün özkök'le dünya evine girdiğinden bu yana maşallah epey toplamış.

hasret beni eski günlere götürdü. daha, "evet, ahmet beyi de sayın eşiyle dansa davet ediyorum,"un böyle küçümsenmediği zamanlardı. ferdi özbeğen, bir pist dolusu oynayan insanın arasında, piyanosunun başında kılını bile kıpırdatmazdı. ümit besen genele uymaya biraz daha yatkındır; bazen oturduğu yerden kollarını kaldırdığı olurdu. ercan saatçi, herhalde evlendiğinden, ağırlaşmış, biraz ümit bey'in ekolüne yaklaşmış. bir bar dolusu aynı dansı yapan göbeği açık kızın arasında aynı figürlerin greko-romen versiyonuyla yetiniyor (belden aşağısı hareketsiz, sadece el kol hareketleri) el kol hareketi demişken, nakaratın *buralara gel*'ine tekabül eden hareket karşıdakini getirmekten ziyade kendi gelmeye yönelik gibi biraz, ne bileyim, sayın saatçi böyle oturmaya devam ederse form sorunları artacaktır. uyarmak isterim. kendisi elif karlı'ya verdiği *bizim oranın adetleri, meşhurdur cinayetleri* diyen parçasıyla dikkatimizi çekmiş durumda. parçada gelin rolündeki elif karlı. daha düğünde kendisine yanlış yapan güveyin hakkından geliyor. gerçi ailesinden olduğunu tahmin ettiğimiz bazı şahsiyetlerin de olayda rolü büyük ama yine de klip feminist eğitim çalışmaları programına girdi bile. bu konuda ümit verici bir isme sahip olan ebru gündeş'in *erkekler*'i ise adının hakkını vermeyip daha ziyade alkol bağımlılığına karşı bir uyarı niteliğinde.

ercan saatçi maşallah çok aktif, yeşim salkım'a söz ve düzenleme yapmış. bu kadın mavi gözlerle ilgili parça yapınca tutuyor diye düşündüğünden olacak. *sevgilim, deli mavi*'nin bir çeşit devamı gibi. hani *kanlı cuma 1, kanlı cuma 2* filan yapıldı ya, sanki öyle.

gerçi bunda hiç olmazsa senaryo farklı. tarkan'ın *şımarık*'mın fransız versiyonu ise durum iyice vahim. aynı senaryoyla ilk klibin tam tersini yapmışlar. bir kere ilki siyah beyazdı, bu renkli. sonra orda kız bir taneydi (hem gerçekten bir tane, hem de tarkan'ın bir tanesi olmak anlamında) burada bir sürü kız var ve tarkan onları iplemiyor. yani bir nevi maço gerçekçi bir yorum. biz bu fransızları da tarkan ı da böyle bilmezdik. onlar da tıpkı diğerleri gibi şeymiş...

bu yenilerin ne yapacağı belli olmuyor mesela ayna, onlara maruz kalmadan televizyon seyretmek zor. ve genelde acılılar, nasıl diyeyim, hayatın manası derin (dikkatinizi çekerim, ağır değil derin) bir yük olarak omuzlarını çökertiyor. ve bu manayı çözmek için eski bir tekniğe başvurup müziğin sözlerini şiir olarak okuyorlar.

biliyorsunuz, şiir klipleri de maalesef çok moda. bu noktada kendimle ilgili iki şeyi sizinle paylaşmak istiyorum. birincisi, ben galiba duygulara karşıyım ama emin olduğum bir şey var ki, en azından duyguların ifadesi olarak düzenlenmiş şiirlere karşıyım. fakat bundan kaçınmak ne mümkün? üç tane pop klibi dinleseniz araya cart diye duygularını saklamaya çalıştığı halde elinde olmadan aşkının derinliğini ele veren erkek sesinin kadınlar üzerindeki etkisini fark etmiş bir adam çıkıp üstünüze üstünüze şiir okuyor. saımayın ki mevzu demet şener, elif dağdeviren kavram çiftiyle soyal içerikli olaylara giren konpile sanatçı yılmaz erdoğan'la sınırlı. müslüman kesimin bir nev'i beyaz ı ve memleketimizin beyaz müslümanı olan ibrahim sadri de viranelerde gezinip tutkun bıçak'ın (acaba şair yazdıklarından utanıp kod adı mı kullandı diyorum) adam'h sevmek'li bir şiirini okuyor. ve böylece genç kız kalbinin bütün kapılarının anahtarlarını pantolon kemerine takıveriyor.

ama ben en çok musti'ye üzüldüm. yeni klibini görmüşsünüzdür, hani ekonomik kriz yüzünden zil takıp oynayacak hale gelmiş yuppie'nin bürosunda geçirdiği bir geceyi anlatıyor. insan seyredince bu musti de amma kıvrak çocuk diyor ama heyhat. çöm tekelek adlı parçasıyla atilla tam, ay pardon taş felek'i söyleyen atilla çam, yani taş çökelek'le atilla ham maşallah gelmiş geçmiş en kıvrak ve üstelik de folklorik delikanlı olarak kral ekranına su damlasından harflerle adını kazıyor. gerçi musti'nin tarzı, nasıl diyeyim daha sade ama bu aralar en kıvrak kim diye sorulsa cevap maalesef atilhamı çöş.

böyle haksızlıklar kadınlar arasında da oluyor. mesela yonca evcimik'in seksi bir şey olmak konusunda verdiği kararın ciddiye alınması. şu anda ismini vermek istemediğim ama hepinizin kesinlikle tanıdığı bir arkadaşıma gore onun gramajı bu işe müsait değil. bu ay mankenlerle takıla takıla ben de ona hak verir hale geldim. bizim perihan'a sorarsanız asıl büyük haksızlık feministlere yapılıyor, "bize 'bacaklarınızı jiletle tıraş ediyorsunuz,' diyorlardı. ama gilette kızı aslında meltem cumbul'muş," diyor. meltem de biliyorsunuz konpile bir sanatçı. ama onun da hakkı yeniyor. robalı sonya, kaplan kız, yırtıcı gırtlak ayşe kadar süksese yapamadı. onun da dezavantajı adı tabii, şahsen ayşe'yle alınabilecek mesafeleri biliyorum, sınırlıdır. insan böyle bir iş yapacaksa en azından merve olmalı.

yani sizin anlayacağınız, bu yenilerin ne yapacağı belli olmuyor. o yüzden yine eskiler bir nebze daha iyi diyorum. ama orada da pek fazla bir hareket yok. sayın tatlıses biliyorsunuz *birtanem*'den sonra sessiz kalmayı tercih etti. şimdi kış geliyor, herkes yeni cicilerini ekrana taşıyacak. belki bu kendisinde de bir hareketlilik yaratır, diye ümit ediyorum. mahzun deseniz, *yıkılmadım* (seda hanım'a mutluluklar dilerim) dedi kaldı. ama daha eskiler de boş durmamış. müslüm baba'nın *sabret*'i, zengin geçişleriyle filan gerçekten kulak dolduruyor. ama bana sorarsanız en iyisini yine ferdi tayfur yapıyor. adanı her zaman komikti. son klibi *çiçekler açsın* a çektiği klip eski günleri aratmıyor. çiçekler açsın derken ekranda çiçeklerin birbirinin içinden açması gibi görsel zenginliklerin yanı sıra habire bisikletten düşmesi çok çekici. ahir zaman atasözü ne der bilirsiniz, kızlar kendilerini güldüren adamları beğenirler.

ayşe düzkan

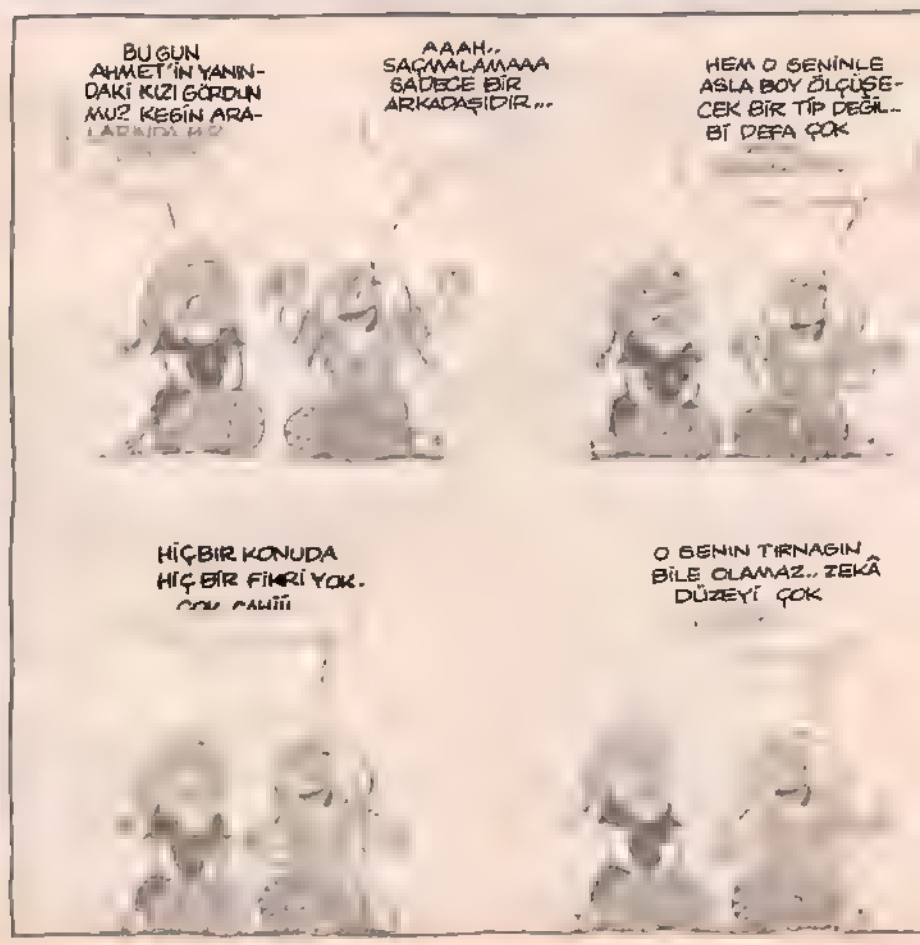

Babası belli

Bizzat Freud, kadınları anlamak konusundaki yeteneksizliğinden yakınmış bir insandır ve gittikçe onlarla ilgili açıklamalarında daha mütevazı bir tutum almıştır.

Psikanalizin babası Freud'dur; annesi ise yoktur. Freud psikanalizi dölleyen tek kişi olmakla da kalmamıştır: onu izleyen teori yapıları Freud'un sistemine hem meydan okumuş hem de onu güçlendirmiştir. Muhtemelen en iyisi bu teoriye bir çeşit metafizik muamelesi yapmaktır ama yaygın olan, bir bilim olarak saygı görmesidir. Bizzat Freud, kadınları anlamak konusundaki yeteneksizliğinden yakınmış bir insandır ve gittikçe onlarla ilgili açıklamalarında daha mütevazı bir tutum almıştır. Freud'un kadınlarla ilgili varsayımlarına en iyi yaklaşım, muhtemelen Dr. Ian Suttie'nin yaklaşımıdır; ki bu şahıs Freud'un kendisini psikanalize tabi tutan şahıstır. Freud'un kadınlıkla ilgili teorisinin koşe taşı, kadının hadım edilmiş bir erkek olduğu yolundaki erkek kanaatidir. Kadının bu yüzden kendisini mağdur edilmiş hissettiği varsayılır. Kadının davranışlarım belirleyen motivasyon, ya klitoral cinsellikten haz alan olgunlaşmamış kadında olduğu gibi, bunu yadsımaktan kaynaklanır ya da bu yoksunluğunu telafi etmek için çocuk yapma çabasından. Aslında bu argüman temel olarak totolojiktir çünkü ne kanıtlanabilir ne de reddedilebilir. Ama adanmış bir Freud'cu olan Ernest Jones bile, kız çocukların cinselliğini gözleme zahmetine katlandığından olacak, bu işte bir terslik olduğundun kuşkulanmaya başlamıştır...

Şoktayken, âşıkken, başımız beladayken...

Aşk yukarıda tanımlanan durumlar gibi bir durumdur. Geçici bir durum, normdan geçici bir sapma olduğu varsayılır.

Bu durumun dışarıdan gözlemlenebilen semptomları, uykusuzluk, konsantrasyon bozukluğu, iştah kaybı, aşırı coşkuyla depresyonun sık sık yer değiştirmesi, tıpkı ateşli hastalıklarda gözlemlendiği gibi çakmak çakmak gözler ve huzursuzluktur.

Eşyalarını yanlış yerlere koymaya, kafa karışıklığına, unutkanlığa ve sorumsuzluğa yol açan konsantrasyon bozukluğunun temel açıklaması, aslında uzak bir mesafeden ve yalnızca bir kereliğine görülmüş de olabilen aşk nesnesine yönelik abartılı bir takıntıdır. Aslında hakkında pek az şey biliniyor olması ihtimaline rağmen, bu aşk nesnesi "âşık" tanısı konan kişinin tüm düşüncelerini sürekli olarak işgal eder. Takıntılı kişi tarafından iyi olarak görülen tüm nitelikler aşk nesnesine atfedilir. Bu edim, nesnenin söz konusu niteliklere herhangi bir oranda sahip olup olmadığından bağımsız bir biçimde gerçekleştirilir. Bir insan tarafından yerine getirilmesi mümkün olmayan beklentiler geliştirilir. Bu suretle, seçilen nesne, o şahsın kendisi için doğru ve tek insan olduğuna karar veren takıntılı kişinin egosuna yonelik olarak özel bir rol oynar. Bir erkeğin söz konusu olduğu vakalarda, gerek nesnenin izlenmesinde gerekse de rekabetin saf dışı bırakılmasında, bu nosyon bir dereceye kadar doğrudan saldırgan bir davranış durumunu da içerebilir. Kadınların söz konusu oldukları vakalarda, saldırgan bir davranış içine girilmez ve sonuç daha çok düşünceye dalmak, sebepsiz huysuzluk, telefon bağımlılığı, aşk nesnesi hakkında başka kadınlarla dedikodu etmek ve hatta nesnenin dikkatini çekmek için bir şeyler yapmayı açıkça reddetmek gibi edimler olabilir.

Germaine Greer'ın *The Female Eunuch* adlı kitabından.

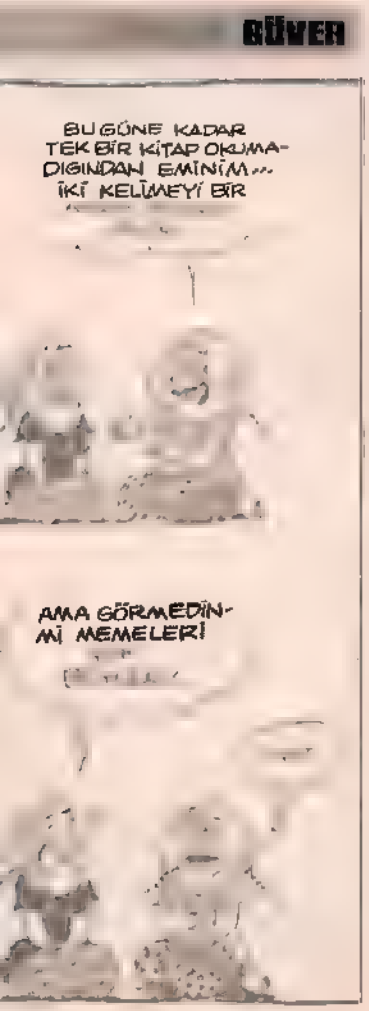

“Kadın getirmek”

Bir çoğumuz ev işlerini erkeklerle paylaşacağımıza ücret karşılığı başka kadınlara yaptırıyoruz. Aşağıdaki dört kadın, bu konuda farklı farklı düşünüyorlar.

Suna: Çocukluğumda bakıcım oldu çünkü annem çalışan bir kadındı. Onlarla çok arkadaşça yaşamaya çalışsam bile şimdi düşündüğümde çok ezdiğimi de görürüm. Ben çağırmıyorum temizlikçi kadın. İş kolu olarak ele alırsak, yeraltı maden iş kolu ya da tekstil benim kafamda en zor iş kollarıdır, onlar kadar zor bir iş olduğunu duşunuyorum. Bir yerde memur olarak çalışan bir kadın için oldukça pahalı bir iş: ancak haftada ya da on beş günde bir verebildiği bir para. O zaman bir eve gidiyorsun on beş günlük ya da haftalık birikmiş bir pislikle karşılaşıyorsun. Kendi evi olsa haftalara yayacağı işi bir günde yapmak zorunda kalıyor. Bu işi sürekli yapan kadınlar haftanın yedi günü ya da altı günü çalışıyorlar. Bu bana çok adaletsiz ve çok ağır geliyor. Her gün gelse, günlere yayarak yapsa daha hafif olacak. Bu benden kaynaklanan bir şey mi bilemiyorum ama bu tür işlerimi bir başkasına yaptırmak çok doğru gelmiyor bana. Mesela eve temizliğe gelen kadınlar diyoruz, eve temizliğe gelen adamlar diye bir kavram yok. Bu kavram nerede ortaya çıkıyor; şirketleşmede. Şirketlerde eve temizliğe gelen erkekler var. Yani sosyal haklar söz konusu olmaya başlayınca, bu iş koluna da erkeklerin girdiğini görüyoruz. Ama temizliğe eve gelen kadınların şirketleri yoksa, hiçbir hakları yok. Benim bir arkadaşım var, kendisi siyasal mezunu, annesi temizlik yaparak hayatını kazanıyordu. Çocuklarını buyuttu, okuttu ve hâlâ da bu işi yapıyor. Altmış küsur yaşında ama çalışmak zorunda çünkü hiçbir sosyal güvencesi yok.

Ayfer: Benim annem eve temizlikçi kadın alırdı; yıllar boyu evimize aynı kadın geldi. Aynı kadın teyzelerime de anneanneme de giderdi. Hatta o kadının beni yıkamasından da çok hoşlanırdım çünkü şımartırdı beni. Sonra ilk ev tuttuğumda hiç böyle bir şey aklıma gelmedi. Zaten ekonomik durumum da uygun değildi. Kız arkadaşlarımla birlikte yaşıyorduk ve hep beraber yapıyorduk işleri. Ama ben o zamanlar daha kısa süreli işlerde çalışıyordum. Sonra hizmet sektöründe çalışmaya başladım. Hizmet sektöründe çalışmakta şöyle bir şey var, müdürsen bile tuvalet temizliyorsun muhakkak. Kendim yaptım ve alıştım. Başkasının tuvaletini temizlemek dünyanın en zor şeyi değil. Çok çok iğrenç bir tuvalet olmadıkça bir şey olmuyor. Daha önce annem kadın çalıştırırken en çok rahatsız olduğum şey bu kadının bizim tuvaletimizi temizlemesiydi. Sonra benim sırtımda bir sakatlık oldu ve o nedenle daha az ev işi yapabilmeye başladım. Ve ev arkadaşım da çok çalışıyordu, bu nedenle evde bir ev işi probleni olmaya başladı; ev istediğimiz gibi temiz olmuyordu. Sonra bir kadın arkadaşım bana, “Ben artık eve kadın getiriyorum, istersen sana da gelsin,” dedi. Ve öylece temizliğe bir kadın gelmeye başladı. Çok tatlı bir kadındı. Ben o sıralar gece çalışıp gündüz uyuyordum. Ama beni rahatsız etmemek için sessiz çalışırdı. İşleri bir sıraya koymuş, bir hafta halıları, bir hafta camları siliyordu. Canı nasıl istiyorsa öyle çalışıyordu ama ev de bir düzene girdi. Bir süre sonra vazgeçtim. Ben aslında evde yabancı birinin olmasından rahatsızlık duyardım. Sonra bir dönem kızını küçükken ben gece çalışıyordum, o nedenle kızıma bakıcı geliyordu eve; o sıralarda alıştım evde yabancı birinin olmasına. Sonra uzun yıllar almadım temizlikçi kadın eve. Ama kızım büyüdü, daha çok iş çıkarmaya başladı. Kendi işim de çok arttı. Diğer uğraşlar filan derken eve ayırdığım zaman kısaldı. Parasal durumum da iyiydi. Kadın getirmeye karar verdim tekrar. Ve şöyle bir karar verdim, ben artık evde ağır temizliğe zaman ayırmayacağım.

Neval: Ben küçükken eve kadın getirmek zenginlere özgü bir durumdu. Biz evde üç kızdık, bir de annem vardı, kendimiz yapardık. Zaten gelir durumumuz buna müsait değildi. Benim annem giderdi evlere gündeliğe. Çok ağır çalışıyordu, bazen o kadar yorulurdu ki hasta olurdu, yatardı günlerce. Bazen de bir eve sürekli giderdi, o evin işini de yapardı, evdeki çocuğa da bakardı. Her gün gittiği evde işi daha hafif olurdu ama gündeliğe gittiğinde çok fazla yorulurdu. Bazı kadınlar geçici yapıyor bu işi. Mesela evine eşya almak, koluna bilezik dizmek için filan yapanlar var. Ben eve kadın almaya, çocuğum olduktan sonra başladım. Çocuğum sık hasta olan bir çocuktu, ona bakmaktan bırakın ev işi yemek bile yapamazdım. Annemin de baskısıyla kadın almaya başladım. İlk zamanlar çok zor geldi, annemin de bu işi daha önce yapmasından dolayı duyarlılığım çok fazlaydı. O zamanlar daha çalışmıyordum dışarıda ve evde temizlikçi kadınla birlikte işleri neredeyse paylaşıyordum. İşte ben evi süpürüyordum, o siliyordu. Bulaşık makinem yoktu o zaman ve ben kadın gelmeden bulaşıkları kendim yıkıyordum ona ayıp olmasın diye. Mesela asla yatak odamı temizletmiyordum; o gelmeden evin kabasını alıyordum, çok pis kadınmış, demesin diye. Bunları zaman içinde biraz aştım ama hâlâ iş söyleyemem, başında durup yaptıramam zaten rahatsız da olurum bunu yapmaya. Sonra zamanla benim için bu vazgeçilmez bir ihtiyaç halini aldı. Çünkü zamanım çok az, çocuğuma daha fazla zaman ayırmak zorundayım. Kadın eve gelmezse ev asla doğru dürüst temiz olmuyor. Ben çok hizmet ederdim kadına. Sabah kahvaltısını hazırlardım, öğlene muhakkak yemek yapardım, tatlısına kadar hazırlardım sofrayı, akşam üzeri ya çay ya kahve hazırlardım. Şimdi dışarıda çalışmaya başladığım için evde olmadığım saatlerde kadın geliyor artık eve. Zaten onun başında durup iş yaptıramam.

Zeynep: Ben çok rahat yaptırırım. Çünkü bu bir iş ve karşılığında para alıyor. Başka bir işte çalışsa, orda o işi yapacak zaten. Kadın geldiğinde eğer işleri istediğim gibi yapmıyorsa, tek tek her işi tarif ederek yaptırıyorum hatta bazen gösterdiğim bile oluyor. Mesela göze görünmeyen tezgâh altı, dolap içi gibi ayrıntıları çok önemsemiyor birçoğu. Mecburen bu ayrıntıları tek tek göstererek yaptırıyorum ya da söylüyorum. Ama bugüne kadar hiçbiri bana kızmadı işlerine karıştım diye. Çünkü birçoğu işlerin tarif edilmesini ya da söylenmesini tercih ediyor. Çünkü o ev onun kendi evi değil, dolayısıyla yabancılık çektiği için işlerin tarif edilmesi gerekiyor zaten. Ben çok düzenli olarak çağırmıyorum ama yaşım artık ilerledi zor geliyor ev işi yapmak. Yani öyle derinlemesine ev işi yapmak çok yoruyor beni. Dışarıda da çalışmıyorum ama çocuklarım var. Onlarla uğraşmak zaten çok yorucu, bir de ağır ev işi beni öldürebilir. Ben genç kızken evin bütün işlerini yapardım, anneme asla el sürdürmezdim. Ustelik evlenene kadar köyde buyudum. Köyde yapılan işler şehirdeki bir apartman dairesindeki ev işine benzemez. Şimdi neredeyse her evde otomatik makineler var, her şey çok kolay. O ev temizliğine giden kadınların birçoğu zaten benim gibi köy geleneğine sahipler. Üstelik ben çok şahit oldum konuşmalarına; şehirde yetişen ve dışarıda çalışan kadınları çok eleştiriyorlar. Çünkü kendileri çok daha ağırını yapmışlar bu işlerin. Hem bir sürü çocuk yapıp bakmışlar, hem kaynana, kayınpeder, kocanın erkek kardeşlerine bakmışlar, bir de tarlada çalışmışlar zamanında. Şehirdeki işleri artık

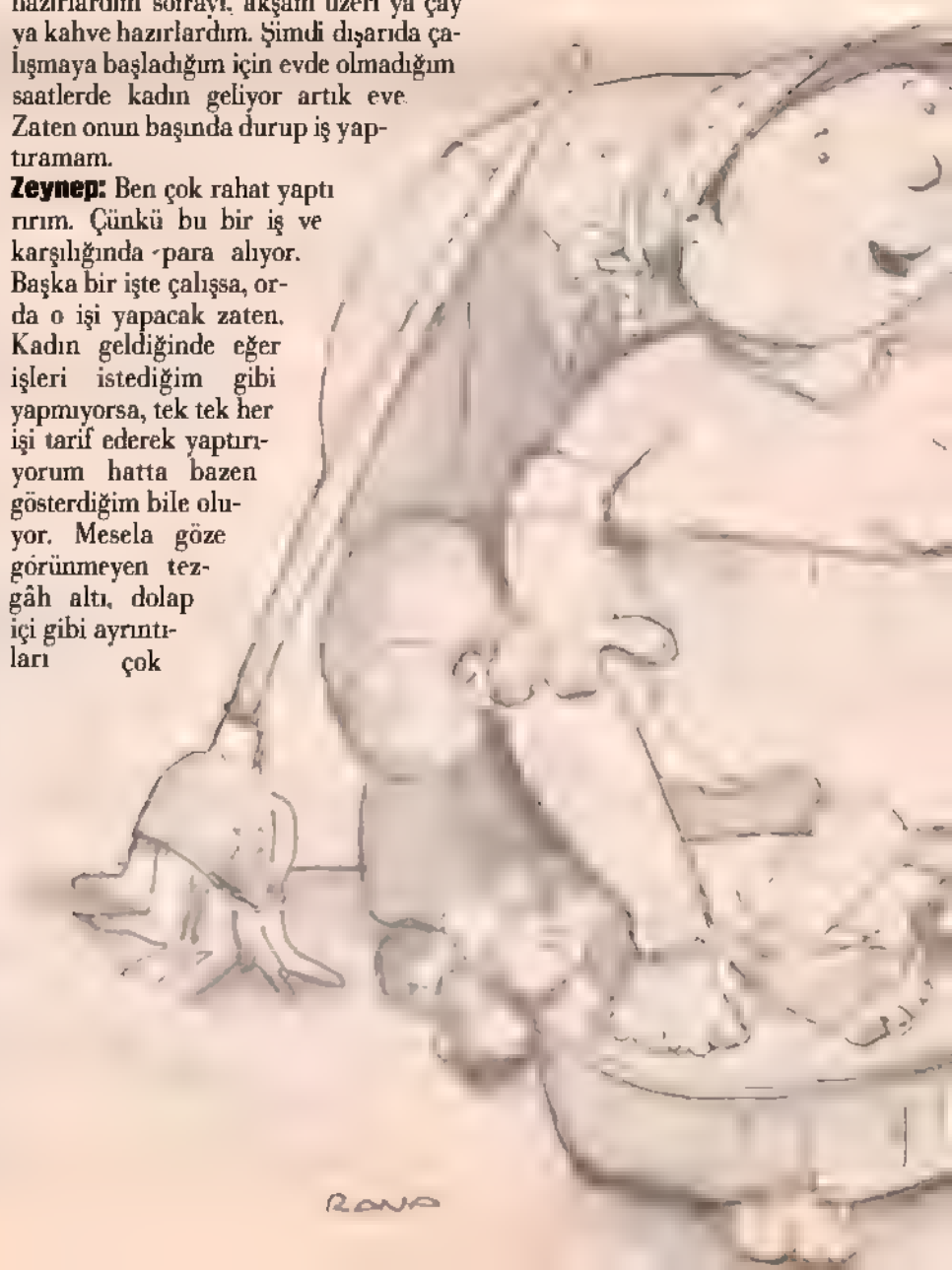

ydeki gibi olmasa da yine canın akrabalarına bakı-rlar, kendi ev işlerini ya-yorlar bir de dışarıda ev mizliğine gidiyorlar. Ben köydeyken çok yaptım işleri. Burada kendi da-emi temizlemek bana çok zor gelmedi o nedenle. na zamanla insan burdaki ahatlığa" alışıyor mu ne, nbelleşiyor. Onları çok iyi lıyorum. işleri çok ağır na sonuçta bu bir iş ve ben de para ve-yorsam karşılığında layıkıyla yapılmış iş isterim.

Ayfer: Baştan evde kadın çalıştırmak-ı rahatsız oluyordum. Ama sonra bu hatsızlığı aştım. Çünkü şunu fark et-n ki, benim düzeyimde, benim kadar ra kazanan, benim kadar sürelerde lışan erkeklerin hiçbiri benim yaptı-n işleri yapmıyorlar. Ve gönül rahatlı-yla bu işleri karılarına yaptırıyorlar ve oii para falan da ödemiyorlar. Ondan nra bu konuda içim daha rahat oldu. ni şunu düşündüm: ben erkek olsam nim işlerim yapılacaktı, üstelik çocu-m da var ona tek başıma bakıyorum; lığım kadına para da ödüyorum dola-ıyla benim bundan bir rahatsızlık ymam gerekmez. Fakat benim böyle nanı onlarla olan ilişkilerimi değiştir-yor. İş söylemeyi çok zor öğrendim. ara bir kadın geliyordu evden ufak fek şeyler götürüyordu, benim k etmeyeceğimi zanne-yordu. Sonra da-ha güvenilir birini buldum. Bazen daha iyi yapıyorlar, bazen daha kötü. Onlar ev kadınlarıyla daha mutlu oluyorlar sanki. Ben başında durmuyorum, sabah çıkıp gidiyorum iş söyleyip. Bir dönem gelen kadınlardan bazıları bekâr erkeklerin evine de gidiyordu mesela, onlara gittiklerinde yemek aramıyorlar. Şu anda sevgilimle oturuyorum, ufak tefek işleri kendimiz yapıyoruz zaten, ama ağır işlere elimi sürmüyorum artık. Ben hiçbir zaman annemin gündelikçi kadınlarla kurduğu ilişkiyi kuramıyorum. Mesela annem bir takım eskileri verirdi ama ben veremiyorum. Arkadaşlarıma çok rahat veririm de alırım da ama temizliğe gelen kadına veremiyorum. Versem belki de işine yarayacak ama. Bir yandan da bunun daha doğru olduğunu duşunuyorum, öbürlerinde bir kolelik ilişkisi var. Kapında kul gibi değilse bile bir tür aile yadigârı, evin emektarı ilişkisi var. Eskiden şöyle bir şey olurdu, bir kadın o evin bütün çocuklarını buyutur, işte hep o ailede çalışır filan. Orada ücret de versen, daha köleliğe yakın bir şey. Bizimki öyle değil, gündelik işçi tutuyoruz gibi, garsonun kötüsü. Bir de kendim de böyle bir iş yaptığım için, biraz daha rahatım. Bu yapılabilir bir şey, ama sigortaları yok, o çok kötü ve nasıl hallolabilir bilmiyorum. Çünkü temizlikçi şirketlerinden sigortalı çok ağır gelecek, beş veriyorsam on beş vereceğim. Biz beceriksiz patronlar gibiyiz, patronuz ama iş söylemeyi de bilmiyoruz. Yani halının altını temizletemiyoruz. "Burası senin evin şekerim"in çok acımasız bir yalan olduğunu duşunüyorum. Birçok temizlikçi kadının içten içe öfkelenip inadına yer beziyle mutfak tezgâhını silmek, tuvalet beziyle toz almak gibi ufak hainlikleri yaptıklarına şahit oldum. Çünkü hıncını çıkarabileceği şey o. Geçen gün bir arkadaşım anlattı; gündelikçi kadın her gelişinde küçük biblo gibi şeylerini kırıyormuş, çünkü haklı olarak nefret ediyor yaptığı işten. Yine de bu işin karşılığının olmasının durumu çok değiştirdiğini düşünüyorum. Çünkü ev kadınının yaptığı işin hiç karşılığı yok.

Suna: Kadınlar için tekstilden sonra en zor iş ev işi, ya da denk düşen iş. Tekstilde somut bir iş üretiyorsun, şimdi bu ev işini meslek olarak, ömür boyu yaptığım duşunürsen çok ağır bir iş.

Ayfer: Bu iş aynı zamanda prestiji olmayan bir iş, yani söyleyemiyorsun işte eve temizliğe gidiyorum, diye. Aslında öyle olmamasına rağmen, öyle goruluyor toplumda.

Zeynep: Toplumun onları hem çalıştırıp hem de insan yerine koymamasını anlamıyorum. Bir kere kesinlikle sigortalı olmaları gerekiyor; bu nasıl olur bilmiyorum ama örgütlenmeleri gerekiyor bence. Camdan düşen, sakat kalan, yaptıkları ağır işten dolayı fıtık olanlar var.

Suna: Sanki toplumsal bir aşağılama var gibi, sorun oradan kaynaklanıyor bence. Çok yoğun bir emek harcıyorsun ve onun karşılığında da aşağılanıyorsun. Hem çok ihtiyacımız var evde kadın çalıştırmaya ama aynı zamanda da biraz rahatsız oluyoruz. Bir dönem Almanya'da bulundum, orada böyle bir olay görmedim. Almanya'da çalışan kadın eve temizlikçi getirmiyor. Bizim yaşam biçimlerimizden kaynaklanıyor. Bir kere çok eşyamız var bizim.

Ayfer: Ben bir süre Paris'te kaldun, bizim gibi Türk kadınları gidiyorlardı temizliğe; ben de biraz daha kalsaydını gidecektim. İyi para alıyorlardı. Yaşadığımız evler de büyük galiba. Yurtdışındaki imkânlar da burada yok. Ayrıca biz erkeklere yaptıramadığımız işleri, paylaşamadığımız işleri para karşılığında başka kadınlara yaptırıyoruz.

Suna: Aslında bunun çözümü birlikte yaşadığın erkeklerle bu işi paylaşmak.

Ayfer: O kadar çok yapacak işimiz var ki. Mesela ben hafta sonları toplu yemek yapıyorum ve diğer ıvır zıvır iş de çamaşır, ütü filan çok zaman alan şeyler. Dışarıda sosyal ilgilerin de varsa, eve zamanın kalmıyor. Sevgilim evde iş yapar ama temizlikçi kadın tanımaz bile. Yani evde bir takım işler yapılıyor, büyük temizlik yapılıyor ama onun bundan haberi bile olmuyor, ama bir yerde konusu oldu mu eve kadın getirmekten dolayı eleştirilen ben oluyorum.

Suna: Aslında esas sorun eve kadın getirip getirmemek değil, bu işin toplumda saygın hale gelmesi gerekiyor; çünkü ciddi bir emek var.

Ayfer: Batı'da bir sürü oyuncunun, yazarın geçmişinde garsonluk, temizlikçilik filan var. Oysa burada "Garsonum" dediğinde yan yan bakarlar sana.

Neval: Bu bakışın şöyle bir yanı var gibi. Hani biz evde yaptığımız ev işinde kocamız tarafından horlanırız, yaptığımız iş iş sayılmaz ya. Gündeliğe giden kadınların da yaptıkları iş işten sayılmıyor sanki.

Ayfer: Ama biraz da farklı ayrımcılıklar söz konusu. Mesela kapıcılar genelde köylü olurlar, çocuk bakanlar da. Üniversite öğrencisi çocuk baktığında öyle davranmıyorlar çünkü ezemiyor onu öbürü gibi. Mutlaka sınıfsal bir ayrım oluyor, ben ona ücret veriyorum sonuçta ama farklı bir bakış var. Ayrımcılıklar üzerinden kurulan sınıfsal ilişki var. Sonuçta sömürünün yanında ezme de var tabii ama daha farklı oluyor

Neval: Hani biraz orta sınıfın üzerinde olan aileler vardır. O kadınlar eve aldığı temizlikçi kadına öyle bir davranıyor ki, aynı kocaların karılarına davranışı gibi horluyor. Kendi ezilmesinin hıncını o kadından alıyor aslında, tam köle muamelesi. Oysa erkeklerin çalıştığı temizlik şirketleri var. Onlara aynı şekilde davranmıyor kimse. Ben bir ailenin evine gitmiştim, ev o kadar pisti ki inanamadım. Mutfak tezgâhı üç günlük bulaşıkla dolu, yerler günlerce süpürülmemiş gibi. Bana mahçup mahçup, "Kusura bakmayın, temizlikçi kadın gelecek de..." dediler. Kadın gelecek diye ellerini hiçbir işe sürmemişlerdi. Yani üç kuruş para verecekler diye iş biriktiriyorlardı. Bu bana korkunç geldi.

Suna: Bir arkadaşımdan duydum, iki gündelikçi kadın konuşuyorlarmış, birbirlerine, "Ben sana temizliğe geleyim, sen de bana gel," demişler. Şimdi iki fabrikada çalışan iki işçi birbirine böyle demez. Orda şu var, hiç olmazsa bir günlüğüne, ben hanını olayım seni çalıştırayım. Yani böyle bir iş kolu, beni etkileyen yanı da bu.

Neval: Annemin bir komşusu var, gelen kadını öyle bir aşağılıyor ki. Oysa kendisi daha önce evlere temizliğe gidiyormuş. Ama sonra ekonomik durumunu düzeltmiş, yani bir anlamda "hanım" olmuş. O nedenle de kendi yaşadığı ezikliği evine çağırdığı kadını aşağılayarak çıkarıyor.

Zeynep: Ben bu aşağılama işini hiç anlamıyorum. O insan alnının teriyle para kazanıyor, saygı duyulması gerekiyor aslında. Ayrıca bu hayatta ne olacağı hiç belli olmaz. Düşünün ki dışarıda çalışmayan bir kadınsınız, evin geçimini kocanız sağlıyor ve bir gün ona bir şey oldu. Mesela sakatlandı ya da sizi terk etti. Başka bir mesleğiniz yoksa ne yapacaksınız? Çok rahat evlere temizliğe gidebilirsiniz. Bu durumda kalmış bir sürü kadın var ve zaten. Çünkü hep evinde yaşamış ev işi yapmayı, çocuk bakmayı öğrenmiş. Ortada dımdızlak kaldığında evinde yaptığın işi para karşılığında başkalarına yapmak kadar doğal bir durum olamaz bence.

SİZ OLSAYDINIZ NE YAPARDINIZ?

Birçoğumuz feminizmi politik olarak savunuyoruz, onun ideolojik önermelerini benimsiyoruz. Özel olanın politik olduğunun farkındayız. Ama iş kendi özelimize geldiğinde bocalıyoruz. Çünkü bir çok durumda politik olarak neyin doğru olduğuna karar vermek güç oluyor. Ayrıca, doğru bulduğumuzu yapmaya her zaman gücümüz yetmiyor.

İşte bu yeni köşemiz her birimizin hayatımızda kararsız kaldığımız durumları birbirimizle paylaşmayı, hep birlikte karar vermesek bile hep birlikte düşünmeyi hedefliyor.

Bu köşede her ay böyle karar veremediği bir durumda kalan bir okurumuzun mektubunu yayımlayacak ve sizden bir sonraki ay, o mektuba cevap vermenizi isteyeceğiz. Siz aynı durumda olsanız ne yapardınız? Böylece, tecrübelerimizi paylaşarak, yaşadığımız hayata dalıa politik gözlerle bakabilmeyi ümit ediyoruz.

İlk mektubu tanıdığımız bir okurumuz yazdı. Onümuzdeki ay bir daktilo sayfasını aşmayan cevaplarımızı bekliyoruz.

Boşanayım mı?

On yıldır evliyim, dokuz yaşında bir kızım var. Annemi sürekli döven bir babadan dolayı evliliğe hep tepkisel yaklaşmama rağmen on dokuz yaşında evlendim. O kadar iyi ve çevremdeki erkeklerden o kadar farklı biriydi ki, çarpılmıştım. Beni "asla" dövmez ve "incitmez" diye düşünmüştüm. Hâlâ da öyle düşünüyorum çünkü yaşadığımız evlilik bu düşüncelerimi doğruladı. Evine düşkün, çocuğuyla ilgilenen benim üzerime titreyen biri. Evdeki her işi benimle paylaşır, işim olduğunda çocuğa bakar, kaygılarımı, üzüntülerimi, bunalımlarımı samimiyetle dinler, yardımcı olmaya çalışır. Kendi deyimiyle bana tapar.

Elbette bütün bunlara rağmen evlilik yıllarımız gülük gülistanlık geçmedi. Evliliğin gerektirdiği zorunlu fazlalıklar da hayatımızda yer aldı. İşte akrabalar, kaynana, kayınpeder, görümce, elti, onların sorunları, müdahaleleri... Akrabaların dışında çocuğun sorunları, zamanla gelişen monotonluk ve en önemlisi kişilik yapılarımızın farklılığı. Onunla evlendiğimde hem çok genç hem de çok toydum. Zamanla birçok yönden gelişmeye ve değişmeye başladım. O ise zaten benden on yaş büyüktü, oturmuş bir işi ve ilişkileri vardı. O ne kadar içe dönük ve sakin hayatı tercih eden biriyse ben tam zıttı dışa dönük ve daha hareketli yaşamayı tercih eden biriyim. Bütün bunların yanı sıra bana olan düşkünlüğü ve sevgisi zaman zaman beni bunaltır duruma geldi. Benim ona olan duygularım ise oldukça zayıfladı. Hatta başka erkeklere ilgi duymaya başladım. Bir iki senedir ayrılmayı sıkça düşünüyorum, ama cesaret edemiyorum. Görünürde ayrılmak için çok ciddi sorunlar yok ama ilişkimiz bana hiç tat vermiyor. Bunun dışında kendi ayaklarım üzerinde bir yaşam kurmak istiyorum ve evliliğin dayattığı bir takım kuralları uygulamak istemiyorum. Fakat eşim o kadar iyi bir insan ki... Kısacası ne yapacağımı bilemiyorum.

Benim Afrikam'dan geriye kalanlar!

Geçenlerde iyi bir film izlemek umuduyla televizyonun karşısına geçtim. Genelde film arasına alınan reklamlarla adeta "reklam arası ilm"e dönüşen seyirlerin bir süre sonra sinir bozmaya başladığını bilmeme rağmen direnerek bu filmi izledim. İşin gülünç yanı bir süre sonra araya alınan reklamlarla filmdeki olaylar ve kişiler öylesine ironik bir durum yarattı ki gecenin bir vakti neye uğradığımı şaşırdım.

Efendim, gelelim şu izlerken bir yandan da "arpacı kumrusu"na dönüştüğüm filme. *Benim Afrikam* yalnız "güçlü" isen kalabileceğin Afrika topraklarında bir kadının tek başına verdiği mücadeleyi ve bu arada yaşadığı tutkulu aşkını -artık bu sözcüğün de yerli yersiz kullanılarak içi boşaltıldı ya, neyse- gurultü koparmadan sakin ve yalın bir anlatımla aktaran dokunaklı (!) bir filmdi. Yalnız en anlam veremediğim kısmı baş kahramanımız Meryl Streep'in bir ara sanki çok gerekliymiş gibi evlilik hususundaki ısrarıydı ki, bu sahnede elinde Robert Redford un ceketindeki sökuğu dikmeye çalışırken erkek kahramanımız, "Sakın bunu yapma, yapmak zorunda da değilsin," repliğinin ardından yoksa ilişkimiz alışılmış evliliklere benzeyecek mesajını geçerek kadındaki evcil (!) yana dikkat çekilmesini sağlamasıydı. İşte işin vurucu kısmı benim için burada başladı. Birden film arasına alınan reklamlar bu "ev"cillik içinde dayatılanları daha da pekiştirdi. "İşte temizlik, ferahlık sizlere..." sözleriyle kulağımda çınlayan melodi kadının ölümcül baş sorunlarıymış gibi gösterilen -tabii bunun sonucunda oluşan ve izleyen herkesin kafalarına tıkıştırılan zorunlu gerçekliği silebilme ihtimali çok az- temizlik, yemek ve estetik konularında yoğunlaşıyordu.

Yıllardır "ev" hanımlarını aydınlatan, evimizin biricik teyzesi haline gelmiş ve "beyazların daha beyaz olması" üzerinde çalışan Ayşe Teyze mizin tavsiye ettiği çamaşır suyu (bu arada elindeki deterjanla kapı kapı dolaşan ve onu denetip "Memnun kaldınız mı?" diye sırıtarak soran M. Ali Erbil'in kadınların üzerindeki büyük yükü hafiflettiğini de unutmamak gerekir!) reklamlarıyla başlayan temizlik takıntısının abartılmış başka versiyonlarını kolayca bulabiliriz. Mesela çocuğunun okuldaki töreninde biricik evladının gömleğinin "daha beyaz" olmadığım görerek üzülen anne bu kaygılar içinde nasıl bir çocuk yetiştirir? Ya da dans kursuna gidip de orada akşama yapacağı yemeği tek sıkıntısı haline getiren bir genç kadın nasıl ânını yaşayabilir? Daha da vahim durumda olan kocası evliliklerindeki başka sorunlar yüzünden değil de sırf kullandığı yağ yüzünden evden kaçmış bir kadın yaptığı bu ölümcül yanlışı nasıl fark edebilir? Hatta bir başka reklamda kayınvalidesinin sorduğu her soruyu bilen, her işi yapan, yalnız kullandığı yağın adını doğru veremeyen ve bu yüzden mükemmel olamayan bir kıza nasıl "gelin adayı" gözüyle bakılabilir? Sizler bilmiyorsanız çok geç olmadan öğrenin ki evde kalmayın, kocanızı elden kaçırmayın ve çocuğunuzu misler gibi yetiştirin. Bunlar hayatı daha renkli kılıyor! Sanırım bu reklamlarda ürün pazarlamaya çalışanlar kadınların dünyada başka sorunları olmadığını altyazılarla defalarca kafalarımıza işliyorlar. Pardon, filmden iyice koptum galiba. Evet, evet kadın Afrika'daki kabile reisini açtığı okula çocuklarını göndermesi için ikna etti sonunda. Ayrıca bulunduğu topraklarda kahve üretilmesi zor olan yerde canla başla çalıştı. Fakat dikkatinizi çekerim, Afrika'daki evinin temizliğini yapmayı unuttuğu için sonradan başına bir sürü sorun çıkmadı!

Film boyunca estetiğini ön plana çıkarmayan ama yine de kadınsılığından bir şey kaybetmeyen kahramanımızın zaten ayna karşısında kendini izleyecek zamanı olmadı. Ayrı yaşadığı kocasının istediği malzemeleri at sırtında, daha sonra sevgilisi olacak adamdan aldığı pusulasıyla yönünü bularak (!) ona ulaştırması ve bir kamp yerinde yanlarına aldıkları sürüye saldıran kurda baskın çıkarak güçlü olduğunu göstermesi -neyse ki son dönemi şiddet filmlerinde kullanılan vücut geliştirmiş, silahlı (görünen ve görünmeyen silahlar söz konusu!) ve seksi kadın imajında olduğu gibi abartılmasa da- tabii ki oradaki güç ilişkilerini kısa süreli sarsmasına yardımcı oldu. Tam o anda bir reklam arası daha ve... "Göğüs estetiği 1 milyar. Burun kaldırma 1 milyar. Kalçalar 1 milyar. Güzel olmak zordur ama bir cep telefonuna kolayca sahip olabilirsiniz." Vücudun söylenen kısımlarına "zoom"lanan ve adeta çalıntı bir güzelliğe sahip olan yapay bir kadın imajı. Estetik mi, cep telefonu mu? Yine bir başka reklamda cep telefonunun küçüklüğünü göstermek için onu bikinisinde aksesuvar namına taşıyan başı olmayan bir kadın. Cep telefonunun eğlenceli renklerini fanyla, rujuyla, saç rengiyle yansıtarak yine kadın ve güzelliğe altyazı geçen diğer bir reklam. En mağdur durumlarda bırakılanlardan bir tanesi ise kendisini kocasının aldattığım sanan ve tüm güzel övgülerin telefona yağdığı ama işin sonunda bir sevgilinin değil bir cep telefonunun konuşma konusu olduğunu öğrenip rahatlayan ve kocasının yanında kalan güzel ve aptal kadın mesajı geçileni.

Benim Afrikam nerede? Ben neredeyim? Galiba bu gelgitlerden iyice midem bulanmaya başladı. Acaba kadın ve gorsel medya sorununu sağ olsun, sağ duyulu Reha Amcanın köyünü mü ziyaret ederek çözüme ulaştırsam? Siz siz olun iyi niyetle film izlemeye televizyonun karşısına oturmayın. Bakın neler oluyor!

Beril Saydun

Ne zor şey erkek olmak!

Yaşım dokuz on civarındayken, hep erkek olmak isterdim... Hatta zaman zaman anneme de sorardım bunu, "Neden beni erkek doğurmadın?" diye.

Tabii annemin elinde olan bir şey değildi bu. Hiç. "Dünyaya yeniden gelirsem erkek olmak istiyorum," derdim. Etrafımda gördüğüm her kadın erkeğine boyun eğiyordu. Büyüdüğümde ben de mi öyle olacaktım? Ben erkek olmak istiyordum. Çünkü erkekler yapı olarak güçlüydüler, herkesin yanında ağlamıyorlar, şort giyip rahatça dolaşabiliyorlardı sokakta... Onların denize giderken bir korumaya da ihtiyacı yoktu, çünkü hiçbir kadın gidip karşısına oturup onu izlemezdi, izleyemezdi. Ya da iskelenin merdivenlerinden aşağıya inerken, yanlışlıkla kadının eli bir erkeğin kalçasına çarpmazdı asla. Bahat giyim, istedikleri şekilde konuşabilme, elle, gözle, sözle taciz edebilme hakkına sadece erkekler sahipti. Hem onlar bizden daha zekiydi! Ben erkek olmalıydım. Tabii ben o yaşlardayken henüz erkek arkadaş olgusunun farkında değildim. Tanıdığım erkekler de baba, abi, dayı gibi kan bağı olan şahıslardı. Ve ben erkeklerden çekiniyordum.

Aradan zaman geçip yaşım ilerleyince erkeklerle konuşmaya, onları tanımaya başladım. Ve açıkçası hayal kırıklığına uğradım. Ama ne yalan söyleyeyim, belki de yaşadığım hayal kırıklıklarının içinde beni en çok mutlu eden bu durum oldu. Çünkü erkeklerde sadece kuvvet vardı. Tüm istediklerini bu kuvvetle yapabileceklerini sanıyorlardı... Ama düşünmedikleri bir şey vardı; kadınlar duygusaldı ve onlar ağlamayı biliyorlardı. Sevindikleri zaman, üzüldükleri zaman, ağlamak için yer ve zaman seçimi yapmazdı kadınlar. Eh, akıl bunun yanında üst düzeydeydi zaten.

Yaşım yirmi iki. Erkeklerden çekinmiyorum, yolda yürürken duyduğum sözler, bir kafeye yalnız (ya da grup halinde) oturduğumda üzerimdeki bakışlar beni etkilemiyor. Aynı şekilde ben de karşılık veriyorum. Ve bu kez o rahatsız oluyor. Ben bunu zevk aldığım için değil, sadece benim de var olduğumu ve aynı şeyi benim de yapabileceğimi anlaması için yapıyorum. Taciz erkeklerde bir ego tutkusu haline gelmiş. Laf atmadıkları ya da sarkıntılık etmedikleri zaman kendilerini erkek değil de başka bir cins olarak görüyorlar. Evet onları artık tanıyorum ve bir işe yaramadıklarını biliyorum. Bir zamanlar boş yere isyan etmişim. Şimdi kadın olduğum için çok mutluyum. Ne zor şeymiş erkek olmak.

İsimsiz

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimlerini, ilişkilerini bizimle okurlarımıza ederiz.

Bir pazar kırıklığı

Siz hiç pazar günü çalıştınız mı? Ya da çalıştıysanız böyle bir olaya tanıklık ettiniz mi? Ben çalıştım, tanık oldum ve parçalandım. İşte bir pazar sabahı...

İşe gidiyordum. Makyajsız ve keyifsizdim. Dolmuş gelmediği için iyice sinirlendim. Zaten yaz bitiyor, hava serinliyordu. Üşüyordum ve mutsuzdum. İstenmeyen bir nikâhın şahidi kadar soğuk ve ruhsuzdum... Böyle düşüncelerle gözüm kardığında sabahın bu kör saatinde aslında sokakta yanlız olmadığımı fark ettim. Bana yaklaşan üç karaltı vardı. Aslında karaltı da değiller. Kendi mutsuzluğumdan dolayı gözümü her şeye kapattığım için onları bu kadar geç gördüm. Bir anne, biri kız diğeri erkek iki küçük yavrusuyla ellerinde poşetler olduğu halde yürüyor, sık aralıklarla dizilmiş çöp konteynırlarını karıştırıyordu. İlk kez çöp karıştıran birini görmüyordum elbet. Ama ilk kez çöp karıştırmaya iki çocuğu ile çıkan temiz görünümlü bir kadın gördüm. Başında bir tülbent vardı, olabildiğince özenli bağlanmıştı.

Kaçamak bakışlarımla izleyebildiğim kadarıyla, yaptığı işi kanıksamıştı. Erkek çocuğundan biraz daha büyük ve biraz daha meraklı olan kızım çöpten uzak tutmaya çalışan kadın, "Bakma!" dedi. "Sen bakma ben bakarım." Kız büyük ihtimalle yeniden bakmayı deneyince de, "Bakma dedim sana, miden bulanır pislik var," dedi. Galiba kızı çok inatçı. Bir kez daha bakmaya yeltendi. "Bakma dedim." "Pislik atıyorlar, bok var, bok atmışlar," dedi. Ben bu arada hem yaşadıkları zorluğa, aralarındaki birbirini koruma ve birbirine yardım etme inadına şaşırıyor, hem de insanların nasıl olup da çöp kutusuna bok atabildiğine şaşırıyorum. Küçük kızın yürüyüşünde, annelerinin topuklu ayakkabılarını giyen ve rujlarını dudaklarından taşıra taşıra süren çocukların muzipliği var. Ama belli ki annesinin ne ruju var ne de topuklu ayakkabısı. O da boynuna bağladığı ve şal gibi yaptığı bir bezi taşıyor omuzlarında. Ben de yapardım küçük bir kızken, kendimi prenses rolü oynayan artistlere benzetirdim. Hiçbir zaman prenses olamadım tabii ki. O da olamayacak. Ama o çöp karıştırırken bile bu hayalini besleyebiliyor.

O ara sabah yuruyuşu yapan bir başka kadın geçti yanımızdan. Onu tanıyorum. Beni fark etmeden yürüyüşüne devam ediyor. Küçük adımları asfaltla buluşurken eşofmanının üzerine bıraktığı tişörtü kalçalarının tombulluğu ile inip kalkıyor. Yiyip pişman olduğu yemeklerin kalıntılarından bir an önce kurtulmak istiyor. O bir gazeteci. Yarın işbaşı yapacak. Medya plazasına gidip ülkedeki gelir eşitsizliği ile ilgili yazılar yazacak, yorumlar yapacak.

Ne o, ne de ben bir kez olsun Robin Hood gibi davranabileceğiz. Buna ne yüreğimiz yetecek ne de kazancımız. Elimizde avcumuzda ne varsa ihtiyacı olan insanlarla paylaşacak kadar iyi yürekli ve umutlu değiliz. Benciliz. Çünkü geleceğimizden ümitsiziz. Kapitalist düzenin bütün organları ihtiyacı olan insanlara balık vermeyi değil, balık tutmayı öğrenmeyi emrediyor. Ortada balık olup olmaması kimin umrunda?

Elif Görgün

Hiçliği kabul etmiyorum

Kadınların yaşadığı cinsiyetçi baskıdan payım alan biri olarak, kadın dayanışmasının, birbirimize sunacağımız moral desteğin bizleri korkularımızdan, çekincelerimizden, hatta güvensizliğimizden uzaklaştıracağını düşünüyorum. Bunu kendi çevremdeki arkadaşlarımla yaşıyorum. Bir aradayken o kadar güçlü, o kadar "özgürüz" ki bu rahatlığı yaşamımızın tamamına taşımak bugün bir zorunluluk haline geldi. Gerek kadın sorununda gerekse toplumsal muhalefette kendimizi ifade etmek, kendi dilimizi kullanarak sözümüzü söylemek için birilerine ihtiyacımız yok. Yalnızca biraz güven ve yıllardır süregelen erkek egemen dile "hayır" demek sanırım yeterli olacaktır.

Ancak bu süreç tek tek ve hepimizin çabalarıyla gerçekleştirebileceğimiz zor bir süreç.

Biliyorum ki benimle aynı çelişkileri yaşayıp bunları dile getiremeyen, kendi içinde de çözemeyen birçok kadın var. Kendi adıma artık susmak istemiyorum. Cinsiyetçi görevler, baskılar bizleri sindirmemeli. Dayatmaları kabullendiğimiz, en azından isyan etmediğimiz sürece yaşam alanlarımız her gün biraz daha daralacak ve sonunda boyun eğişimiz bizleri hiçleştirecek.

Ben hiçliği kabul etmeyeceğim. Evet, bir eş, anne ve daha birçok şey olabilirim ancak her şeyden önce düşünen, sorgulayan, okuyan, seven, iyi ve kötü yanlarıyla, tüm zaaflarıyla bir insanım, bir kadınım. Bu anlamda kendimi önemsiyorum.

Zaman zaman duştüğüm çıkmazlardan umutsuzluğa kapılsam da yeniden güçlenip mücadeleye devam etmek için kendime güvenmek zorundayım. Kendimize güvenmek zorundayız! Çünkü ne istediğimizi bilmek, yaşamımıza vakıf olmak için kararlı olmak gerekiyor ve bunun tek yolu yine kendine güvenden geçiyor.

Nurcan Kaya

HAK EDİYORUZ!

Hepinize merhaba!

Bu köşeye başlamadan önce yaptığımız kısa sokak röportajlarında, kadınlara "Hak etmek sozunu hayatınızda kullanıyor musunuz?" ve "Haklarınızı biliyor musunuz?" sorularını yöneltik: Kadınlar, "Hak ediyoruz" diyorlar ve iyi şeyleri hak ettiklerini düşünüyorlar ancak pek çoğu yasalarda var olan haklarını bilmiyorlar

İşte bu yüzden köşemizin adı, "Hak ediyoruz" ve yine bu yüzden her ay, kadınların çeşitli alanlarda uğradıkları hak ihlallerinden ve bunların çözüm yollarından söz edeceğiz. Köşemizde bazen hayali, bazen gerçek kahramanlarımız olacak. Zaman zaman onların yaşadığı somut olaylar, zaman zamansa yakınlarının başlarına gelenler etrafında yol alarak anlatacağız haklarımızı.

Bu köşe sizlerin soracağı sorularla da zenginleşebilir. Yani öyküleri birlikte yazabiliriz ve bize her zaman sorularınızı yöneltebilirsiniz.

Ancak bu ilk bölümde hepimizin genel olarak sahip olduğu haklardan, hak kavramından söz etmek istiyorum biraz.

Aslında hak, bedenimizdeki organlar gibi vazgeçilmez bir parçamız. Haklarımızla doğuyoruz, daha fazlasına sahip büyüyoruz, bazen elimizden alınıyorlar, bazen de biz yenilerine, daha iyilerine sahip olmak için uğraşıyoruz. Bizim için bu kadar vazgeçilmez olan haklarımızın neler olduğunu da doğal olarak bilmemiz gerekiyor çünkü; onları bilmek ve hayata geçirebilmek uğradığımız haksızlıkları biraz olsun azaltabilir, zaman zaman da hayatımızı değiştirme olanağı verebilir.

Örneğin, aile içinde şiddete uğrayan bir kadın; bu şiddete son vermek istediğinde ya da boşanmaya karar verdiğinde ne gibi haklara sahip olduğunu bilmezse ilk adımı atması çok daha zorlaşır. Hele bir de kafasında "Çocuklarımı elimden alırlarmış," "Hiç nafaka alamazmışım," "Beni dövmek aile reisinin hakkıymış," gibi çeşitli rivayetler dolaşıyorsa o zaman adım atması, karşı çıkması iyice güçleşir. İşte bu nedenle de ne gibi haklara sahip olduğumuzu bilmek önem taşıyor

Hepiniz, "İyi bir dayağı hak ediyorsun," sozunu duymuşsunuzdur. Belki bu sözü, "İyi bir tatili hak ediyorsun," ya da "İyi bir ücreti hak ediyorsun," gibi sözlerden daha fazla duymuş da olabilirsiniz. Oysa "hak etmek" olumlu bir kavramdır. Kimse dayağı, kötü muameleyi hak etmez. İşte bir de "hak etme"nin bu olumsuz anlamını değiştirmek ve onu "İyi bir tatili hak ediyorum," "Şiddetin olmadığı bir aileyi hak ediyorum," şeklinde kullanabilmek için de haklarımızı bilmek önemli.

Hukuk sistemleri içinde haklar bazen sözlü bazen de yazılı olarak yasalarda yer alıyor. Bizde ise en temel hakların düzenlendiği yasa: Anayasa. İsterseniz öncelikle Anayasa'da yer alan ve bizler için önem taşıyan bir maddeden söz etmekle başlayalım: Anayasa'nın 10. maddesi "Kanun önünde eşitlik" başlığı altında şöyle diyor: "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir. Kanun önünde eşitlik ilkesi Anayasa'nın en temel ilkelerinden birisi. Yani bizler, kadın-erkek hiçbir ayrım gözetmeksizin yasalar önünde eşitiz. Bu durumda, en azından yasalar karşısında hiçbir sorunumuzun olmaması gerekir ancak, gerçek böyle değil tabii. Bütün yasalar Anayasa nın eşitlik ilkesine uygun olarak düzenlenmiş olmuyor, ozellikle de kadınlar söz konusu olduğunda... Burada bir örnek vermek istiyorum. TMK'nın (Türk Medeni Kanunu) "Kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan" meşhur bir 159. maddesi vardı ve bu madde sozkonusu eşitlik ilkesine aykırı olduğu için 1990 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. Aynı şekilde "Kadın evlenmekle kocanın soyadını alır," diyen MK 153. maddesi de 1997 yılında değişikliğe uğradı ve kadınlar evlendiklerinde, evlilik öncesi soyadlarını kocalarının soyadlarının önünde kullanabiliyorlar artık (tabii bunun da gerçek bir eşitlik olduğu söylenemez). Peki bunca yıldır başkaca bir değişiklik oldu mu Medeni Kanun'da? Hayır. Oysa gerek Medeni Kunun, gerekse Ceza Kanunu ve diğerleri kadınlar aleyhine birçok eşitsizlikle dolu Yani işimiz yasaları bilmekle bitmiyor, değiştirmek de gerekli. Bu değişikliklerde hiçbir zaman yalnızca hukukçuların çabalarıyla olmuyor; yukarıda örneklediğimiz iki maddedeki değişiklikte olduğu gibi kadınların sesinin yükselmesi ve talepleriyle gerçekleşebiliyor değişiklikler. Bu yüzden de, "Daha fazlasını hak ediyoruz," demeyi unutmadan var olan haklarımızı yeterince kullanabilmek, beğenmediklerimize karşı sesimizi yükseltmek sanırım çok önemli. Birçok şeyin yalnızca kağıt üstünde kalmaması da değişikliklerin gerçekleşebilmesi de buna bağlı. **"Hak ediyorum,"** sozunu her alanda sık sık kullanmanız dileğiyle, şimdilik hoşçakalın.

Filiz Kerestecioğlu

Hak etmek sözünü hayatınızda kullanıyor musunuz?
Her yerde kullanıyoruz. Örneğin ben şimdi İski'den geliyorum. bozuk su saatimiz nedeniyle başta İski olmak üzere türlü yerlere şikâyetlerde bulundum. ancak hiçbir sonuç alamadım. Sonunda 70 milyon yeni sayaç parası ödemek zorunda kaldım, şimdi ben buna isyan etmeyeyim de neye edeyim

Hak etmek sözünü. "İyi bir dayağı hak ediyorsun," şeklinde mi yoksa "İyi bir tatili hak ediyorsun," şeklinde mi duyuyorsunuz daha çok.
Tabii iyi bir tatili hak ediyoruz. Dayağı neden hak edelim?
Haklarınızı biliyor musunuz?
Bu boşanma filan gibi hakları mı?
Boşanma, şiddet gibi konularda ya da genel olarak vatandaşlık haklarını...
Gazetelerden, televizyonlardan izleyebildiğimiz kadarıyla biliyoruz. Aslında erkeklerin nasıl hakları varsa biz de aynı haklara sahibiz. Ancak bizim toplumumuzda maalesef erkeklerin hakları daha fazla oluyor nedense.

46 yaşında, ev kadını

Hak etmek sözünü nasıl kullanıyorsunuz?
"İyi bir tatili hak ediyorum," diyorum... Çok çalıştığım zaman, kendime güzel bir şey aldığım zaman "İşte bunu hak ediyorum," diyorum.

Çevrenizde de bu şekilde mi kullanılıyor?
Evet, özellikle bizim nesil Almanya'da 68'li yıllarda daha çok hak elde etti. Mesela annemlerin nesil için böyle olduğunu söylevemem. Tabii bu arada bizim için de halen çok sorunlar var; mesela kalktılar Viagra'yı erkekler için buldular, ama kadınlar menapoza girdiklerinde verilecek doğru dürüst bir hap hâlâ bulunamadı. Ne lüzumu vardı Viagra'nın, onun yerine düzgün bir hormon hapı bulsalardı bizim için. Ancak ben burada çok daha kötü görüyorum bazı şeyleri. Türkiye'de kadın hakları bir felaket.

50 yaşında, Almanya'da yaşıyor

Neyi hak ettiğinizi düşünüyorsunuz hayatta? Örneğin "İyi bir ücreti ya da iyi bir tatili hak ediyorum," dediğiniz oluyor mu?
Para bulamıyoruz ki, tatili nereden bulalım.
Haklarınızı biliyor musunuz?
Benim okumam yazmam yok, öyle şeyleri pek bilemiyorum.
Fotoğrafınızı alabilir miyiz?
Beyim izin vermez. almayın.

44 yaşında, ev kadını

Hak etmek sözünü kullanıyor musunuz hayatta? Neyi hak ettiğinizi düşünüyorsunuz?
Güzel şeyleri hak ediyoruz... temiz bir çevreyi.

İyi bir dayağı hak ediyorsun, sözünü kullanıyor ya da duyuyor musunuz çevrenizde?
Hayır hayır, hiçbir zaman... (Yanımda bulunan kocası müdahale ederek... "Bizim defterde dayak bulamazsın...")
Haklarınızı biliyor musunuz? Öğrenme şansınız oluyor mu?
Başına gelmedikçe çok araştırmıyor insan ama, mesela tüketim konusunda, bozuk mallar satıldığında marketlerde filan onları takip ediyoruz.

52 yaşında, ev kadını

Daha çok "İyi bir dayağı hak ediyorsun," sözünü mü yoksa, "İyi bir tatili hak ediyorsun," sözünü mü duyuyorsunuz?
Dayağı niye hak edeyim, tatil daha güzel. (Çiçek satan kızı araya girip...) Ama bazı insanlar dayağı hak eder. bir hareket yaptığı zaman, sinirini bozduğu zaman, bu dayağı hak etti diyorsun... kendi şahsını için konuşmuyorum tabii.

Peki iyi bir şey yapan olduğunda da. "Bu iyi bir şeyi hak etti," diyor musunuz?
Bak bir emeği geçer o zaman ona da. "Bu hediyeyi hak etti yani." derim.
Haklarınızı biliyor musunuz?
Yok hiç bilmiyoruz.
Nasıl öğrenebileceğinizi düşünüyorsunuz?
Nereden öğrenelim. bize hak öğreten mi var? Okuma yazması olmayanlar da çok olduğu için radyodan, televizyonlardan... Oradan öğreniyor insanlar.

40 yaşında çiçek satıcısı ve 20 yaşında kızı

HAK EDİYORUZ!

Hepinize merhaba!

Bu köşeye başlamadan önce yaptığımız kısa sokak röportajlarında, kadınlara "Hak etmek sözünü hayatınızda kullanıyor musunuz?" ve "Haklarınızı biliyor musunuz?" sorularını yönelttik: Kadınlar, "Hak ediyoruz" diyorlar ve iyi şeyleri hak ettiklerini düşünüyorlar ancak pek çoğu yasalarda var olan haklarını bilmiyorlar.

İşte bu yüzden köşemizin adı, "Hak ediyoruz" ve yine bu yüzden her ay, kadınların çeşitli alanlarda uğradıkları hak ihlallerinden ve bunların çözüm yollarından söz edeceğiz. Köşemizde bazen hayali, bazen gerçek kahramanlarımız olacak. Zaman zaman onların yaşadığı somut olaylar, zaman zamansa yakınlarının başlarına gelenler etrafında yol alarak anlatacağız haklarımızı.

Bu köşe sizlerin soracağı sorularla da zenginleşebilir. Yani öyküleri birlikte yazabiliriz ve bize her zaman sorularınızı yöneltebilirsiniz.

Ancak bu ilk bölümde hepimizin genel olarak sahip olduğu haklardan, hak kavramından söz etmek istiyorum biraz.

Aslında hak, bedenimizdeki organlar gibi vazgeçilmez bir parçamız. Haklarımızla doğuyoruz, daha fazlasına sahip büyüyoruz, bazen elimizden alınıyorlar, bazen de biz yenilerine, daha iyilerine sahip olmak için uğraşıyoruz. Bizim için bu kadar vazgeçilmez olan haklarımızın neler olduğunu da doğal olarak bilmemiz gerekiyor çünkü; onları bilmek ve hayata geçirebilmek uğradığımız haksızlıkları biraz olsun azaltabilir, zaman zaman da hayatımızı değiştirme olanağı verebilir.

Örneğin, aile içinde şiddete uğrayan bir kadın; bu şiddete son vermek istediğinde ya da boşanmaya karar verdiğinde ne gibi haklara sahip olduğunu bilmezse ilk adımı atması çok daha zorlaşır. Hele bir de kafasında "Çocuklarımı elimden alırlarmış," "Hiç nafaka alamazmışım," "Beni dövmek aile reisinin hakkıymış," gibi çeşitli rivayetler dolaşıyorsa o zaman adım atması, karşı çıkması iyice güçleşir. İşte bu nedenle de ne gibi haklara sahip olduğumuzu bilmek önem taşıyor.

Hepiniz, "İyi bir dayağı hak ediyorsun," sözünü duymuşsunuzdur. Belki bu sözü, "İyi bir tatili hak ediyorsun," ya da "İyi bir ücreti hak ediyorsun," gibi sözlerden daha fazla duymuş da olabilirsiniz. Oysa "hak etmek" olumlu bir kavramdır. Kimse dayağı, kötü muameleyi hak etmez. İşte bir de "hak etme"nin bu olumsuz anlamını değiştirmek ve onu "İyi bir tatili hak ediyorum," "Şiddetin olmadığı bir aileyi hak ediyorum," şeklinde kullanabilmek için de haklarımızı bilmek önemli.

Hukuk sistemleri içinde haklar bazen sözlü bazen de yazılı olarak vasalarda yer alıyor. Bizde ise en temel hakların düzenlendiği yasa: Anayasa. İsterseniz öncelikle Anayasa'da yer alan ve bizler için önem taşıyan bir maddeden söz etmekle başlayalım: Anayasa'nın 10. maddesi "Kanun önünde eşitlik" başlığı altında şöyle diyor: "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir. Kanun önünde eşitlik ilkesi Anayasa'nın en temel ilkelerinden birisi. Yani bizler, kadın-erkek hiçbir ayrım gözetmeksizin yasalar önünde eşitiz. Bu durumda, en azından yasalar karşısında hiçbir sorunumuzun olmaması gerekir ancak, gerçek boyle değil tabii. Bütün yasalar Anayasa nın eşitlik ilkesine uygun olarak düzenlenmiş olmuyor, özellikle de kadınlar söz konusu olduğunda... Burada bir örnek vermek istiyorum. TMK'nın (Türk Medeni Kanunu) "Kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan" meşhur bir 159. maddesi vardı ve bu madde sözkonusu eşitlik ilkesine aykırı olduğu için 1990 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. Aynı şekilde "Kadın evlenmekle kocanın soyadını alır," diyen MK 153. maddesi de 1997 yılında değişikliğe uğradı ve kadınlar evlendiklerinde, evlilik öncesi soyadlarını kocalarının soyadlarının önünde kullanabiliyorlar artık (tabii bunun da gerçek bir eşitlik olduğu söylenemez). Peki bunca yıldır başkaca bir değişiklik oldu mu Medeni Kanun'da? Hayır. Oysa gerek Medeni Kunun, gerekse Ceza Kanunu ve diğerleri kadınlar aleyhine birçok eşitsizlikle dolu. Yani işimiz yasaları bilmekle bitmiyor, değiştirmek de gerekli. Bu değişikliklerde hiçbir zaman yalnızca hukukçuların çabalarıyla olmuyor; yukarıda örneklediğimiz iki maddedeki değişiklikte olduğu gibi kadınların sesinin yükselmesi ve talepleriyle gerçekleşebiliyor değişiklikler. Bu yüzden de, "Daha fazlasını hak ediyoruz," demeyi unutmadan var olan haklarımızı yeterince kullanabilmek, beğenmediklerimize karşı sesımızı yukseltmek sanırım çok önemli. Birçok şeyin yalnızca kağıt üstünde kalmaması da değişikliklerin gerçekleşebilmesi de buna bağlı. **"Hak ediyorum,"** sözünü her alanda sık sık kullanmanız dileğiyle, şimdilik hoşçakalın.

Filiz Kerestecioğlu

Hak etmek sözünü hayatınızda kullanıyor musunuz?
Her yerde kullanıyoruz. Örneğin ben şimdi İski'den geliyorum. bozuk su saatimiz nedeniyle başta İski olmak üzere türlü yerlere şikâyetlerde bulundum, ancak hiçbir sonuç alamadım. Sonunda 70 milyon yeni sayaç parası ödemek zorunda kaldım, şimdi ben buna isyan etmeyeyim de neye edeyim.
Hak etmek sözünü, "İyi bir dayağı hak ediyorsun," şeklinde mi yoksa "İyi bir tatili hak ediyorsun," şeklinde mi duyuyorsunuz daha çok.

Tabii iyi bir tatili hak ediyoruz. Dayağı neden hak edelim?
Haklarınızı biliyor musunuz?
Bu boşanma filan gibi hakları mı?
Boşanma, şiddet gibi konularda ya da genel olarak vatandaşlık haklarını...
Gazetelerden, televizyonlardan izleyebildiğimiz kadarıyla biliyoruz. Aslında erkeklerin nasıl hakları varsa biz de aynı haklara sahibiz. Ancak bizim toplumumuzda maalesef erkeklerin hakları daha fazla oluyor nedense.

46 yaşında, ev kadını

Hak etmek sözünü nasıl kullanıyorsunuz?
"İyi bir tatili hak ediyorum," diyorum... Çok çalıştığım zaman, kendime güzel bir şey aldığım zaman "İşte bunu hak ediyorum," diyorum.
Çevrenizde de bu şekilde mi kullanılıyor?
Evet, özellikle bizim nesil Almanya'da 68'li yıllarda daha çok hak elde etti. Mesela annemlerin nesil için boyle olduğunu söyleyemem. Tabii bu arada bizim için de halen çok sorunlar var; mesela kalktılar Viagra'yı erkekler için buldular, ama kadınlar menapoza girdiklerinde verilecek doğru dürüst bir hap hâlâ bulunamadı. Ne lüzumu vardı Viagra'nın, onun yerine düzgün bir hormon hapı bulsalardı bizim için. Ancak ben burada çok daha kötü görüyorum bazı şeyleri. Türkiye'de kadın hakları bir felaket.

50 yaşında, Almanya'da yaşıyor

Neyi hak ettiğinizi düşünüyorsunuz hayatta? Örneğin "İyi bir ücreti ya da iyi bir tatili hak ediyorum," dediğiniz oluyor mu?
Para bulamıyoruz ki, tatili nereden bulalım.
Haklarınızı biliyor musunuz?
Benim okumam yazmam yok, öyle şeyleri pek bilemiyorum.
Fotoğrafınızı alabilir miyiz?
Beyim izin vermez, almayın.

44 yaşında, ev kadını

Hak etmek sözünü kullanıyor musunuz hayatta? Neyi hak ettiğinizi düşünüyorsunuz?
Güzel şeyleri hak ediyoruz... temiz bir çevreyi.
İyi bir dayağı hak ediyorsun, sözünü kullanıyor ya da duyuyor musunuz çevrenizde?
Hayır hayır, hiçbir zaman... (Yanında bulunan kocası müdahale ederek... "Bizim defterde dayak bulamazsın. .")

Haklarınızı biliyor musunuz? Öğrenme şansınız oluyor mu?
Başına gelmedikçe çok araştırmıyor insan ama, mesela tüketim konusunda, bozuk mallar satıldığında marketlerde filan onları takip ediyoruz.

52 yaşında, ev kadını

Daha çok "İyi bir dayağı hak ediyorsun," sözünü mü yoksa, "İyi bir tatili hak ediyorsun," sözünü mü duyuyorsunuz?
Dayağı niye hak edeyim, tatil daha güzel. (Çiçek satan kızı araya girip...) Ama bazı insanlar dayağı hak eder. bir hareket yaptığı zaman, sinirini bozduğu zaman, bu dayağı hak etti diyorsun... kendi şahsım için konuşmuyorum tabii.
Peki iyi bir şey yapan olduğunda da, "Bu iyi bir şeyi hak etti," diyor musunuz?
Bak bir emeği geçer o zaman ona da, "Bu hediyeyi hak etti yani," derim.
Haklarınızı biliyor musunuz?
Yok hiç bilmiyoruz.
Nasıl öğrenebileceğinizi düşünüyorsunuz?
Nereden öğrenelim. bize hak öğreten mi var? Okuma yazması olmayanlar da çok olduğu için radyodan, televizyonlardan... Oradan öğreniyor insanlar.

40 yaşında çiçek satıcısı ve 20 yaşında kızı

HAK EDİYORUZ!

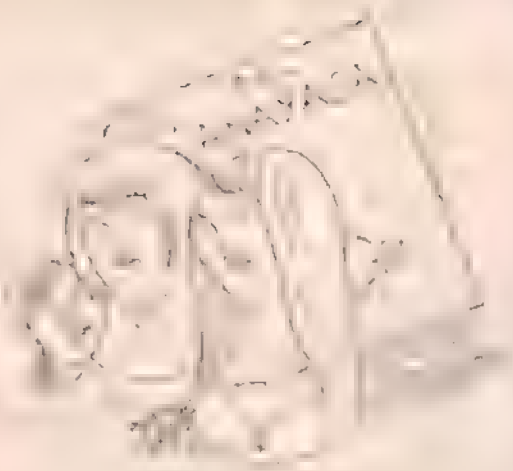

Hepinize merhaba!

Bu köşeye başlamadan önce yaptığınız kısa sokak röportajlarında, kadınlara "Hak etmek sözünü hayatınızda kullanıyor musunuz?" ve "Haklarınızı biliyor musunuz?" sorularını yöneltik: Kadınlar, "Hak ediyoruz" diyorlar ve iyi şeyleri hak ettiklerini düşünüyorlar ancak pek çoğu yasalarda var olan haklarını bilmiyorlar.

İşte bu yüzden köşemizin adı, "Hak ediyoruz" ve yine bu yüzden her ay, kadınların çeşitli alanlarda uğradıkları hak ihlallerinden ve bunların çözüm yollarından söz edeceğiz. Köşemizde bazen hayali, bazen gerçek kahramanlarımız olacak. Zaman zaman onların yaşadığı somut olaylar, zaman zamansa yakınlarının başlarına gelenler etrafında yol alarak anlatacağız haklarımızı.

Bu köşe sizlerin soracağı sorularla da zenginleşebilir. Yani öyküleri birlikte yazabiliriz ve bize her zaman sorularınızı yöneltebilirsiniz.

Ancak bu ilk bölümde hepimizin genel olarak sahip olduğu haklardan, hak kavramından söz etmek istiyorum biraz.

Aslında hak, bedenimizdeki organlar gibi vazgeçilmez bir parçamız. Haklarımızla doğuyoruz, daha fazlasına sahip büyüyoruz, bazen elimizden alınıyorlar, bazen de biz yenilerine, daha iyilerine sahip olmak için uğraşıyoruz. Bizim için bu kadar vazgeçilmez olan haklarımızın neler olduğunu da doğal olarak bilmemiz gerekiyor çünkü; onları bilmek ve hayata geçirebilmek uğradığımız haksızlıkları biraz olsun azaltabilir, zaman zaman da hayatımızı değiştirme olanağı verebilir.

Örneğin, aile içinde şiddete uğrayan bir kadın; bu şiddete son vermek istediğinde ya da boşanmaya karar verdiğinde ne gibi haklara sahip olduğunu bilmezse ilk adımı atması çok daha zorlaşır. Hele bir de kafasında "Çocuklarımı elimden alırlarmış," "Hiç nafaka alamazmışım," "Beni dövmek aile reisinin hakkıymış," gibi çeşitli rivayetler dolaşıyorsa o zaman adım atması, karşı çıkması iyice güçleşir. İşte bu nedenle de ne gibi haklara sahip olduğumuzu bilmek önem taşıyor.

Hepiniz, "İyi bir dayağı hak ediyorsun," sozunu duymuşsunuzdur. Belki bu sözü, "İyi bir tatili hak ediyorsun," ya da "İyi bir ücreti hak ediyorsun," gibi sözlerden daha fazla duymuş da olabilirsiniz. Oysa "hak etmek" olumlu bir kavramdır. Kimse dayağı, kötü muameleyi hak etmez. İşte bir de "hak etme"nin bu olumsuz anlamını değiştirmek ve onu "İyi bir tatili hak ediyorum," "Şiddetin olmadığı bir aileyi hak ediyorum," şeklinde kullanabilmek için de haklarımızı bilmek önemli.

Hukuk sistemleri içinde haklar bazen sözlü bazen de yazılı olarak vasalarda yer alıyor. Bizde ise en temel hakların düzenlendiği yasa: Anayasa. İsterseniz öncelikle Anayasa'da yer alan ve bizler için önem taşıyan bir maddeden söz etmekle başlayalım: Anayasa'nın 10. maddesi "Kanun önünde eşitlik" başlığı altında şöyle diyor: "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir. Kanun önünde eşitlik ilkesi Anayasa'nın en temel ilkelerinden birisi. Yani bizler, kadın-erkek hiçbir ayrım gözetmeksizin yasalar önünde eşitiz. Bu durumda, en azından yasalar karşısında hiçbir sorunumuzun olmaması gerekir ancak, gerçek böyle değil tabii. Bütün yasalar Anayasa'nın eşitlik ilkesine uygun olarak düzenlenmiş olmuyor, ozellikle de kadınlar söz konusu olduğunda... Burada bir örnek vermek istiyorum. TMK'nın (Türk Medeni Kanunu) "Kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan" meşhur bir 159. maddesi vardı ve bu madde sözkonusu eşitlik ilkesine aykırı olduğu için 1990 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. Aynı şekilde "Kadın evlenmekle kocanın soyadını alır," diyen MK 153. maddesi de 1997 yılında değişikliğe uğradı ve kadınlar evlendiklerinde, evlilik öncesi soyadlarını kocalarının soyadlarının önünde kullanabiliyorlar artık (tabii bunun da gerçek bir eşitlik olduğu söylenemez). Peki bunca yıldır başkaca bir değişiklik oldu mu Medeni Kanun'da? Hayır. Oysa gerek Medeni Kunun, gerekse Ceza Kanunu ve diğerleri kadınlar aleyhine birçok eşitsizlikle dolu. Yani işimiz yasaları bilmekle bitmiyor, değiştirmek de gerekli. Bu değişikliklerde hiçbir zaman yalnızca hukukçuların çabalarıyla olmuyor; yukarıda örneklediğimiz iki maddedeki değişiklikte olduğu gibi kadınların sesinin yükselmesi ve talepleriyle gerçekleşebiliyor değişiklikler. Bu yüzden de, "Daha fazlasını hak ediyoruz," demeyi unutmadan var olan haklarınızı yeterince kullanabilmek, beğenmediklerimize karşı sesimizi yukseltmek sanırım çok önemli. Birçok şeyin yalnızca kağıt üstünde kalmaması da değişiklıklerin gerçekleşebilmesi de buna bağlı. **"Hak ediyorum,"** sozunu her alanda sık sık kullanmanız dileğiyle, şimdilik hoşçakalın.

Filiz Kerestecioğlu

Hak etmek sözünü hayatınızda kullanıyor musunuz?
Her yerde kullanıyoruz. Örneğin ben şimdi İski'den geliyorum. bozuk su saatimiz nedeniyle başta İski olmak üzere türlü yerlere şikâyetlerde bulundum, ancak hiçbir sonuç alamadım. Sonunda 70 milyon yeni sayaç parası ödemek zorunda kaldım, şimdi ben buna isyan etmeyeyim de neye edeyim.
Hak etmek sözünü, "İyi bir dayağı hak ediyorsun," şeklinde mi yoksa "İyi bir tatili hak ediyorsun," şeklinde mi duyuyorsunuz daha çok.
Tabii iyi bir tatili hak ediyoruz. Dayağı neden hak edelim?
Haklarınızı biliyor musunuz?
Bu boşanma filan gibi hakları mı?
Boşanma, şiddet gibi konularda ya da genel olarak vatandaşlık haklarını...
Gazetelerden, televizyonlardan izleyebildiğimiz kadarıyla biliyoruz. Aslında erkeklerin nasıl hakları varsa biz de aynı haklara sahibiz. Ancak bizim toplumumuzda maalesef erkeklerin hakları daha fazla oluyor nedense.

46 yaşında, ev kadını

Hak etmek sözünü nasıl kullanıyorsunuz?
"İyi bir tatili hak ediyorum," diyorum... Çok çalıştığım zaman, kendime güzel bir şey aldığım zaman "İşte bunu hak ediyorum," diyorum.
Çevrenizde de bu şekilde mi kullanılıyor?
Evet, özellikle bizim nesil Almanya'da 68'li yıllarda daha çok hak elde etti. Mesela annemlerin nesil için böyle olduğunu söyleyemem. Tabii bu arada bizim için de halen çok sorunlar var; mesela kalktılar Viagra'yı erkekler için buldular, ama kadınlar menapoza girdiklerinde verilecek doğru dürüst bir hap hâlâ bulunamadı. Ne lüzumu vardı Viagra'nın, onun yerine düzgün bir hormon hapı bulsalardı bizim için. Ancak ben burada çok daha kötü görüyorum bazı şeyleri. Türkiye'de kadın hakları bir felaket.

50 yaşında, Almanya'da yaşıyor

Neyi hak ettiğinizi düşünüyorsunuz hayatta? Örneğin "İyi bir ücreti ya da iyi bir tatili hak ediyorum," dediğiniz oluyor mu?
Para bulamıyoruz ki, tatili nereden bulalım.
Haklarınızı biliyor musunuz?
Benim okumam yazmam yok. öyle şeyleri pek bilemiyorum.
Fotoğrafınızı alabilir miyiz?
Beyim izin vermez. almayın.

44 yaşında, ev kadını

Hak etmek sözünü kullanıyor musunuz hayatta? Neyi hak ettiğinizi düşünüyorsunuz?
Güzel şeyleri hak ediyoruz... temiz bir çevreyi.
İyi bir dayağı hak ediyorsun, sözünü kullanıyor ya da duyuyor musunuz çevrenizde?
Hayır hayır, hiçbir zaman... (Yanında bulunan kocası müdahale ederek... "Bizim defterde dayak bulamazsın...")

Haklarınızı biliyor musunuz? Öğrenme şansınız oluyor mu?
Başına gelmedikçe çok araştırmıyor insan ama, mesela tüketim konusunda, bozuk mallar satıldığında marketlerde filan onları takip ediyoruz.

52 yaşında, ev kadını

Daha çok "İyi bir dayağı hak ediyorsun," sözünü mü yoksa, "İyi bir tatili hak ediyorsun," sözünü mü duyuyorsunuz?
Dayağı niye hak edeyim, tatil daha güzel. (Çiçek satan kızı araya girip...) Ama bazı insanlar dayağı hak eder. bir hareket yaptığı zaman, sinirini bozduğu zaman, bu dayağı hak etti diyorsun... kendi şahsım için konuşmuyorum tabii.
Peki iyi bir şey yapan olduğunda da. "Bu iyi bir şeyi hak etti," diyor musunuz?
Bak bir emeği geçer o zaman ona da, "Bu hediyeyi hak etti yani," derim.
Haklarınızı biliyor musunuz?
Yok hiç bilmiyoruz.
Nasıl öğrenebileceğinizi düşünüyorsunuz?
Nereden öğrenelim. bize hak öğreten mi var? Okuma yazması olmayanlar da çok olduğu için radyodan. televizyonlardan... Oradan öğreniyor insanlar.

40 yaşında çiçek satıcısı ve 20 yaşında kızı

Musavvattan Eşitliğe...

Uç Kuşak Cumhuriyet Sergisi'nin kadınla ilgili bölümü Nükhet Sirman ve asistanlarınca hazırlandı. "Adanı Olmak," "Musavvattan Eşitliğe," "Mutlu Aile ve Sırları"ndan oluşan kadın bölümü, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana kadınların neler yaşadığına dair bizi bir yolculuğa çıkartıyor. Ayrıca Cumhuriyet'in "Kadın" ideolojisini tartışmak anlamında açılımlar sunuyor.

Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın, Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. yıldönümü dolayısıyla tarihi Darphane Binaları'nda açmış olduğu "Üç Kuşak Cumhuriyet" Sergisi, bir çağdaşlaşma projesi olarak ele alınan Cumhuriyet in, yurttaşların günlük yaşamı üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmayı amaçlamış. Sergi salıneler şeklinde düzenlenmiş 20 bölümden oluşuyor. Sergide kadınla ilgili bolüm, Nükhet Sirman ve asistanları tarafından oluşturulan "Adam Olmak", "Musavattan Eşitliğe" ve "Mutlu Aile ve Sırları" isimli salınelerden meydana geliyor. Bu bölümlerde çağdaş cumhuriyette kadın ve erkek kimlikleri, cumhuriyetin eşitlik ilkesinin nasıl algılandığı ve aile kurumu inceleniyor.

"Adam Olmak" bölümünde, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde kimliklerde yaşanan dönüşüm ortaya konuluyor. "Eski toplumda. Medeni Kanun'dan önce, adam yerine konulanlar büyük evlerin sahipleri, reisleri ile beyler ve paşalardı. Bunların çocukları, damatları, evlerine kapılanan fakir akrabaları ya da komşuları hep onların adıyla, samıyla bilinirdi... Medeni Kanun'dan sonra ise adam olan, sadece malına, mülküne ve yaşamına sahip olmakla kalmayacak, beylere, paşalara tanınan ev reisliğini de elde edebilecekti. Artık eşitlik sağlanmıştı, herkesin bir evi ve ona bağlı olarak yaşayan bir ailesi olabilecekti. Yeni adımla, paşa babalığından aile babalığına geçiş mümkün oluyor, her koca, bir anlamda paşa oluyordu."

Bu bölümde ayrıca *Ana. Resimli Hayat* gibi dergilerden yararlanılarak oluşturulmuş panolar var. *Yıldız. Dişi Kuş* ve *Er-İş* gibi eski dergiler de sergileniyor. Diğer bir bölümde ise Cumhuriyet'in kadınlarının fotoğrafları ve onlar hakkında kısa bilgiler yer almakta. Örneğin Latife Hanım, Sabiha Gökçen, Nene Hatun, Kara Fatma, Mevhibe İnönü, Suna Korat, İdil Biret gibi. "Muhayyel Kadınlar" başlığı altında, dönemin erkek düşunurlerinin yeni kadını nasıl hayal ettiklerinden söz edildikten sonra, Milli Aile kavramının mimarı ve yeni kadın üzerine oldukça sistemli bir teori yaratmış olan Ziya Gokalp'in sürgündeyken kızına yazmış olduğu bir mektup yer almakta. "Kadınların toplumsal yaşama katılmalarıyla şefkât dünyaya hâkim olacaktır. Erkekleri olduğu kadar milleti de terbiye etmek kadının vazifesidir." Ayrıca 1970'lerde Türk sinemasında popüler olan 'Erkek Kızlar' da bu bölümde sergileniyor.

"Musavattan Eşitliğe" bölümünde, kadınların eşitlik mücadelelerine kısaca değiniliyor ve Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki bir olayla, yakın geçmişte yaşanan bir olay arasında bağ kuruluyor. "Kadın-erkek eşitliğinin teminatı olarak çıkarılan *Resimli Ay* aleyhine açılan bir davada hâkim, Sabiha Zekeriya'yı (henüz soyadı kanunu çıkmamıştı) kadın olduğu için tanık olarak kabul etmemiş, Sabiha da bunun üzerine 'Ben İnsan Değil miyim?' başlıklı bir yazı yazarak Medeni Kanun'un hükümlerinin hemen uygulanmasını talep etmişti. Yıllar sonra 1986'da kocasından dayak yediği için boşanmak amacıyla mahkemeye başvuran bir kadına hâkimin 'Bir kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksiniz.' demesi üzerine bu kez kadınlar, kadın haklarını yeterince savunmadığı gerekçesi ile Medeni Kanun'u eleştirmeye ve çeşitli yasal değişiklikler istemeye başladılar." Bu bölümde ayrıca Halide Edip, Nezihe Muhittin ve Sabiha Sertel gibi Cumhuriyet'in ilk yıllarının önde gelen kadınlarının kısa hayat hikâyeleri var. Kadın erkek eşitliği hakkında çeşitli gazete haberlerinden oluşturulmuş bir bölüm de yer almakta. Diğer bir başlık ise "Altın Bilezik"; bu bölümde eğitimin ve kadınların meslek edinmesinin önemi yansıtılmaya çalışılmış. Burada hem kadın hem de vatandaş olma mücadelesi farklı şekillerde verirken bu mücadelelerde ön planda yer almamış, isimleri duyulmamış üç kadının kısa yaşam öyküsüne yer verilmiş. "Koca Eline Bakmayanlar" bölümünde ise kadınların iş yaşamına ilk defa katılmalarından (Devlet dairelerinde ilk kez çalışmaya başlamaları olması gerekirdi; çünkü daha öncesinde az da olsa hastabakıcı kadınlara rastlıyoruz) kısaca söz edildikten sonra çalışma yaşamlarıyla ilgili de bazı istatistiki bilgiler göze çarpıyor.

Pano, çeşitli mesleklerde çalışan kadınların fotoğraflarının yer aldığı gazete ve dergi resimleriyle zenginleştirilmiş. "Kadınca İşlerden Yeni Mesleklere", "İşçi Kadınlar" ve "Öncü Kadınlar" başlıklarının ardından, "Meydanlarda Kadınlar" başlığında, kadınlara seçme seçilme hakkı verilmesi, kadınların siyaset alanındaki mücadelesine değinen bölümler yer alıyor. Tabii bu arada KA-DER'den de söz ediliyor. 80 sonrası kadın hareketi de panoramik bir şekilde sergide yer almış; "Mor İğne Kampanyası" ile "Dayağa Hayır", "Cinsel Tacize Hayır" yürüyüşleri, "Ankara Perşembe Grubu nun 8 Mart Broşürü" gazete haberleri şeklinde panolarda izleniyor.

"Mutlu Aile ve Sırları" bölümünde. aile kurumu irdeleniyor. Medeni Kanun'un Cumhuriyet ailesi için önemi, tek eşli evlilik, aile kurmanın yeni kurulan Cumhuriyet için ne kadar ciddi bir iş olduğundan söz edildikten sonra; Medeni nikâhlı ilk kadın olan Zehra Say tanıtılıyor. Bu bölümün diğer başlığı ise, "Aşk mı. Sevgi mi?" Burada evliliğin dayandığı temellerin aşk mı, saygı mı yoksa iş bölümüne dayanan sevgi mi olduğu sorgulanıyor. Ve son olarak da aile kurumunun çatırdaması, boşanmalar ve boşanmanın toplumsal sorun olarak algılanması, aile içi şiddet, tecavüz ve namus cinayetleri...

Cumhuriyet ideolojisi kadına yeni değerler yüklemeye çalışmıştı. Kadın sadece "İyi eş ve iyi anne" olmakla kalmayacak aynı zamanda "İyi eğitim görmüş, iyi bir meslek kadını" da olacaktı. İşte Cumhuriyet'in istediği çağdaş ya da eski deyimiyle "asri kadın" tipi böyleydi. Geleneksel ev kadını tipi artık makbul sayılmıyordu. Kadınlara seçme seçilme hakkı veriliyor fakat bunun toplumsal koşulları hazırlanmıyordu. Kadınlara iş olanakları yaratılıyor fakat yine de kadınlar, erkeklerden daha az ücretle genelde hizmet sektöründe ucuz iş gücü olarak çalışmaya devam ediyorlardı. İş yerlerinde taciz, koca dayağı, tecavüz, görücü usulü ile evlilik hâlâ devam etmekte. Sergi, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana kadınların neler yaşadığına dair bizi bir yolculuğa çıkarıyor. Bol miktarda görsel malzeme kullanıldığından hiç sıkılmadan, keyifle gezebiliyorsunuz. Ayrıca Cumhuriyetin "Kadın" ideolojisini tartışmak anlamında yeni açılımlar sunuyor. 8 Kasım'a kadar açık kalacak olan sergi, daha sonra Ankara'ya taşınacak.

Feryal Saygılıgil

Cumhuriyet'in 75. Yılının Kadınları!

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı. Cumhuriyet'in 75. yılı dolayısıyla. Fener'deki tarihi binasında "Kadın Eserleri Kütüphanesinin Koleksiyonlarında Cumhuriyetin 75 Yılının Kadınları" konulu bir sergi açtı. 17 Ekim-17 Kasım tarihleri arasında gezilebilecek olan sergi, kadınların çok yönlü birikimlerini ve Cumhuriyet tarihindeki izlerini sergilemeyi hedefliyor. Sergide, çeşitli kesimlerden kadınlara ilişkin biyografik öyküler, otobiyografiler. anılar. kadın örgütleri ve eylemlerine ilişkin özgün belgeler. 1935 Uluslararası Kadın Kongresi belgeleri, Süreyya Ağaoğlu Arşivi'nden seçme belgeler. KEK'in gelişim öyküsü, Cumhuriyet tarihi içinde kız çocuklarının ve kadınların eğitim, politika. meslek gibi alanlardaki varoluşlarının öyküsü izlenebilecek. Serginin özel bir bölümü ziyaretçilerin yanlarında getirecekleri belgelerle oluşacak. Bir pano, kadın ziyaretçilerin kartvizitleri ya da kimlik belgelerini içeren istenilen tarzda yazılmış kartlarla donatılacak.

Sergi ekibi kadın ziyaretçilere şöyle bir çağrı yapıyor: "Lütfen sizin için değerli olan ya da değersiz olduğunu düşündüğünüz belgelerden birini beraberinizde getiriniz. Erkek ziyaretçiler ise hayatlarında bir şekilde var olmuş kadınlara ilişkin belgeleri yanlarında getirebilirler." "Çünkü," diyorlar, "Kütüphanenin bir amacı kadınların geçmişine ait belgeleri bulup toplamak ise. diğeri de bugünün belgelerini yarın için toplamak."

Kadın Eserleri Kütüphanesi: Fener İskelesi karşısı tarihi bina, Fener, Haliç.

Kate Millett'ın bugünkü anlamı

23 Haziran 1998 tarihli *The Guardian* gazetesinde çıkan yazısında(*) Millett kendi kendine soruyor: "Bana neler olduğunu merak etmeye başladım. Çok mu 'uçuğum' yoksa çok mu yaşlı? Mesele yaş mı? Altmış üç yaşındayım. Yoksa 'yeni feminist akademisyenlik' karşısında çok mu 'eski moda' kaldım? Yoksa daha kötü bir şeyler mi var? Adım kötüye mi çıktı, ya da birisi bana beddua mı etti?"

na bu soruları sordurtan; hiçbir üniversitede bir türlü iş bulamaması, hiçbir yayınevinin annesi hakkında yazdığı kitabı basmaya yanaşmaması, *Cinsel Politika*'nın bütününün yeniden basımı için adı "Feminist Yayıncılık" olan yayınevinin önce sadece 500, sonra pazarlık üzerine ancak 1000 dolar teklif etmiş olması, Doubleday adlı yayınevinin ise *Cinsel Politika*'yı, 100 yıllık tarihinin en önemli on kitabı arasına dahil ettiği halde yeniden basım için "mevcut iklim"de "aşılmış" bulması, yedi yıl içinde tümüyle parasız kalma ihtimali, Noel mevsiminin ayazında, çiftliğin çamlarını satarak para kazanma zorunluluğu... Ve tüm bir feminist kuşak olarak yaşanan ortak yazgı: İntiharlar, akıl hastanesine kapatılmalar... El ele vererek, dayanışma içinde paylaşılmadan, tek tek maruz kalınan bir dışlanma, unutulma...

İlk iki kitabıyla birlikte kısa bir süre içinde ününün doruklarına tırmanıyor Millett. NOW'un (Ulusal Kadın Örgütü) başkanlığına seçilişi de bu döneme rastlıyor. Kitapları çeşitli dillere çevriliyor, her yerde yok satıyor. Ne var ki bu parlayış onun kendi imgesini ve hayat pratiğini değiştirmiyor: Tıpkı 1960'larda sürdürdüğü insan hakları mücadelesi yüzünden öğretim görevliliğinden atıldığı gün olduğu gibi, politikasıyla hayatın iç içe sürdürmeye devam ediyor. Otobiyografik kitaplarında, yaşadığı lezbiyen ilişkileri, bu ilişkilerde duyduğu coşkuları ve acıları bütün çıplaklığıyla anlatıyor.

Bu açık yüreklilik, içtenlik mi fazla geldi? Lezbiyenliğin teorisini yapmak mübah, ama pratiğini olanca açıklığıyla anlatmak suç muydu? Belki de. Nitekim yaşadığı güçlükleri *Flying*'de anlatıyor Millett. Ama her şeye rağmen, kocasıyla ilişkisi sürerken bir yandan da Hintli bir kadınla yaşadığı aşkı ve bu aşkın ölümle gelen sonunu anlattığı *Sita* adlı kitabı 1977'de yayımlandığında Kate Millett hâlâ parlaktı, kabul görüyordu, okunuyordu, dinleniyordu.

Yine durmadı ama. Bu kez deliliğini ve kapatılışını olanca açıklığıyla anlattı. Ve her zaman yaptığı gibi, kendi deliliğini de politikleştirdi. Bir hasta diliyle değil, hakları ihlal edilmiş bir yurttaş diliyle konuştu: "Milyonları sırada bekleten sisteme meydan oku... Artık kimse zorla hastaneye yatırılmasın, ilaçlarla uyuşturulmasın, elektroşoka sokulmasın, akıl hastalığı... bir suç olarak tanımlanmasın. Devlet kedere ya da coşkunluğa karışmasın artık." (*Tımarhane Yolculuğu*, Metis 1995, s. 376). Hatta bir özgürleşme, kurulu düzene ve onun düşünce kalıplarına karşı bir isyan biçimi olarak tanımladı akıl hastalığını: "Bırakın zihin özgür olsun. Korkmaktan vazgeçelim. Delilikten... zihnin kendisinden... danslarından." (Aynı yerde, s. 379).

En yakınlarının, ablasının, kız kardeşinin, kadın sevgililerinin zorlamalarıyla lityuma mahkûm edilişini ve akıl hastanesine kapatılışını anlattığı *Tımarhane Yolculuğu*'nda, kendi akıl hastalığı konusunda bir iç dökmenin, kendi gerçeğini dile getirmenin sağaltıcı yararının ötesinde bir amaç güdüyor gördüğümüz gibi Millett. Kuşkusuz bütün bunlar da var; kendi kendini tedavi etmek için de yazıyor. Ama her yaşadığını politize etmek onun yakasını bırakmayan asıl illet! Herkesi, kendisine ihanet ettiklerini düşündüğü bütün bu insanları affediyor, toparlanıyor ve oklarını yine devlete, onun yasalarına, tıp kurumuna, psikiyatriye yöneltiyor.

Ne var ki bu da yetmiyor. Lezbivenliğinin ve deliliğinin yanına bir de işkence karşıtlığını katıyor. Oturuyor, bu kez de ABD politikasını, emperyalizmi eleştirisinin odağına yerleştirerek işkence üzerine bir kitap yazıyor. Emperyalist devletlerin, kendi vatandaşları üzerinde uygulamaya her zaman cesaret edemedikleri işkence bilgisini ve teknolojisini nasıl ihraç ettiklerini belgeliyor. Sonra dönüp ABD üniversitelerinde iş arıyor!

İlk bakışta *Zulüm Politikaları* diğer kitaplarından çok farklı bir alana ilişkinmiş gibi görünüyor. Ama aslında Millett, *Cinsel Politika*'dan *Tımarhane Yolculuğu*'na, *Sokak Kızları*'ndan *Zulüm Politikaları*'na uzanan ve bütün bu farklı gibi görünen alanları birbirine bağlayan bir izi sürüyor: Hükmetmenin, iktidar kurmanın mekanizmaları. *Cinsel Politika*'da, cinsel birleşmenin (coitus) bu kültür içinde yüklendiği anlamı, Henry Miller, Norman Mailer ve Jean Genet'nin yapıtlarından hareket ederek deşifre etmeye çalışıyordu. Vardığı sonuç şuydu: Kendi başına masum olan bu edim, ataerkil düzende kişisel düzeyde uygulanan politik bir edimdir, bir iktidar ilişkisinin kuruluşudur. Kadınları fethetme, aşağılama, kimliklerinin bütünlüğünü bozma eylemidir. *Sokak Kadınları*'nda bu kez fahişelerin bedenlerinin, etlerinin değil kişiliklerinin satın alındığını ileri sürüyor. Aşağılama, yani hükmetme hakkıdır bu alışverişte satın alınan. *Tımarhane Yolculuğu*'na geldiğimizde ise, yine kişinin bütünlüğüne yönelik bir saldırı, düşünce üzerinde kurulmuş bir tahakküm söz konusu. Geniş anlamıyla tecavüz, aşağılama, kapatma, kimliğin dağıtılması tımarhanede de var, müşteriyle gidilen otel odasında da, koca yatağında da. *Zulüm Politikaları*'nı okuduğumuzda, aşağılamak ve kişinin bütünlüğünü parçalamak için kullanılan yöntemin, işkenceye maruz bırakılanı *kadınlaştırmak* olduğunu öğreniyoruz. Böylece *Cinsel Politika*'dan *Zulüm Politikaları*'na uzanan hat bütün açıklığıyla ortaya çıkıyor.

Alice Neel, *Kate Millett'in Portresi*, *Time* dergisinin kapağından alınmıştır; 31 Ağustos 1970.

Artık durum çok ciddi. Millett, ne sadece "feminist fantezilerinin" sesine uyup başka kadınlarla sevişen parlak bir feminist, ne sadece NOW'un kanatları altında fahişelere "yardım eden" bir politik militan, ne sadece biraz "uçmuş" bir feminist sanatçı, ne de sadece işkenceye karşı "hümanist" bir insan hakları mücadelesi veren bir yurttaş olarak görülebilir. Kate Millett bunların her birinden daha fazlasını bir bütün olarak kendinde yansıtan tehlikeli bir dinamit.

Ama Millett'ın yalnızlığını, yalıtılmışlığını yalnızca "düzen" tarafından dışlanmasına bağlamak mümkün değil. Öyle olmadığı da çok açık: *The Guardian*'daki yazısında tüm bir feminist kuşaktan söz ediyor ve bu kuşaktan Maria del Drago ve Elisabeth Fischer gibi intihar etmiş olanlardan, Shulamith Firestone gibi halen akıl hastanesinde yatanlardan. Yine aynı yazıda, Feminist Press'ten kendisine 500 dolarlık teklif verilirken ayrıca kitabın ancak 2000 yılında yayımlanabileceğini söylediklerini de yazıyor. Nedenini kendisi şöyle ifade ediyor: "... daha genç, daha şahane kadın araştırmacılarına bir iki parlak önsöz ısmarlamaları gerekiyordu." Kısacası feminizmin kendi içinde bir kuşaklar arası farklılığa, bir ruh hali farklılığına, eskiyi yok saymaya işaret eden şeyler var ortada.

Kate Millett'ın eskidiği için sahip çıkılmayan tarzını ve üslubunu daha çok anlatmaya gerek var mı? Çiftliğinde kurduğu ve hâlâ yaşatmaya çalıştığı kadın komününden, cinselliğini ve deliliğini politikleştirmesine, fahişelerle kurduğu dayanışmaya kadar birçok şey Millett'ın teorisi ile politikası ve bunlarla yaşamı arasındaki geçişliliği, bütünlüğü gözler önüne seriyor. Ama kimilerinin "post-feminist" dönem olduğunu iddia ettiği, kimilerinin feminizmi bir meslek olarak icra ettiği 90'lar artık sözünün ağırlığı altında hayatı dağılmış feministlerin günü değil. Millett doktorasını (*Cinsel Politika* doktora çalışmasının ürünü) yazarken bile bir araştırmacı soğukkanlılığı taşımıyordu. Ataerkilliği sadece tahlil etmiyordu o, aynı zamanda eleştiriyordu; öfkesine sahip çıkarak yazıyordu; erkek egemenliği onun için yıkmak üzere açıklanması gereken bir düzendi. Derdi "en yeni" teoriyi üretmek değil, el yordamıyla bulup buluşturduğu ("patriyarka" te-

rimini Max Weber'den devralmıştı) kavramlar aracılığıyla bir şeyi su yüzüne çıkarmaktı.

Teoriye politik bir güdüyle yönelmenin, politikayı da yaşamının her yanına bulaştırmanın "saflık" olduğu artık oldukça geniş bir kabul görüyor feministler arasında. Ama Millett'ın bugün "modası geçmiş" olmasının ardında yatan başka şeyler de var. Fikirlerin, teorinin tüketim malları olarak çarçabuk tüketildiği, yerine yenisini koymak için kıyasıya rekabet edilen bu yeni feminist dünyada onun bazı düşünceleri artık çok "eskimiş" görülüyor. Esas olarak *Cinsel Politika*'da biçimlenmiş olan bu düşüncelerden ikisi özellikle "out."

Bunlardan ilki kitabın başlığında dile getirilen tez. Millett "cinsel politika" kavramıyla, ilk kez, kadınlarla erkekler arasında bir politik mücadele olduğunu ifade etmişti; cinsellikle (ve toplumsal cinsiyetle) iktidar arasındaki bağlantı ilk kez kuramsallaştırılıyordu. Ona göre politika iktidarın yapılaştırdığı ilişkiler bütünüydü; yani bir grup insanın başka bir grup insan tarafından hâkimiyet altında tutulduğu, denetlendiği bir ilişkiler bütünü... Buradan hareketle, cinsel politikayı da erkeklerin kadınlar üzerinde hâkimiyet kurmalarını sağlayan eylemler, edimler olarak tanımlamıştı. Ataerkillik (patriyarka) erkeklerin bu evrensel hâkimiyetine tekabül ediyordu.

Burada önemli olan "patriyarka" teriminin kendisi değil. Bu kavramı kullanırken Millett ın patriyarkanın temelinin ekonomik mi, politik mi, ideolojik-kültürel mi olduğu konusunda yalpaladığı, zaman zaman döngüsel bir açıklamaya başvurduğu söylenebilir. Hatta yer yer bu egemenliği salt ideolojik-kültürel bir düzleme yerleştirdiği de öne sürülebilir. "Patriyarka" kavramının bu kitapta doyurucu bir teorik tahlile dayanmadığı doğrudur. Ama Millett'm kendisi kitabın teorik bölümünü, "bir ataerkillik kavramı oluşturmaya yönelik notlar" olarak nitelendiriyor ve bu notların geçici ve eksik olduğunu söylüyor. (*Cinsel Politika*, Payel 1973, s. 45. Çeviriyi değiştirdim.) Ancak Millett'm ataerkillik tanımında vurgulanması gereken önemli bir nokta var: Bu ataerkillik tanımı, mücadeleyi, çatışmayı teorinin tam ortasına yerleştiren bir anlayış. Erkeklerin kadınlara karşı sürekli bir savaşını ifade ediyor patriyarka.

İşte bugün "eskimiş" olan da bu. Bugün dolaşımda olan yeni teoriler arasında erkek egemenliğini (böyle bir şeyin varlığı kabul edildiğinde bile!) mücadele/çatışma boyutunu içeren bir biçimde tanımlayanı pek yok. Zaten olması da beklenemez: Kimliklerin "istikrarsızlaştığı" ve sürekli "yer değiştirdiği", iktidarların "söylemsel" olarak "sembolik düzlemde" kurulduğu bir dünyada mücadelenin anlamı da olsa olsa sembolik olur...

Millett ayrıca, kadınlar arasındaki sınıfsal/ırksal farklılıkların onların bir toplumsal grup olarak paylaştıkları ortak ezilmişliği ortadan kaldırmadığını söylüyordu. Bu farklılıklara rağmen kadınların ortak bir mücadelenin içine çekildiklerini ima ediyordu teorisiyle. Oysa "mevcut iklim" şartlarında rüzgârlar tam ters yönden esiyor: Kadınların birliği anlayışı, feminizmin toplumsal bir hareket haline gelmesini mümkün kılan bu dayanışma bilinci, bugün artık "gericilik" olarak görülüyor; farklılıkların bastırıldığı "modernist" bir söylemin karabasanı olarak anımsanıyor.

Millett'm kitabım izleyen yıllarda feminizm içinde özellikle etnik, ulusal, ırksal, sınıfsal kimliğe, cinsel tercihlere dayalı bir ayrımcılık yaşandığından çok söz edildi. "Heteroseksüel, beyaz, orta sınıf" kadınların kendi konumlarına uygun teori ve politikalarla kendilerinden farklı kadınları dışladıkları çok tartışıldı. Yıllar üzerinden durum tümüyle tersine döndü: Bu farklılıklar teorileştirildi, mutlaklaştırıldı. Araya suurlar çekildi. Kimse bir diğer "farklı kadın kimliği" hakkında söz söyleyemez, fikir belirtemez hale geldi. Küçücük gruplar, kendi köşelerinde kendi çok farklı projelerini üretmeye başladılar. Kadınlar "biz" diyemez hale geldi.

Kuşkusuz bu farklılıklar önemliydi. Kuşkusuz ırkçılığa, etnik ayrımcılığa, sınıf egemenliğine, homofobiye (eşcinsel düşmanlığı) dayalı bir dünyada kadınların bu farklı egemenlik biçimleri karşısındaki konumları farklıydı, eşitsizdi. Ne var ki, bugünkü parçalanmışlık, bu farklılıkların gerekli kıldığı geniş politik perspektifin ve nüanslı bir teorik yaklaşımın çok ötesinde bir durumu yansıtıyor. Bugün artık, ortaklık aramanın, farklı kadınlık konumları arasında köprüler kurmanın bir niyet, bir çaba olarak küçümsendiği bir "politik-teorik iklim"de soluyoruz. İşin ilginci, bunun politik sakıncalarını her gün yeniden ve yeniden yaşadığımız halde böyle bu. Birlik, dayanışma, "biz" duygusu artık yitirilmiş birer imkân sanki.

Ben kendi adıma, akademisyenliğinin/teorisyenliğinin doruğundayken fahişelerle dayanışmayı becermiş, NOW gibi "beyaz, orta sınıf, heteroseksüel" bir örgütün başkanlığını yaptıktan sonra İran'a gidip oradaki kadınlarla birlikte mücadeleye katılmış, orada hapse girmiş bir Kate Millett'tan bu konuda da öğrenecek çok şeyimiz olduğu kanısındayım.

Gülnur Savran

(*) *Guardian*'da çıkan yazının tamamının çevirisi. 18 Ekim tarihli *Cumhuriyet Dergi*'de yayımlandı

İkinci Dalga'nın öncülerinden

Feminizmin 1960'larda yükselen ikinci dalgasının tarihini düşündüğümüzde, herhalde aklımıza gelen isimler Simone de Beauvoir, Betty Friedan ve Kate Millett olur. Ancak Kate Millett'm bu üç isim arasında da çok özel bir yeri var: 1970'te yayımlanan *Cinsel Politika* (Payel 1973) adlı yapıtı, patriyarka ya da ataerkillik dediğimiz şeyin teorik tahliline doğru atılmış ilk adımı. Bunun yanı sıra kitap bizzat adıyla da çığır açıcı bir nitelik taşıyor: Bu kitapla birlikte "politika" ve "cinsellik" kavramları ilk kez bir arada kullanılıyor ve böylece cinselliğin, "özel olan"ın politikliğimn temeli atılıyor. *Cinsel Politika*'nm hemen ardından 1971'de yayımladığı *Sokak Kızları* (Payel 1975) adlı yapıtında ise Millett fahişelerin yaşadıkları sorunları kendilerine anlattırıyor. Bundan sonraki iki kitabı özyaşamöyküleri: 1974'te yayımlanan *Flying* (Uçmak) ve 1977'de yayımlanan *Sita*'da Millett, kadın kurtuluş hareketi içinde ve feminist kimliği ile sanatçı kimliği arasında yaşadığı gerilimleri, erkeklerle ve kadınlarla yaşadığı aşkları, coşkuları, acıları bizimle paylaşıyor. Bu otobiyografik kitapları, gözleme ve tanıklığa dayalı iki yapıt izliyor: 1979 tarihli *The Basement* (Bodrum) ve 1981 tarihli *Going to Iran* (İran'a Gitmek.) 1990'da tekrar bir özyaşamöyküsü yayımlanıyor: Akıl hastası olarak hastaneye kapatılışını ve ilâçlara mahkûm edilişini son derece içeriden bir üslupla anlattığı *Tımarhane Folculuğu* (Metis 1995). 1998 İstanbul Kitap Fuarı için Metis Yayınları'nın davetlisi olarak İstanbul'a geliş vesilesini oluşturan son kitabı ise 1994 tarihli *Zulüm Politikaları* (Metis 1998).

Ancak Millett'm yaşamı yalnızca kitaplardan ibaret değil. Her şeyden önce heykelleri var. 70'lerin başında Columbia Üniversitesi'nde oluşturduğu feminist grup var. İlk iki kitabı yayımlandıktan sonra NOW'un (Ulusal Kadın Örgütü) başkanlığım yapıyor. Bu arada, insan hakları için ve ırkçılık karşıtı mücadelede epeyi uzun bir geçmişi var. 70'li yıllarda kadınlar için kurduğu bir çiftlikte, o günden bu yana kadınlarla birlikte çeşitli sanat faaliyetleri sürdürüyor ve çiftliğin her türlü işini onlarla paylaşıyor. Bunların yanı sıra, Psikiyatrik Saldırılara Karşı İletişim Ağı'nın da kurucu üyelerinden ve beklenebileceği gibi bu konuda da faal.

Postallarımdan şampanya içer misiniz?

Goethe sevgilisi Christiane Vilpius'a "Bana en son giydiğin dans ayakkabılarını gönder," diye yazıyor. Kadın ayakkabıları erkekler için bir erotik-psişik araç. Sevdiği kadınla ilgili bir doyum, bir dokunma nesnesi. Ya kadınlar için, ayakkabı ne?

Ne zaman çok yürüsem, ayakta kalsam ya da düğün dernek gibi "abiye" yerlere gidip "kırıtmak" zorunda kalsam, sonunda, ayaklarım şişmiş, acımış, su toplamış bir halde eve dönerken, cam pabucunun tekini sarayda bırakıp kaçan külkedisini değil de Çinli büyük büyükannelerimizi anımsar, onlar için dualar okurum. O gün bugündür ayaklarımızın çilesi azaldı ama bitmedi. "Hem ağlarım hem giyerim," gibi yaparak bizim de pek akıllı davrandığımız söylenemez. Rahatsız ayakkabılar giymek kadınların ezeli-zorlu saplantısıdır. Evet, bazen bir ayakkabı her şeydir, ama karşılığında hiçbir şeyden çekmediğimiz kadar ayaklarımızdan çekmek de mazoşist bir kadınlık durumudur.

Ben de dört dörtlük bir kadın olarak itiraf ediyorum ki benim de arabaya biner binmez ayakkabılarımı çıkarıp attığım, bir daha giyersem ne olayım deyip birçok kez daha giydiğim, merdivenleri elimde ayakkabılarımla çıktığım düşkün zamanlarım oldu... Çantamda yedek ayakkabı taşımak da bir yük ama kadınsı bir çözüm olabilir... Olsun! Annemizin ya da misafir teyzelerin topuklu ayakkabılarına gıptayla baktığımız hatta giymeyi denediğimiz günlerden başlayarak, bir "görüntü psikolojisi" taşıdığımız sürece, böyle idare edip gideceğiz...

Ama Çinli kadınlara yapılan ilkel-geleneksel işkencenin mantığı hiç de bunlar gibi gösterişsel nedenlere dayanmıyor. Kız çocukluktan başlayıp yıllarca ayakların sıkı sıkı bağlanması; küçük (ama sakat!) ayaklar erkeği uyarır, ataerkil (ve sakat!) cinselliğin gereğidir! Pearl Buck'm *Ana* adlı romanında ayakları bağlanmamış bir Çinli kızın, kocasının önündeki ezikliğini, utancını okumuştum... Bez şeritler ayakların bekâret kemeri gibiydi. Günlerce ayaklarıma baktım, ben de onları şekle sokabilir miyim... diye. Denedim ve anladım ki bu eziyet, kadınlar kendi ayakları üzerinde duramasınlar diyedir.

İç çamaşırı ve ipek çoraplardan sonra ayak ve ayakkabıların en yaygm fetişler olduğu söylenir (bazen eldiven de giriyor sıralamaya, o da el parmaklarını sarıyor). Ve ayakkabı fetişistlerinin aynı zamanda "Çiğne beni, ez beni!" diyen birer mazoşist oldukları... Yalnızca ayaklar ve ayakkabıyla sevişen "sapık"lar bir yana, aslında bütün erkekler kadınların önce ayaklarına bakar: Dost başa düşman ayağa! Kimlikleri ve ruhsal güçleri cinsiyetleriyle ilişkilendiği için, ayaklardan daha üst kısımlara çıkılabildiği için ve daha bi dolu sebepten dolayı... Etek uzunsa ve yalnızca ayaklar gözüküyorsa bile, "Bana ayak parmaklarıyla göz kırptı, beni tahrik etti!" diyebilirler. Bu yüzden, biz kadınlar Çin'dekiler kadar olmasa da ayaklarımızı nasıl bitişik nizam, kapalı ve bastırılmış tutacağımız konusunda eğitilmişizdir...

Goethe, sevgilisi Christiane Vulpius'a "Bana en son giydiğin dans ayakkabılarını gönder," diye yazıyor.

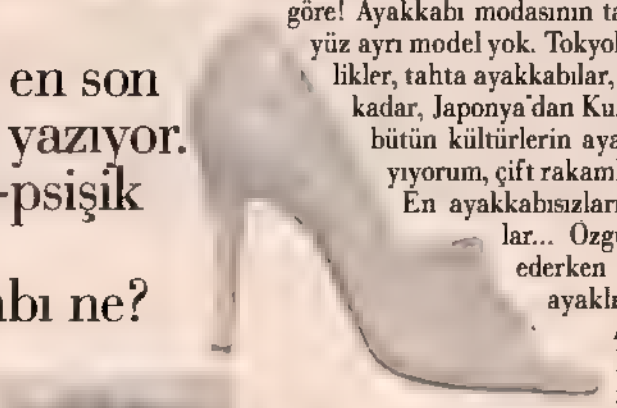

Birçok kültürde kadın ayakkabıları erkekler için erotik-psişik araç... Sevdiği kadınla ilgili bir doyum, bir dokunma nesnesi... Ya kadınlar için ne? Şıklık, zevk, moral, kişilik, tüketim ve bazıları için güç. İmelda Marcos'un binlerce (hızı kesilmeseydi bugün on bin olurdu herhalde) ayakkabısı olması, bana, bir kadınlık durumundan çok iktidar tutkusunu düşündürmüştür. Hepsini giymeye sıra gelmeyeceğine göre! Ayakkabı modasının tarihinde bile bin beş yüz ayrı model yok. Tokyolar, parmakarası terlikler, tahta ayakkabılar, yemeni ve çizmelere kadar, Japonya'dan Kuzey Avrupa'ya kadar bütün kültürlerin ayakkabı çeşitlerini sayıyorum, çift rakamlı sayıları geçmiyor... En ayakkabısızları da Afrikalı kadınlar... Özgür ayaklarıyla dans ederken hepsi birer "çıplak ayaklı kontes!"

Ayakkabı modası bu kadar uçlarda dolaşmıyor zaten. Topuk-burun arasında gidip geliyor. Ve zaten Vakko'lar, Beymen'ler, Goya'larda vitrinlenen ya da mankenlere sundurulan ayakkabılara yalnızca bakarız, almayız. alamayız. Hiçbiri Türkiyeli kadınların ayaklarına göre çizilen modeller değildir. O "riskli ayakkabı"ları giyersek, ayakkabılar bizi giymiş gibi olabilir... Daha kısa, bastıbacak, paletli ya da ördek gibi görünebiliriz...

Bizler için alışılmış modeller vardır: Açık, yarı açık, kapalı... Açıklar (keşke herkese yakışan sandaletler olsa ama...) ne yazık ki ya "geveze" terliklerdir ya da tahta takunyalar. Yarı açık; burnu ya da arkası açık ayakkabılardır, pedikür ister, bakım ister. Kapalılar iyidir, sosyaldir ama "çizme"ye kadar abartılırsa felakettir... Hele çorap çizme! Hele dizüstü çorap çizme! En çok felaket! (Kendi gülüşüne bakmadan kadınları "pız"layan, "öç alma" güdüleriyle dolu beyler gibi olmak istemem ama bu böyle!) Bermuda şortların erkeklerin yüzde doksanına yakışmaması gibi çizme de kadınlara aynı oranda yakışmıyor... Ayrıca, giymesi deri, çıkarması deri, sağlıklı değil, ekonomik değil, evde giyemezsin, sapını kesemezsin, eskimeden atamazsın... Ya botlar? Ya o militarist postal? İçinde böcekler dolaşan postalları da seksi bulanlar var(mı?) Postallarımdan şampanya içer miydiniz?

"Yüksek ökçeler"den yana ise, her zaman varım! Ayakkabının topuğu olabildiği kadar yüksek olmalı! Biliyorsunuz en seksi ve en hoş savunma aracımızdır... Sarkıntılık edenin kafasına indirirsiniz, eğer adam bir de ayak fetişisti ise, fazladan mutlu da olur... Bale ayakkabıları, şasonlar bu anlamda her iki taraf için de işlevsel değildir. "Pasta yemek" gibi, bu ayakkabılarla yürüyemiyorsanız dans edebilirsiniz! En nostaljik ayakkabılarımız ise, bir daha bu kadar beyazı giyilmeyen gelinlik ayakkabılarımızdır.

Ben en çok renkli ayakkabıları severim: Kırmızı, koyu yeşil. yumurta sarısı, mavi, gri, bej... Ama ilk başucu ayakkabım olan siyah rugan atkılı, burnumda boncuklu fiyonkları olan bayramlık ayakkabılarımı unutamadığım için artık hiçbir ayakkabıyı beğenemiyorum. Ayakkabılar da beni beğenmiyor zaten... Kadınların ayakkabılarıyla ilişkileri erkeklerle ilişkileri gibi: Obsesif-kompülsif nevroz! Hiçbirimiz ayakkabılarımızdan memnun değiliz. Ya sıkıyor ya iki numara büyük, ya burnu vuruyor ya arkası. Ucuzu kötü oluyor, iyisi pahalı... Vaktiyle severek aldığınız bir ayakkabı şimdi canınızı acıtıp güç iyileşen yaralar açabiliyor. Kendinizi de biraz olsun seviyorsanız o avakkabıyı geçmişin anılarının durduğu dolaba kaldırın. Yok zaten sevmediğiniz bir ayakkabı ise, verin başka bir kadın giysin, ayakkabı layığını bulsun!

Suna Karaküçük

Pekin'den dünyaya SOS!

Erkek çocuklar küçük yaşlarda ve yoksul bölgelerden kaçırılıyor ve zengin ailelere satılıyorlar. Kız çocuklar ise tersine ilerlemiş yaşlarında kaçırılıyor ve fuhuş sektörüne itiliyorlar.

Geçen eylül ayında Çin'de ortaya çıkarılan çocuk hırsızları ülkede giderek artan çocuk ticaretinin bir göstergesi şeklinde yorumlandı. En son yakalanan Sun Sherlina, kaçırdığı çocukları yedi yaşındaki oğlunun yardımıyla kandırdığım ve ülkeyi bir baştan öbür başa kat ederek onları zengin çay tüccarlarına 1200 dolar karşılığında pazarladığını açıkladı. Sun ın daha önce kaçırdığı altı çocuk ise kurtarılarak ailelerine iade edildi.

Çin'deki yasadışı çocuk ticareti ağında erkek çocukların zengin ailelere satıldığı, kızların ise ülkedeki ve ülke dışındaki seks endüstrisinde çalıştırıldığı biliniyor. Çin'in Kamu Güvenliği'nden sorumlu Bakanı Zang Weifang Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Konferansında yaptığı konuşmada bugüne dek bin sekiz yüz çocuğu uzun ve zahmetli operasyonlarla kurtarabildiklerinden, ama kaçırılmış daha binlerce çocuğun var olduğundan söz etti.

Weifang'ın bu açıklaması Batılı diplomatları ve yardım kuruluşlarını şaşırttı. Çünkü 1996'da meydana gelen benzer bir durumda Çinli yetkililer hiçbir uluslarası yardımı kabul etmemişlerdi. Bugün ise çocuk tüccarlarına karşı ülkelerini yabancı basına açabileceklerini hatta uluslarası yardımları kabul edebileceklerini belirtiyorlar.

Geçen ay açıklama yapan Unicef, Çin'deki kadın ve çocuk ticaretine karşı yürütülen mücadelelere katılacağını duyurdu.

Araştırmacılar Çin'deki aile planlama sistemi sonucunda doğum konusunda denetlenen çoğu ailenin yalnızca kız çocukları olduğunu ortaya çıkardılar. Çin'in geleneksel ataerkil düzenine göre bu, soyun devam etmemesi anlamına geliyor ve aileler soyadları sürsün diye erkek çocuk evlat edinmek istiyorlar.

Erkek çocuklar küçük yaşlarda ve yoksul bölgelerden kaçırılıyor ve zengin ailelere satılıyorlar. Kız çocuklar ise tersine ilerlemiş yaşlarında kaçırılıyor ve fuhuş sektörüne itiliyorlar. Haziran aymda yirmi üç kişilik bir çeteyi ortaya çıkaran Çin polisi çetenin elindeki en gençleri on beş yaşında olan on dokuz genç kadını kurtardı. Kining bolgesinde ise tecavüz edilen ve fuhuşa zorlanan ortaokul öğrencileri zorla çalıştırıldıkları gece kulübünden kurtarılarak ailelerine teslim edildiler.

Çin'deki çocuk ticareti son zamanlarda küreselleşmiş durumda. İtalyan polisi Milano'da yaptığı operasyonlarda, iki Japon'un kaçırdığı on iki yaşında Çinli bir kız çocuğunu kurtardı. Çocuk Güney Çin'de yaşayan ailesince satılmış ve Tayvan'da eğitildikten sonra fuhuş yaptırılmak üzere Avrupa'ya getirilmişti. Avrupa ve ABD'de bugüne değin on beş Çinli çocuğun Japon ve Çinlilerden oluşan çetelerce pedofillere pazarlandığı ortaya çıkarıldı.

Tayland Çinli çocukların fuhuş sektöründe çalıştırıldıkları en büyük pazar durumunda. Tayvan'daki yetkililerin bildirdiğine göre çoğunluğu Burma ve Çin'den 5500 yabancı çocuk ülkede çalıştırılıyor. Bangkok merkezli bir yardım kuruluşu olan ECPAT (Çocuk fuhuşu, pornografisi ve ticaretine karşı) Çinli kızların daha çok beyaz tenleri, güzellikleri, yumuşak başlılıkları ve Taylandh kızlara göre daha temiz bulunmaları yüzünden tercih edildiklerini açıkladı. Bu tercihler ve Tayland hükümetinin siyaseti Taylandlı çocukları korusa da, pek çok Çinli çocuğu bu kirli endüstrinin kucağına itiyor.

News Week

Kenya'nın bir takım bölgelerinde erkeklerin AIDS tehlikesini azaltmak amacıyla on yaşındaki kız çocuklarıyla ilişkiye girdikleri bildiriliyor. Kürtajın çok sağlıksız koşullarda gerçekleştirildiği ve bebek ölümlerinin yüksek olduğu Kenya'da ilköğretim sürecinde cinsel eğitime yer verilmiyor. Ağustos ayında konuyla ilgilenen Bileşmiş Milletler, cinsel eğitimin gerekliliğini vurgulayan çalışmalar başlattı. Nairobili genç müzisyenlerin söyledikleri bir şarkıyla yurutulen kampanya Kenyalı gençlerin bilinçlendirilmesini hedefliyor.

PAKİSTAN

Kuran'a göre Anayasa

Özel yaşamın İslami kurallara göre belirlenmesi konusunda Suudi Arabistan'dan pek de geri kalmayan Pakistan'da şimdi de anayasayı Kuran'a ve sünnete uyarlama kararı alındı. 8 Ekim günü 217 üyeye sahip Pakistan Ulusal Meclisi anayasanın Kuran'a ve sünnete uyarlanmasını öngören yasa tasarısını 151 kabul oyuyla onayladı. Fakat yasanın uygulanabilmesi için önce bir üst kademe olan senatoda ardından da cumhurbaşkanınca onaylanması gerekiyor. Cumhurbaşkanının onayının ardından yasanın 90 gün içinde yürürlüğe girmesi bekleniyor. Ancak muhalefet partisi bu değişikliğin (15. Düzenleme Metni) anayasanın özüne karşı bir tehdit oluşturduğu yönünde fikir bildirdi. Yasanın senatodan geçebilmesi için üçte iki oy çoğunluğunun sağlanması gerekiyor fakat muhalefet partisinin üye sayısıyla iktidardaki Müslüman Birliği Partisi-'nin sandalye sayısı eşit.

Yasa tasarısının içeriğine bakıldığında, bol bol İslami terimin yanı sıra "Kuran ve sünnet" tanımlamalarının mezhepten mezhebe algılanış farklarına duyulan "hoşgörü" ve yasanın İslam dışı inançlara sahip kimseleri kati surette etkilemeyeceğini temin eden bölüm de dikkat çekiyor. Ayrıca bu uyarlama doğrultusunda, halkın kendi seçimiyle belirlediği iktidarın Allah'tan aldığı yetki doğrultusunda önerilen değişiklikle "sosyal adaleti sağlayacağı" da belirtilmiş. Yasa tasarısının Başbakan Navaz Şerif'in iktidarını kaybetmemek için çıkarları doğrultusunda şeriatı destekleyen orduya hoş görünme çabası olduğu yönündeki yorumlar ağır basıyor. Meselenin özüne dönecek olursak şeriat doğası gereği yine hedefini biliyor: Kadınlar.

"Bir Opera Gecesi; Performans Semiha Berksoy"

Semiha Berksoy Cumhuriyet kuşağı kadınların nev'i şahsına münhasır bir örneği. İstanbul Belediye Konservatuvarı'nı bitiren Berksoy, Cumhuriyet döneminde pek çok "ilk"e imza atmış. 1931'de ilk sesli Türk filmi olan *İstanbul Sokakları*'nda oynamış; 1934'de ilk Türk operası olan *Ozsov*'da rol almış; Türkiye'deki ilk Wagner konserlerini vermiş. Berksoy Berlin Yüksek Akademisi'nde öğrenim görmüş ve orada sahnelenen, *Ariadne auf Naxos* operasında başrol oynamış. 1963'te jübilesini yapan Semiha Hanım son zamanlarda, Kutlu Ataman'ın çevirdiği yedi buçuk saat süren tek kişilik filmde kendi yaşamını oynayarak yine kendinden söz ettirdi. *Kutluğ ataman's semiha b. unplugged* dünyanın birçok yerinde gösterimde. Semiha Hanım seksen sekiz yaşından beklenmeyecek bir enerjiyle filminin gösterimlerine katılıyor. Milano ve Lüksemburg gezilerinden yeni dönmüştü bizi karşıladığında ve Berlin'e gitmeye hazırlanıyordu. "Opera Vakfı Semiha Berksoy ve Modern Resimleri Evi" olarak ilan ettiği evinin salonu, kendi yaptığı ve kendisini anlattığı tablolarla dolu. Bize kendi icadı elbise ve şapkalarıyla poz veren Semiha Hanım'ın evindeki beş İngiliz tazısını görmek bile enerjisine hayran olmaya yetiyor.

Bize biraz son filminizden söz eder misiniz?

Amerika'da, Kanada'da, Berlin'de, Milano'da, Lüksemburg'da oynuyor. "Sıradışı" diyorlar, yani bugüne kadar görülmemiş, hiçbir artistte görülmemiş bir temsil yeteneği. Türkiye'de bir numarayım, operanın baş artistiyim. Nasıl baş artist oldum, sesle, büyük ses benim sesim, dramatik sopranoyum, ses kadrosunun başındayım. Öyle yaratılmışım, büyük ses, Wagner sopranosu. Şimdi dünyada da birinci kulvardayım. Filmin içinde opera söylüyorum, tiyatro oynuyorum, resim yapıyorum, hikâye anlatıyorum. Yatak odamda çevrildi.

Operaya nasıl başladınız?

Efendim çocuk yaşta, daha dört yaşında annem beni karşısına alıp şarkı söyletirdi. Beş yaşında Mozart söyledim. Konservatuvara 1928'de girmiştim. Girer girmez sesim beğenildi. Ertesi yıl opera aryaları söyledim. Şmıdi ben tek kişilik bir oyun yapmak istiyorum, Kutlu Ataman'la. Adını da şöyle koydum: "Bir Opera Gecesi; Performans Semiha Berksoy". Polisiye olacak, çünkü benim başıma polisiye işler de geldi. Beni kıskanıp komünist diye iftira ettiler, çünkü sesim büyük ya.

Komünist değil miydiniz?

Nazım Hikmet'i sevdim ama komünist değildim. Nazım Hikmet'i sevmiştim, çok güzel bir adamdı, beni çok takdir ederdi. Büyük aşk bu. Ruhsal yani, platonik bir aşk. Biz beraberdik. Fakat evlenmek diye bir şey yok. Çünkü olamaz. Operadan filan atarlardı. Mesleğime zarar gelirdi. Wagner'in torunuyla da birbirimize âşık olduk ama onunla birlikte olmadık. Yani öyle birlikte olmak filan, banal bir şey, öyle bir şey düşünmeyiniz. Benim son aşkım benim doktorum. Kardiyolog Deniz Şener, genç bir adam. Bana hayran, sanatıma, sesime. Ben de ona hayranım, işte bu bir aşk. Çok güzel bir adam, çok zeki, beni anlıyor hem de bana bakıyor. Evli, iki kızı var. Platonik bir aşk, öyle ilişki filan yok. Deli oluyor bana. Yatak matak, öyle bir şey yok.

Bazı gazetelerde Nazım Hikmet'ten çocuk aldırdığınız yazdı.

Çocuk aldırmak diye banal bir şekilde vurgulamayın efendim. Benle evlenmek istedi. Şimdi ben Avrupa'ya tahsile mi gideyim, yoksa aile teşkil edip çoluk çocuk oturalım mı? Okul kazanmışım, Berlin'e gidiyorum. Burda sanat var, toplumsal bir şey var. Böyle çocuk aldırmak falan, o manada değil. Benim bunu söylememin maksadı, beni ne derece sevdiğini söylemek için Piraye Hanım'a söz vermiş, yeni evlenmiş, beş ay sonra benle evlenmek istiyor.

Evlenme teklif etti mi?

Bunu sormaya ne lüzum var, adam çocuk yapıyor, evlenecek benle. Hareketiyle yapmış bunu. Kendini bilen bir adam. Ben dedim, "Ben gidiyorum." Düşündü taşındı, "Sesin çok güzel," dedi. "Ben izin vermesem gidemezsin, ben izin veriyorum, git," dedi. Yani çocuk aldırmak filan, öyle banal bir şey değil. Yani bu şekilde ispat etti aşkını. Ben hayatımı tehlikeye koydum. Sanat için yani. Çünkü çocuk aldırırken ölenler pek çok.

Tek çocuğunuz var değil mi?

Bir tek kızım var. Zeliha Berksoy. Birlikte oturuyoruz. Başka kimse yok, bir o var, bir de torunum var. Bir de köpekler var, beş tane.

Bir kere mi evlendiniz?

Evet. Şimdi Ercüment Bey de çok güzel adamdı. Çok yakışıklı, kültürlü bir adam. Science Politique yapmış Paris'de. On ikinci göbek, Kanuni Sultan Süleyman Han Hazretleri ahvadından oğlu Şehzâde Mehmet Han kızı Hüvaşa Sultan, kızı Fatma Sultan Siyavuşpaşa sülalesinden. Ben ama bilmiyordum bunları onu beğendiğim zaman. Sonradan kendi seceresini gösterdi.

Eşinizden destek gördünüz mü?

Benim eşim artist bir adamdı. Beni daima serbest bıraktı. Çok kibar bir adamdı. Kıskançlık mıskançlık yok, sanatı kıskanmıyor yani. Çok güzel bir adamdı o da. Hatta Cahide (Sonku) âşık oluyor, bir gün geliyor bana, ben şikâyet ediyorum kocamdan falan, Cahide dedi ki, "Semiha, kocandan ayrılırsan, müsaade edersen ben evleneyim." Çok enteresan. İhsan Doruk'la evli ama Ercüment'e yandı tutuştu. Çok güzel adamdı. Şimdi bak, Nazım öyle, Ercüment öyle. Bir de Haydar Aşan vardı. O da dünya çapında bir atlet. O da büyük aşk yani. Haydar çocukken rastgeldiğim bir adam. Fakat evlenmek nasip olmadı. Uç tane büyük aşk var bende. Bayağı karı koca hayatı aynı zamanda, birlikte olmak yani. Bir de birlikte olmadan tutuştuğum aşklar var. Cemal Reşit Rey mesela, kardeşi Ekrem Reşit Rey. İstesem ikisiyle de evlenebilirdim. Onlar da bana tutuşuyordu. Bütün yazdıkları operetlerin hepsi benim üzerime; büyük ses bende olduğu için, Madonna rolleri. Fikret Mualla da mesela bana âşıktı, ben ona değildim. Benim tipim değildi. Şimdi bu üçüncü aşkım. Haydar Aşan intihar etti onunla evlenmedim diye. Evlenemedik. Zeliha istemedi. Türk bayrağını göndere çektiren ilk atletti. Gayet güzel bir adamdı. kızıl böyle, kınalı yapıncak gibi kızıl. Buna kızın mani oldu. İstemedi kızım, benden ayrılıp yalnız kalmak istemiyor. Üç tane büyük aşk var bende. Ufak tefekleri saymıyorum, onlar geçici, aşk değil.

Kaç yıl evli kaldınız Ercüment Bey le.

Valla, 43'te evlendik. 75'te öldü.

Biraz annenizden, babanızdan

Fotoğraflar Semra Emre

söz eder misiniz bize?

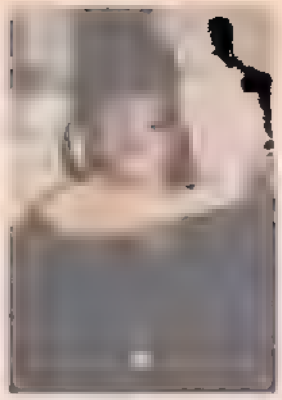

Benim annem Kasımpaşalı, Babam Usküdarlı, ben Çengelköy'de doğmuşum. Benim büyükbabam Erzincan'ın eşrafından İmamzâdelerden. Ali Mehmet Efendi Hazretleri, Kadıköy Haydarpaşa Posta Telgraf Müdürü. Babamın babası da. Karadeniz tarafından, Evrenye'den Yörükoğlu Mehmet sülalesinden. Yörük. Benim soyumda Yörük var, belki ondan ses filan böyle. Aynı zamanda Bektaşi. Büyükbabam Cenap Efendi Maçka Silâhhane-i Hümayun Baş Katibi. Merdivenköy'de Bektaşi dergâhında oranın dedelerinden. Yol üstünde mezarı var. Mum filan dikiyorlarmış, ben görmedim. Amcam mühim bir adam, fizyoloji bilgini. Ord. Profesör Kemal Cenap Berksoy. Bunun keşifleri var. 44 sene profesörlük yaptı. Dünya bilim literatüründe ismi var. Jenial bir adam. Babam Maliye'de katip. Çengelköy'de, Koca Moralı Mehmet Bey'in yalısında oturuyoruz. Orada haremliği selamlığa bağlayan büyük bir alan var. Oraya dekor koyuyorlar. Oynarlarken ben gördüm. Evde ama, aile arasında oynuyorlar. Annem de oyuncu, babam da oyuncu. İkisinin de sesi harikulade güzeldi. Resim yapıyorlar, oyun oynuyorlar. Annem benim çok güzel bir kadındı. Ben sekiz yaşındayken öldü. Ben kendi kendimi yetiştirdim. Kimse desteklemedi. Bu ses benim yolumu açtı. Annediğim vefat edince amcamın yanına gidiyorum. Sonra babam, bana yuva kurmak içinmiş guya, bir kadın buluyor, onunla evleniyor.

Siz Cumhuriyet ilan edildiğinde çocuktunuz herhalde. Hatırlıyor musunuz?

O tarafları hiç karıştırma, bana sanattan konuş. Atatürk kadınlara şapka giydirdi, erkeklere şapka giydirdi. Alaturkayı kaldırdı. Şimdi bu, alaturkayı kaldırıveriyor; radyodan, gazinolardan, her yerden. Alaturkacılar avuç açtılar. Atatürk opera kuruyor. Çünkü alaturka mahalli, alaturka için "Bizantin" diyor, Bizans kökenli diyor. "Türk musikisini," diyor Atatürk, "Anadolu'da çobanın kavalından alacaksınız, polifonik yapılacak," çoksesli yani. Türk musikisi asıl folklor.

Atatürk 1934'de opera reformu yaptı. Bizi çağırdı, ben çok meşhurdum o zaman sesimle İstanbul'da. Şehir tiyatrosunun primadonnasıydım. Biz gidiyoruz Ankara'ya. İlk defa opera oynanacak. *Ozsoy* diye bir eser oynayacağız. İran Şehinşahı Şah Rıza Pehlevi Hazretleri gelecek, onun şerefine opera oynatacak Atatürk. Şimdi Atatürk diyor ki bak, bu lafları yazmalısınız, dünyaya ilk gelen insanlar Türklermiş. Orta Asya'dan çıkıyorlar. Diyor ki, Orta Asya'da bir adam çıkıyor, ismi Bozkurt, İranlılar'da ismi Gave, dünyayı karanlıklardan aydınlığa çıkarmaya geliyor. Bunların ahvadından Hatun'la Hakan evleniyorlar, bunların üç çocukları oluyor. Birisi İraç, birisi Tuğ, birisi Selim. Tuğ'dan Türkler Anadolu'yu kuruyor, İraç'tan İraniler İran'ı kuruyor, öz kardeş ama bunlar. Selim de Avrupa'ya gitmiş, Avrupa medeniyetini kuruyor. Atatürk söylüyor bunu; o söylediğine göre doğrudur. Şimdi Atatürk bu konuyu alıyor. Operanın konusu da şöyle: İşte Anadolu'da harp oluyor. Anadolu'yu kurtarıyor Mustafa Kemal. Ben köylü kızıyım Ayşin isminde. Önce şalvar giyerken sonradan modern elbiseler, şapkalar filan giyiyoruz oyunda. Beni Mehmet'len evlendiriyor. Böyle neşe içerisinde kapanıyor. Bunu veriyor, yazdırıyor, müziği de tarif ediyor Adnan Saygun'a. "Bak," diyor, "çobanın kavalını alacaksın, alaturka yok." Biz halkevinde provadayız, geliyor, biz korkuyoruz. Bitiyor, Atatürk'ün locasından bir ses, "Bravo," diye.

O akşam köşkten emir geldi. Kalktık gittik. İçeri girdik, kırmızı bir salon, kırmızı kuyruklu piyano. Ben küçüğüm o zaman, yirmi dört yaşındayım, ama çok güzel bir kızdım. O, elli dört yaşındaydı. Orta boyun yükseği, yuvarlak bir kafa, Asyatik, yani kemikler çıkık. Gözler Asyatik, Avrupa mavisi değil, Avrupa sarısı değil. Orta Asya yani. Çok güzel adamdı, çok da mütevazı. Elini uzattı böyle, "Bir kere şarkılarınızı burada söyler misiniz?" dedi. Demek hoşuna gitmiş. Ben de *Madame Butterfly* aryasını söyledim. Sonunda bir si bemol vardır. Onu iyice uzun tuttum çünkü korkum yok, doğuştan sesim var. "Ok ay" diye bağırdı.

Okey mi demek istedi yani.

"Ok ay", Türkçe bir terim. okun aya isabeti, bir işin hedefine varışı. "Okey" öz Türkçe'den geliyor, yani güneş dil teorisi. Neyse, büfeye gittik. Artistler var, Afet Hanım vardı, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey var. "Avrupa'ya gitsin," dedi, emir verdi yani. Sonra çekildik biz, oturuyoruz. Birdenbire Atatürk salonun ortasına fırladı. Bakın ne enteresan. Ona bile fenalık yapıyorlar. "Defol, defol, defol," dedi. Kapıya baktık, şişman bir adam geri geri gidiyor. "Sen profesör, provalar sırasında, orkestra elemanlarını birer ikişer evine yemeğe götürüyormuşsun, onlara, 'Opera yetişmeyecek,' diyormuşsun. Seni kovuyorum, senin yerine Adnan Saygun'u orkestra şefi yaptım." Bu kovulan Zeki Üngör, *İstiklal Marşı*'nın yazarı. Meğerse herif kıskanıyormuş, Atatürk opera devrimi yapıyor diye; bak, bak yılanlığa. Orkestra şefisin, sen akıl etseydin! Asabileşti tabii, çekildi, oturdu. Bir tarafında Şükrü Kaya, bir tarafında Afet Hanım. Afet Hanım da pembe, şişman bir kız; o da mavi gözlü, patapuf şişman. Şimdi Atatürk'ün gözü bende. Böyle mitralyöz gibi bakıyor bana, beğendi yani. Hayran oldu bana, çok beğendi. Derken, ben de biraz sonra gittim karşısında durdum. Ben de ona bakıyorum. Bak bak Semiha, sen bunun ilerde resmini yaparsın dedim kendi kendime. Müzede koca fresk resmi var Atatürk'ün, ben yaptım. Portre böyle, elinde lir, çalıyor. Sanatı temsil ediyor. Altında da bir kız, beni temsil ediyor, yani *Ozsoy* operasını yaptım. Birdenbire Afet Hanım oradan, "Paşam artistlere artık müsaade etseniz de gitseler, yarın provaları var," dedi. Kıskanıyor yani, ben bakıyorum ya.

Başarılı oldu mu opera devrimi?

Başarılı olmaz mı. Üç gün üç gece oynadık. Şah geldi.

Sonra alaturka serbest bırakıldı ama değil mi?

Hayır şekerim, yok öyle bir şey. Sonra günün birinde, Atatürk'ün akrabası Bülent Hanım bana dedi ki, "Semiha seni Atatürk'e götüreyim, Dolmabahçe Sarayı'na." Ben düşünüyorum filan. "Ama 'Kalsın,' derse karışmam," dedi. Ben de onun üzerine korktum, gitmedim. Yani kadın fenalıktan söylemedi ama ben korktum. Sonra ben Atatürk'ün avukatlığını yaptım, bakın nasıl. Şimdi Atatürk'ün 100. doğum günü kutlanacak, *Ozsoy* oynanacak. Beni Ankara çağırtıyor. Tam kalkıp gideceğim, Bedia Muvahhit Hanım'la Vasfi Rıza Bey ayaklanıyorlar, "Atatürk Türk kadınını sahneye çıkardı, Atatürk ilk Bedia Muvahhit'i çıkardı." Nerden çıkardı? Bedia Hanım'dan önce çıkanlar var, Afife Jale var. Tanımıyorlar Atatürk'ün opera devrimini yaptığını. Atlıyorum trene gidiyorum. Pazartesi günü dünyaya ilan edilecek Bedia Hanım. Çankaya'ya çıkıyorum. Evren uykuya çekilmiş. Elimde koca fresk, onu bırakıyorum. Belgeleri koyuyorum ortaya, "Buyrun bunları yarın

tarihi bir hata

pazartesi günü erkenden Kültür Bakanlığı'na gittim. Hukuk müşaviri beni Kültür Bakanı Cihat Baban'a yolladı. "Türk kadını çok evvelden çıktı sahneye, devrimini kendi kendine yaptı. Afife Hanım kendi kendine çıktı. Kavga dövüş kendi kendine çıktı, Atatürk çıkarmadı ki. Bedia *Ateşten Gömlek* filmini çevirdi evvela," dedim. "1923'te Muhsin Ertuğrul çıkardı filme." "Evet, biliyorum," dedi Cahit Bey. "Ama bir kere oldu," dedi. "Size ben sonra ödülünüzü vereceğim," dedi. O da iltimas yapıyor arkadaşlarına. Freski de almışlar oradan, Ankara'daki Resim Heykel Müzesi'ne koymuşlar. Dört sene bekledim. Bir gün Cihat Baban'a rastladım. "Hani bana ödül verecektiniz?" dedim. Derken bir baktım, Ankara'dan bir mektup. "Türk Kadınının Seçme ve Seçilme Hakkının 50. Yılı için ödül, ilk opera sanatçısı olarak Semiha Berksoy'a." Gerçekler ortaya çıkıyor işte.

Daha neler yaptılar bana. Avrupa'dan gelmişim, Karl Ebert beni görmüş, hayran olmuş, ben *Tosca*'yı oynayacağım. Tercümesini Nazım Hikmet'e verelim istiyorum. "Aa tabii," deniyor hemen. Nazım o sıra Çankırı'da yatıyor. Ferit Alnar da ikinci orkestra şefi, ona da emir veriliyor. Ferit Alnar da bana âşık, benimle evlenmek istiyor, şef muavini. Çirkin bir şey, kültürsüz bir herif. Beni alacak da herif ihya olacak. "Ben Nazım Hikmet'i seviyorum," dedim ona. Der demez, sen polise haber ver. Ben Nazım'a gittim geldim, Çankırı'ya, arkamda bir sivil polis bir hafta dolaştı. Sonra Emniyet'e götürdü beni. İçeri girdim, çıplak kafalı bir adam. "Alnar ihbar etti sizi," dedi girer girmez. Bak bak, bu nasıl orkestra şefi. Polis bu. Neyse, ordan beni aldılar Tandoğan'a götürdüler. "Siz Nazım Hikmet'e gitmişsiniz," dedi. "Tanıyorum kendisim tiyatrodan, öyle ziyaret için gittim," dedim. "O komünist," dedi. Ben dedim, "Gittim, çünkü seviyorum." Onun üzerine anladı benim komünist filan olmadığımı. Ben Ankara'ya geldim 46'da. Opera açıldı. 50'de ben solist olarak tayin oldum. 51'de beni koro kısmına koyuyorlar. Karl Ebert gidince koroya koyuyorlar. İşte ben damgalı komünistim ya. Yok sesim inermiş, çıkarmış, yalan. Ama Karl Ebert gittikten sonra figüranların eline kaldı opera. Onlar figüran parçası. Konservatuardan çıkmış değersiz birtakım insanlar. İlk devlet sanatçısı olan da benim aslında. Burada ilk defa benim adımı yazmışlar Mükerrem Berk'le Adnan Saygun, listenin başına. Filiz Ali anlattı. Bu liste Ankara'ya gidiyor. Bakıyorlar benim ismim, hemen çiziyorlar, komünistim ya ben. Şimdi onunla bunun ne alakası var? Allah bana bir ses vermiş, ne olursam olayım. Ben aldırmadım, çünkü önüne gelene verdiler, artık çok düştüğü için tenezzül bile etmem. Bende 50. Yıl Atatürk Opera Ödülü var; Bedia ilk kadın sinema artisti, Sabiha Gökçen ilk kadın pilot, ben ilk opera sanatçısı olarak aldım.

Nesrin Tura

Gölgeler Çekildiğinde

Geriye aşk kalıyor!

Kitapta bir Agatha Christie tadı var: Felçli bir baba, karşı pencere, esrarengiz komşu kadın, yağmurla gelen Deniz, gizli günlükler, intiharlar, partiler, *On Küçük Zenci*... Cahide Birgül'le bir ekim ortası gününde Metis Yayınları'ndan çıkan ilk romanı *Gölgeler Çekildiğinde*, kendisi ve aşk (acılı aşk!) hakkında konuştuk. Rahat bir "Ankara Evi"nde, yaşama alanları olan bir salonda... Aşkı, çocukluğumuzu, kadınları, erkekleri konuşmak için 'keyifli' bir yer ve zamandı.

Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi'nden mezunsunuz ve yirmi yıllık devlet memurusunuz. Yazmaya ne zaman başladınız?

80'li yıllarda radyo oyunları, arkası yarınlar yazdım. Yirminin üzerinde radyo oyunum var. Bunlardan biri, *Kaplumbağa Sever misiniz?* Avrupa Yayın Birliği'ne gönderildi. Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin açtığı anne kız konulu tiyatro oyunu yarışmasına katıldım. Tek ödül olan Özendirme Ödülü benim oyunuma verildi. Bu beni tiyatro oyunu yazmayı sürdürme konusunda teşvik etti. *Fotoğraflar* adlı oyunum Aksanat'ta sahnelendi. British Council dünya çapında bir yarışma açmıştı, Türkiye'den 18 oyun arasından benimki seçildi ve Orta Avrupa'da finale kaldı.

Gelelim romanınıza; iki kadın kahramandan biri olan Esin soğuk, insanlara uzak bir kadın, Deniz ise canlı, sevgi gösterileri ve talepleri olan biri. Esin kendine benzer kişilikteki Kenan'a değil Deniz'e yöneliyor. Zıtlarımızı daha mı çok seviyoruz?

Bundan çok emin değilim, gerçekten zıtlarımızla mı anlaşıyoruz... Ama şu bir gerçek ki bizi şaşırtan insanları seviyoruz. Ama bazı insanlar da çok kendine uyan insanlarla anlaşırlar ve onları tercih ederler. Çünkü o hayatı da kolaylaştırır biraz. Seni zorlamaz, yeni yollar açmaz.

Gölgeler kim ya da ne? Nelerin gölgesi düşüyor üzerimize?

Pek çok şeyde golge var. Hayatlarda var, evlerde var, insanların üzerinde var. Ve bunlar hiçbir zaman aslında kalkmıyor. Gölgelerin aslında çok az bir kısmı, Esin için yalnızca Deniz'le ilgili bir bölümü çekiliyor. Esin için... Aslında bu çok önemli bir gölge.

Kitapçılarda

Neyi istediğini ve neyi sevdiğini gerçekten anlamış olmak. Ama Deniz'le ilgili pek çok şey yine gölgede kalıyor. Esin'in en önemli. en kritik problemi, hayatla anlaşmazlığı orda... Pek çok kadını mutlu edecek bir hayatı var aslında... İşi var, evi var, arkadaşları var, nişanlısı var ama Esin yaşadığı hayattan memnun değil. Esin hayatı sorgulayan bir kadın. Esin bir şey arıyor... ne aradığım bilmiyor. Ve onu bulduğu zaman o anlamda bir gölge çekiliyor. Onun aradığı ve bulmak istediği Deniz'di. Ve onu buluyor...

Kitabı anneannenize ithaf etmişsiniz...

Çünkü ben anneannemi çok severdim.

Ya anneniz? Romandaki, anahtar rolü "öğretmen olmak" olan anne tipi, Esin'in annesi ve sizin anneniz, benzeşiyorlar mı?

Bir anlamda benim de otoriter bir annem vardı... Ona bazı sırlarımı söylemedim. Bunun tek bir nedeni var: onu üzmemek... Annelerle bu sorun yalnızca benim başımda olan bir şey değil. Çevremdeki bütün yaşıtım olan kadınlara bakıyorum. hepsinin annesiyle ilişkisi travmatik. Bir şeyi paylaşamıyoruz. Çok başka tellerden çalıyoruz. Bir şeyi merak ediyorum, acaba annelerimiz anneleriyle daha mı kolay ilişki kurmuşlardı... Yoksa bu bir insanlık sorunu mu? Yani her kuşak, her anne, çocuğuyla. kızıyla, oğluyla... Başka biçimlerde başka noktalarda kopuk mu, bunu bilmiyorum. Ama mesela benim anneannemle kurduğum ilişki çok daha müthiş bir şeydi...

Sizin anneannenizde olan, Esin'in annesinde olmayan neydi?

Anneannemin çok rahat bir kadın oluşu, insanın üzerine gelmeyişi... Çok neşeli bir kadındı. Otoriter değildi.

"Gecikmiş bir yüzleşmenin hikâyesi" diyor arka kapakta. Yüzleşmek, geçmişle bağı koparmak mümkün mü?

Buradaki yüzleşme Esin'in yüzleşmesi. Kitabın arkasındaki alıntıdan hareketle, bu sanki benim yüzleşmemmiş gibi algılanıyor. Ama öyle değil. Esin'in geçmişiyle olan hesaplaşması... Geçmişi seviyorsanız, daha doğrusu, hesaplaşmaları seviyorsanız, geçmişle uğraşıyorsunuz. Tabii, bu zor olan "Yüzleşme" hep geçmişi kurcalamaktır. Yani bugünle pek yüzleşmezsiniz. Zaten yarının yüzleşmesi olmaz.

Roman kahramanlarının sizinle bir bağlantısı var mı?

Bana bunu sordular hep, "Buradaki kadınlardan hangisine benziyorsun," dediler. Bunun yanıtım doğrusu veremedim. Ama beni yakından tanıyanlar hem Esin'de hem Deniz'de benden çok şey olduğunu söylediler. Bazı konularda aşırı derecede safım... Çok kabuklu görünürüm ama etkilere çok açık bir yanım var. Bir de çok üzgün olduğum zamanlarda yanımda hiç kimseyi istemem...

Yalnızlığı mı seviyorsunuz?

Yalnızlığı seviyor muyum bilmem. Birilerini isterim. Depresyona girmem. Karanlık kuyulara filan girmem... Bu özellikler Deniz'de mi daha çok Esin'de mi bilmiyorum. Dost olarak çok güvenilir biri olduğumu sanıyorum... Ama bir sevgili olarak güvenilir miyim bilmiyorum.

Gerçek sevgilimiz kadınlar olabilir mi?

Elbette olabilir, neden olmasın? Bana şunu dediler, "O iki kadının birlikte olduğu sahne vardı. Orayı keşke biraz daha net anlatsaydın..." Hayır, o zaten romanın genel üslubuna çok uygun düşmezdi... Orda zaten birlikte bir zaman geçiriyorlar, fiziksel ayrıntılara girmenin çok gereği yok... Çok merak ediyorlarsa yaşasınlar görsünler!

Bir kadına ya da erkeğe âşık olmanın farkı ne?

Aşk aşktır. Bunun iki kadın, iki erkek ya da bir erkek bir kadın arasında yaşanırken geçirdiği şeyler çok farklı değil. Aşk, çünkü, baş döndüren, gerçeklerden uzaklaştıran, insanı olduğu mekândan, çevreden alıp başka bir yere taşıyan bir duygu. Belki sonrasında. yani oturup geriye baktığında farklı bir etkisi olur mu, onu bilmiyorum. Ben bir kitaba daha başladım, orda da bir abinin kız kardeşine duyduğu bir aşk var... Adını koyamıyor ama geberiyor aşktan. Bu da bir aşk hem de öldüresiye bir aşk...

Romanınız bir aşk romanı mı? Aşk ön planda değil gibi... Entrika, gerilim daha ön planda sanki...

Bence aşk romanı... Aşkta da entrika çok vardır, aşk ve entrika ayrılmaz ki birbirinden... Yani şöyledir: Âşık olduğumuz insana güvenirseniz o aşkı daha çabuk yitirirsiniz. Güvenilmez olmaksa, ne demektir, gizlilikler, kuşku, entrikalar, beraberinde getirdiği korkular demektir. Yani aşkta bir seçenle seçilen var... Aslında bir kişi âşık olur, aşk duygusunu taşıyan bir kişidir, o da seçendir. Seçilen orda özgürdür, siz artık tutuklusunuzdur. Seçilen kişi o aşkın büyüsüyle savrulur. Çok hoş bir duygudur o... yani birisinin sana âşık olduğunu hissetmek kadar tatmin edici, insanın egosunu doyuran başka bir duygu yoktur. Eşit ilişki değil aşk ilişkisi. İki insan birden âşık olamaz. Yani Romeo ve Julyet yalandır. Ya Romeo âşıktır, ya Jülyet. Bunlar sonsuz aşklardır, neden sonsuzdur... Çok kısa sürdükleri için...

Nasıl yazıyorsunuz, yazarken ne hissediyorsunuz? Yazma mekânı, zamanı nasıl oluşuyor?

İnsanda bir şeyler birikiyor, birikiyor, birikiyor... Alerji gibi bu. belli bir yaşta ortaya çıkıyor. Bende bu yaşta ortaya çıktı. Ama şunun da rolü var tabii, hayatınızdaki curcuna bitiyor, daha sakinleşiyorsunuz, daha kendinizle kalabiliyorsunuz. Bu sizin yazmanızı sağlıyor.

Yazdıran bunlar, yazıp bitirmenizi sağlayan ne?

Belki bir ayrılık, bir aşk... İki yıla yayıldı yazmam, çünkü ara verdim. Sonra bir aşk yaşadım, o beni harekete geçirdi. Aşkın böyle bir yanı da var... İnsanı motive ediyor, canlılık veriyor. Her alanda canlılık veriyor. Butunuyle bir dinamit gibisin... O dönemde yazdım bitirdim!

Suna Karaküçük

Hanımlar Âlemi'nden Rosa'ya...

Feminist bibliografya

Hanımlar Âlemi'nden Rosa'ya tam dört yıllık bir çalışmanın ürünü. Araştırmacı, kütüphaneci Aslı Davaz Mardin, kütüphane kütüphane dolaşıp tozlu depolarda tam sekiz bin dergiyi elden geçirmiş. Onun sayesinde 1928'den 96'ya kadar çıkmış 195 kadın dergisi hakkında bir fikir ediniyorsunuz, o dergilerin nüshalarını nerelerde bulabileceğinizi öğreniyorsunuz.

Aslı Davaz Mardin'in hazırladığı kitap, alışılagelmiş bibliografyalardan çok farklı. Mardin, feminist bir bakış açısıyla klasik araştırma yöntemini nasıl farklı kılabilirim, nasıl zenginleştirebilirim, diye düşünmüş. Okura hiç değilse genel bir bilgi verebilmek ve araştırmacıların merakını uyandırmak için, 195 derginin künyesini alt alta yazmak yerine, dergilerin kapak fotoğraflarını, çıkış yazılarını da kullanmış kitabında. Birinci sayısına ulaşamadığı dergilerin, diğer sayılarından onu en iyi tanıtacak yazıları almış. Ve okurun istediği dergiye ulaşabilmesi için hangi dergilerin hangi sayılarının hangi kütüphanelerde bulunduğunun bilgisini vermiş. "Birinci sayıların peşinden çok koştum," diyor. "Bir dergi buluyorum, üçüncü sayıdan başlıyor. Çeşitli kütüphanelere gidiyorum, telefon ediyorum, insanlarla ilişkiye geçiyorum, sizde var mı, diye. Bulamadıklarım için de tabu ki sübjektif bir seçim oldu, ikinci üçüncü ya da altıncı sayıdan, o dergiyi en iyi tanıtacak başka bir yazı seçtim. Bir de çok başka, ilginç bir şey var. İnsanlar bu dergileri çıkarıyorlar, çıkış amacını yazıyorlar. Okurlar bunları alıyor, bağlanıyor, benimsiyorlar. Ama yayın hayatına son vermek istedikleri zaman, kadın okuyucu kitlesine, 'Biz kapanıyoruz, yayın hayatımıza son veriyoruz,' diye yazmıyorlar. Aniden hepsi kayboluyorlar. Niçin? Parasızlıktan mı, okur olmadığı için mi, başka nedenlerden dolayı mı? Hiç bilemiyorsun. Bu 195 derginin içinde sadece üç dergi bunu yapmış: 'Biz şu şu nedenden dolayı dergimizin yayın hayatına son verdik,' diye yazı yazmışlar. Ben bunu da kitaba ekledim."

Bibliografya hazırlanırken en yorucu işlerden biri de alternatif kadın yayınlarını toparlamak olmuş. "Alternatif dağıtımda olan kadın bültenlerini bulmaya ve koymaya çok özen gösterdim. Mesela *Minerva*, tek bir sayı çıkmış, belki dergi kıstasına girmez ama bir kadın sesi. Küçük bir grubun çıkardığı, elde yazılmış, fotokopiyle çoğaltılmış çeşitli yayınlar buldum. Klasik dergilerin yanı sıra, mümkün olduğu kadar çok kadın sesi yakalamaya çalıştım. Bir sayı çıkmışsa onu da koydum, çünkü bir kadın sesi. O tek sayı diyelim ki otuz tane basılmışsa, yirmi otuz yıl sonra, belki fiziksel varlığı da kaybolacak. Dolayısıyla onu o şekilde belgelemeyi önemli bir şey olarak gördüm. Sonra mesela Kürt kadınlarının çıkardığı dergileri bulmaya çalıştım. O da çok kolay değil, çünkü çoğu alternatif dağıtımda olan dergiler, bulabildiklerimi koydum."

Kürt kadın dergilerine zor da olsa ulaşmış, ancak Ermeni, Rum, Yahudi kadınlar için çıkan dergilere rastlayamamış kütüphane kayıtlarında. "Bu yok demek değil ama ben rastlamadım. Ne bir kayıtta, ne bir katalog kartında ne de yürürken depo koridorlarında rastladım," diyor. "Türkiye'de hiçbir bilgi merkezinde, hiçbir kütüphanede, hiçbir arşivde kadın konusu altında kitap, belge, süreli yayın sınıflandırılmış değil. Bunlar hep genel sınıflandırmaların içinde. Dolayısıyla kadını aradığında bir okyanusun içine dalıyorsun, iki kulaç yüzeceğini sanırken yüz kulaç yüzmek zorunda kalıyorsun."

Mardin'in, çıktığını öğrendiği halde ulaşamadığı yedi, sekiz dergi olmuş. "Örneğin *Güngör*'e ulaşamadım. 1960 yıllarında Aydın'da bir kütüphaneci, o dönemde çıkan bütün dergilerin ilk sayılarıyla ilgili bir çalışma yapmış, izine orada rastladım *Güngör* gazetesinin, ama bulamadım. *Kadın Ege* diye bir dergi varmış ama hiç bir kütüphanede bulamadım. *Tavşanlı Kadın* diye bir dergi, Kütahya Belediyesi'nin Tavşanlı beldesinde yılda bir kez çıkıyor. Maalesef onu da bulamadım. Bir de tabii ne kayıtlarda ne kütüphane depolarında rastlamadığım, ama kitap çıktıktan sonra insanların arayıp haber verdiği dergiler çıkıyor. Örneğin Ankara'dan bir okuyucu faks çekti, 'Annemin kütüphanesinden çıkan bir dergi var, adı *Muhit*, aylık kadın ve aile dergisi,' diye."

Sonuçta, 195 derginin toplam sekiz bin sayısını elden geçiren, okuyan, hiç değilse göz atan Aslı Davaz Mardin'in kitaba yansımayan ama kendinde olan pek çok bilgi var.

"Çok şematik olma pahasına bütün bu dergilerde iki büyük kategoriden söz edebilirim. Bir tanesi kadınlar için çıkarılan dergiler, bir tanesi de kadınların kendileri için çıkardıkları dergiler. Kadınlar için çıkarılan dergiler, kadınlar açısından belirli bir statükoyu devam ettirme görevini yürüten dergiler. Oysa kadınların kendileri için çıkarttıkları dergilerde gerçekten kadın sorunları ele alınıyor. Tabii her biri içinde de çeşitli kategoriler var. Mesela kadın sorununu İslam dini açısından ele alan dergiler. Ben ilk İslamcı kadın dergisinin 1985'te çıktığını sanıyordum, fakat bu araştırmada 74'te çıktığını öğrendim, *Prenses* diye bir dergi."

Mardin, harf devriminden sonra yayınlanan kadın dergilerinde, Cumhuriyet öncesi kadın dergilerindeki isyan eden, talep eden, meydan okuyan, araştıran havayı göremediğini söylüyor. "Belki de haklar elde edildi, artık konuşacak bir şey kalmadı, önemli olan bundan sonra bunları anlamak ve benimsemek, diye düşünüyorlardı," diyor. "Onu tekrar bulabilmek için çok beklemek lazım. Bu ruhun 70-75'li yıllarda tekrar ortaya çıktığını görüyoruz. Özellikle 80'den sonra feminizmin etkisiyle alternatif kadın yayınlarında bu ruh iyice göze çarpıyor." Ama bu yıllar ticari kadın dergilerinde de patlama yılları... "Seksenden sonra ticari dergilerin yükselişi inanılmaz bir boyut alıyor. Aynı zamanda yabancı bir yayın grubuyla bir Türk yayın grubunun ortaklaşa çıkardıkları, adı bile Türkçe olmayan dergiler var. Bu da tabii bütün dünyada globalleşmeyle ilgili bir şey, sadece Türkiye'de değil, dünya çapında bir olay. Genellikle kozmetik ve moda sanayisiyle çok iç içe olan bir şey. Bu nesneleri alabilecek tek tip tüketici yaratmak gibi bir sorunları var. Bu dergiler örneğin Cristian Dior'un ürettiği bir kokuyu almak isteyecek tek tip tüketiciye yönelik bir imajı yaratmak için fonksiyon gösteriyor. Ama bunlar artık bizim anladığımız anlamda bir kadın dergisinden biraz farklı dergiler, birer ticari meta."

Aslı Davaz Mardin, önemli bir çalışma yapmış, birkaç yıl sonra kitabın yeni basımını hazırlamayı düşünüyor. "Kadın konusunda belge bilgiye ulaşmak çok zor. Bu, bilgilerin olmamasından değil, genellikle erkek araştırmacılar bunların yanından geçtikleri ve bulmak için özel bir çaba harcamadıkları için. Araştırmak yine biz kadınlara düşüyor. Nasıl ki kadın konulu belgelerin, katalogların yüzde 99'unu kadınlar yapıyor, kadın kütüphanelerini kadınlar kuruyor, bu iş de bize düşüyor," diyor.

Filiz Koçali

METİS

SONBAHAR 98 / YENİ KİTAPLAR

Yaşadığımız Dünya'da
Zulüm Politikaları, Kate Millett

Siyahbeyaz'da
Türkiye Sizinle Gurur Duyuyor, Yıldırım Türker

Tarih Toplum Felsefe'de
Minima Moralia, Theodor Adorno
Hız ve Politika, Paul Virilio
Uluslar ve Milliyetçilikler, haz. Jean Leca
Toplumun Yeniden Kuruluşu, Murray Bookchin
Görmece, Mehmet Ergüven
Dehşetler ve Uzmanlar, Adam Phillips
Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek, Sempozyum Bildirileri (*Defter* ve *Toplum ve Bilim* dergileri ortak yayını)

Sosyalizm Teori ve Tarih'te
Bolşevik Devrimi, cilt II, E.H.Carr
Stalinizmin Doğuşu, Michal Reiman

Ötekini Dinlemek'te
Kendiliğin Çözümlenmesi, H. Kohut
Kendiliğin Yeniden Yapılanması, H. Kohut
Uygarlığın Huzursuzluğu, Sigmund Freud

Metis Edebiyat'ta
Kralın Dönüşü, J.R.R. Tolkien
Şehir İçi Öyküleri, Niyazi Zorlu
Ölü Kelebeklerin Dansı, Hüsnü Arkan
Beatus Ille, A.M. Molina
Kobaylar Kampı, Thomas Disch,

METİS YAYINLARI İPEK SOKAK NO.9 80060 BEYOĞLU İSTANBUL
TEL. 212 2454696 FAKS: 212 2454519
e-mail: metis@turk.net

Biyografik romanların hikmeti ve anlatıla anlatıla bitmeyen bir yaşam öyküsü:

Billie Holiday, tuhaf meyva, madalyonun "siyah" yüzü

Erkeklerin kahramanlık, yiğitlik öyküleri ne kadar çoksa, kadınların da özyıkım öyküleri o kadar çok ve çarpıcı. İnsan burıca "kahramanlığın ve yiğitliğin" mi kadınları bu duruma getirdiğini düşünüyor.

Billie Holiday caz dünyasının en tanınmış ve en sevilen kadınlarından biri. 1959'da aşırı dozda eroinden öldüğü günden bu yana pek çok kereler yaşamı yazıldı, çizildi. Filmi bile çekildi. Son günlerde bir tane daha biyografisinin yazıldığı haberi Holiday'in müzisyenliğinin ardında yatan geçmişi ve ona unutulmazlık sağlayan onca şarkının bir ucunda bir türlü iyileşmeyen yaralarını yeniden anımsatıyor dünyaya.

İnsanın birinin yapıtlarını çok sevmesi, ürettiklerinde kendini bulması tuhaf bir duyguyu da beraberinde getiriyor kimi zaman. Özdeşleşme duygusu bu. Bu yüzden bir ressam, bir şarkıcı, bir yazar özel yaşamıyla da giriyor hayranlarının dünyasına. Kendisi hiç gündeme getirmese bile merak ediliyor yaşadıkları. O yaşamın bir ucundan bize ulaşan yapıt bizi öncesini sorgulamaya mecbur ediyor çoğu kez. Billie Holiday söz konusu olduğunda durum çok iç burkucu. Çünkü "duygulara böyle tercüman" olmuş, gerek kendi yazdıkları, gerek kendi yazmasa bile seslendirdiği şarkılarla. Hemcinslerine ve ırkına özgü, bu nedenle de insanlığa ait dertlerden, sevinçlerden söz etmiş, olağanüstü yorumu ve yürekleri sarsan sesiyle insanları büyülemiş bu kadın gerçekten kendi yaşamında en zor yollara koşulmuş, en zor sınavları vermiş. Ona, kendilerine yeni duygusal kapılar açan bu kadına, asla böyle çileli bir yaşamı reva görmeyen hayranlarını öğrendikçe ürperten sınavlar bunlar.

Onca biyografi yazarının açmaya çalıştığı Billie Holiday'in bütün söylediği şarkıları sözcüğü sözcüğüne duyumsayacak bir yaşam sürdüğü. "Sen benim aşkım ve acımsın, açıklama yapma," derken de, "Hep yanlışla boğuştum, çok karanlıktı," derken de içindeki bir yerlere seslendiği.

Billie Holiday'in yaşamı yeniden bir kitaba konu oluyor ve biz o sarsıcı övkünün yeni bir varyasyonuyla daha karşılaşacağız. Bütün o şarkıların nasıl bir yaşamı anlattığıyla yüzleşeceğiz.

Billie Holiday'in bugüne dek yazılmış en ilginç ve beğenilen biyografisi Donald Clarke'in elinden çıkmış. Bir popüler müzik ansiklopedisinin de yazarı olan Clarke yalnızca resmi kayıtlarda bulunan ve çeşitli dergilerde çıkmış söyleşileri değil, Holiday'in çevresinde yaşamış insanlarların anlattıklarını ve söylentileri de bir araya toplamış.

Holiday'le ilgili yazıların çoğu gibi Clarke'm kitabı da Billie'nin çocukken, henüz on yaşında cinsel şiddetle tanışmasıyla başlar. Bilhe Holiday ya da kimlik kartındaki adıyla Eleanora Fagan Gough 1912 ya da 1915'te Baltimore'da doğar. Annesi de, babası da çocuk yaştadır. Billie o günleri anlatırken, "Babam on sekiz, annem on altı yaşındaydı, ben de üç yaşındaydım ve daha yeni evlenmişlerdi," der. Bu evliliğin resmiliği kuşkuludur. Sonuçta baba evi terk eder, anne de Eleanora'yı akrabalarının yanına bırakıp kaçar. Eleanora akrabalarının taciz ve baskıları arasında yetişir. Söz konusu tecavüzün faili komşularıdır ve adam hapse giderken, Billie de rahibeler okuluna kapatılır. O da bir nevi ceza görmüş ve hapsedilmiştir. O yaşamdan kurtulunca sokaklara vurur kendini. On beş yaşındayken önce temizlikçiliğe sonra da fahişeliğe başlar. New York'a gittiğinde Harlem'deki gece kulüplerinden birinde işe girer. Dansçı olarak başvurmuştur ama piyanistin ısrarıyla şarkı söylemeye başlar. Bugün dinlediğimiz o güzel şarkıları onım dans edememesine borçluyuz anlaşılan. Daha yirmi yaşına gelmeden dinleyenleri etkileyen bir yorum tarzı yakalar. Sesini gerçek bir enstrüman gibi kullanır ve trampet benzetmesini yapar. "Şarkı söylediğimi düşünmüyorum," der. "Ben bir enstrüman çalıyorum." Otuz yıla yakın sürdürdüğü müzik yaşamını bu enstrümanın sürekli genişlettiği olanaklarla geliştirir. Irkçılığın kol gezdiği, Ku Klux Klan'ın ev yaktığı günlerde, siyah bir kadın şarkıcı olarak türlü hakaretler ve saldırılarla karşılaşır ancak yılgınlık göstermez. Açlık ve aşkı kimsenin onun kadar iyi anlatamadığını düşünür müzik eleştirmenleri. Hatta öyle iyi anlatır ki bu iki kavramı, Le Roi Jones "Bazen bu kadını dinlemeye korkuyorsunuz," der.

Eleanora ya da Billie Holiday cazla blues'u yoğurduğu parçalarında iki adın, Bessie Smith ile Louis Armstrong'un etkilerini taşır. Ne tuhaf, bu iki müzisyenin de yapıtlarını dinlemek, küçükken temizliğe gittiği evlerde nasip olmuştur ona ilk.

Billie Holiday'in şarkıcı olarak aldığı ilk haftalık on sekiz dolardır. Güzel sesiyle olduğu kadar güzel yüzüyle de çarpıcıdır. Kahraman erkeklerden John Hammond onu keşfeder ve ilk plağının çıkmasını sağlar. 1936'da doldurduğu *God Bless The Child Billie*'yle yeni müzik çevrelerinin kapısını açar. 1939'da repertuvarına giren *Strange Fruit* ırkçılık karşıtı vurgularını en güçlü görüldüğü parçalardan biridir. 1944'te sesi ve tarzı en olgun dönemindedir. Ünü artar ve maddi koşulları hızla iyileşir. Bu yükseliş onun içindeki öz yıkım duygusunu artırır. İki evliliğinde de yüzü gülmez. Son eşinin onu sokaklarda saçından sürükleyerek dövdüğü dilden dile dolaşır. Billie'nin müzik alanındaki çalışmaları eroin bağımlılığı yüzünden aksamaya başlar. Madde bulundurmaktan hapislere düşer. Harlem'deki genelevlere takıldığı, kendisine kelek atan torbacıları eline bıçak alıp sokaklarda sutyen külot kovaladığı anlatılır. Sahne onun tek avuntusu gibidir.

Billie Holiday'in arkadaşlarından Milt Gabler onun bütün duygularını dinleyicileriyle paylaştığını söyler: "Bütün duyguları sesine ve yüzüne yansırdı." Müzik piyasasındaki dostlarına vefalı davrandığını, özellikle söz yazarlarıyla yakından ilgilendiğini belirtir: "Ünlü söz yazarlarının, hit parçalar üretenlerin peşinde değildi. Genç ve adı sanı duyulmamış söz yazarlarının kendi istedikleri 'derin' parçaları vazmalarını destekledi."

Holiday ya da müzik dünyasının ona takdığı adla Lady Day, ender rastlanır yeteneğini çoğu meslektaşı gibi para basmakta ve yatırımlar yapmakta kullanmaz, kullanamaz ya da. Alkol ve maddeler onu kullanmaya başlar, tıpkı çevresindeki erkekler gibi. Dostu Lena Horne "Yaşamayı başaramayacak kadar duyarlıydı," der. Sonuçta 31 Mayıs 1959'da kaldırıldığı hastanede bir türlü rahat yüzü görmediği bir dünyadan ayrılır. Ölüme gittiği saatlerde ABD yasaları onu madde bulundurmaktan mahkûm etmiştir, yaşamının son anları da bir tarafta böyle trajikomik bir mahkûmiyetle geçer gider.

Biyografi yazarlarından Hettie Jones Billie Holiday'in kadın yönüyle epeyce ilgilenenlerden. Kadın arkadaşlarıyla konuşmuş ve onların düşüncelerine yer vermiş. Bu kadar yetenekli bir kadının özyıkıma yönelmesini erkeklerin ve beyaz dünyanın acımasızlığına bağlamış. Scott Yenow ise Holiday'i anlattığı yazısını "Öldükten sonra yaşarkenkinden daha iyi bir muameleyle karşılandı," demiş. Şimdilerde cd'leri çokca satılırken, best of'ları orada burada karşımıza çıkarken Yenow'a hak vermemek mümkün mü? Kim bilir kimler bütün bunlardan para kazanıyor ve bu çok satan ve dinlenen albümler hiçbir zaman insanın içindeki "Allah kahretsin" ünlemini dindirmiyor. Bütün o şan şöhretin ve kazanılan paraların o kadını avutmadığı bilinen bir gerçek. Onun çocukken yaşadıklarının belki yarısını yaşamış bir kadını bile, hemen hiçbir şeyin yaşamboyu avutamayacağını da bir kısmımızın çok iyi bildiği gibi.

Şimdi yeni bir Billie Holiday biyografisinin yazıldığından söz ediyorlar. Bir gün elimize geçtiğinde içimiz sızlamadan okuyabilecek miyiz?

Gamze Deniz

PANO

• Sebahat Yıldırım, 14 yaşında. Doğuştan böbreğinin biri yok. İkinci böbrek iflas etmiş. 1,5 yıldır diyaliz makinasına bağlı yaşıyor. Kısa sürede böbrek nakli gerekli. Yapı Kredi Rahmanlar şubesi, hesap no: 0019206-2 Kartal, İstanbul. Tel: 0216 353 27 90.

• Aynı evi paylaşacak kadın arkadaş arıyorum. Tel: 0212 249 98 53.

• Hafta içi öğleden sonraları ve/veya cumartesi 10.00-14.00 arası Levent'de, 2 yaşındaki kız çocuğuna bakacak, oyun oynayacak abla arıyorum. İlgileniyorsanız lütfen 269 01 65'den Nilüfer Erdem i arayın.

• Bir kadın kuruluşunda part-time çalışacak muhasebe elemanı aranıyor. İlgilenenlerin telefonunu bekliyoruz. Tel: 0212 248 16 80.

• Beyoğlu nda üç yıldır bir okuma kahvesi olarak hizmet veren **Kitaplı Kahve** üst katında bir de kütüphane açtı. Türkçe, eski Türkçe ve yabancı dildeki kitaplar, Türk ve dünya edebiyatı, sanat, İstanbul, kadın, felsefe gibi konu başlıkları altında toplanıyor. Haftanın üç günü hizmet verecek olan kütüphaneden sadece üyeler faydalanabilecek. Ayrıntılı bilgi için **Kitaplı Kahve**'ye danışabilirsiniz. Adres: Büyükparmakkapı Sokak, 5/3, Beyoğlu. Tel: 0212 293 66 38.
Not: Kütüphanenin okuma salonu kütüphane gün ve saatleri dışında küçük gruplara (2-20 kişi) toplantı, söyleşi, dia gösterisi, ders gibi amaçlarla kiraya verilecektir, ilgililere duyurulur.

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU

Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 2.400.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 1.200.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Semra Emre,
Türkiye İş Bankası, Parmakkapı Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1042 / 103502

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay ***Pazartesi***'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

Hangi ceza öfkemizi yatıştıracak!

• D. A. on üç yaşındaydı. Babası tembih etmişti, tanımadıklarına kapıyı açmıyordu. Serpil ve Hanım'dan beş gün sonra, tecavüze uğradı, defalarca bıçaklanarak ve boğazı kesilerek öldürüldü.

Kapıyı açtığı kişi yabancı değildi ki. öz dayısıydı.

D. A.'nın katili yirmi iki yaşında, tiner kullanmıyor.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)

Sahibi: Kaçın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu)
Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura.
(Görsel Yönetmen) Semra Emre.
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)
Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu,
Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç,
Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun,
Nevin Cerav, Nural Yasin, Sonat Zeiyût,
Şahika Yüksel, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu.
Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler):
Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer,
Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş.
Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel, faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59,
292 07 47, 244 23 94
e-mail: pazartesidergi@superonline.com
Ankara faks: (0312) 215 34 82
Renk ayrımı: Mondo
Baskı: Prizma Press, Merter, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.